

Het BEGIJNHOF van HAARLEM, van 1262 tot 1634

INHOUDSTAFEL

1. Ter inleiding: het fundatieboek, en de regulen

DEEL I - Drie Eeuwen

8

- 2 Korte historiek; 3 eeuwen

- 3 De stichting 1262 - tot de grote brand 1347

- 3.1 Aernt van Sassenem, de stichter van het begijnhof
- 3.2 De eerste eeuw, zoals verwoord door Joan Albert BAN
- 3.3 Het Concilie van Vienne anno 1305 : kort en klaar verwoord
- 3.4 1347, door ongeluck van brandt, zoals verhaald door pastoor Ban :

- 4 Na de grote brand : 1348, de heropbouw, tot het casenbrootspel 1492

- 4.1 de pastoors
- 4.2 het eerste handvest 1357
- 4.3 om " een priester mede te lonen", de "papelijke prove"
- 4.4 Tot het jaar 1400
 - 4.4.1 De levensloop van het Fundatieboek
 - 4.4.2 De verdere gegevens tot het jaar 1400
- 4.5 van 1401 tot 1492
 - 4.5.1 Hughe Wouters soen die goutsmit - pastoor 1401 tot 1422
 - 4.5.2 Verkiezingen
 - 4.5.3 1408 - het derde handvest
 - 4.5.4 onze nieuwe hof aangekocht om een blycvelt daar te hebben
 - 4.5.5 Ymme Dircs dochter

- 5 Jaren van welzijn en bloei, van 1422 tot 1464

- 6 Van 1465 tot 1486 de hoge bloei

- 6.1 Vanaf het jaar 1465 tot 1468 werd de kerk verbouwd of hersteld
- 6.2 Ornamenten voor de kerk
- 6.3 Het overlijden van twee kapellanen
- 6.4 Die beste ornamenten
- 6.5 Een typisch testament
- 6.6 Het stichten of fundieren van missen
- 6.7 in zijn ouderdoem ...
- 6.8 in Claes Claes dochters does in s'hoefs kist.
- 6.9 Devote kunst in de kerk

- 7 1487 Het wordt onverwacht stil ...

- 8 De tweede bloei: van 1493, tot de brand van 1576

- 8.1 1493 - 1568 lijkt het gewone leven op het begijnhof te hernemen.
- 8.2 Een merkwaardig testament anno 1499 - Clemeyns Gerijts dochter
- 8.3 De stichting van een kapelanie, een 'mirakeleus' Beeld

- 8.4 Een dag uit het getijdenboek ... 21 mei 1509
- 8.5 1509 tot 1516
- 8.6 Gheertruijt Pieters dochter van Aventuren
- 8.7 Generael capittel vande minrebroeders in Haerlem
- 8.8 van 1518 tot 1553
- 8.9 t'wasch huys
- 8.10 Jacob van Griekens drie dochteren
- 8.11 van 1518 to 1568
- 8.12 1569 tot 1571 wederom in ons ouwe possessie ende vrijdom gestelt
- 9. 1572 ... overmits t'landurich oorlog ende dije groote vervolginge ... ter oorsaec van Religie
- 10. het einde van de besloten hof
 - 10.1 Het verdrag van satisfactie
 - 10.2 De laatste aantekeningen in het Fundatieboek 1598 tot 1633
 - 10.3 Nog enige sporen ...

DEEL II - Regulen ende Handvesten van den grooten Faly-Begijnhof tot Haarlem

45

- 11. De Copia REGULEN ende Handvesten
- 12. Het eerste handvest - 1358
- 13. Het tweede handvest gegeven door Albert Hertogh van Beieren - 1390
- 14. Nieuw handvest en regel gegeven door de Stad Haarlem, dit op vraag van het begijnhof - 1408
- 15. Statuten of regel, niet gedateerd (maar van na 1559 verder genoemd als:) 'statuten na 1559'
- 16. De voorrede van pastoor J.A. Ban
- 17. De "regulen ende handtvesten" van 1631, in 17 kapittels

DEEL III - Devotie en beleving, het rijke Roomse leven

59

18. de tijdsbeleving

- 18.1 De seizoenen
- 18.2 De indeling van de dag
- 18.3 De kerkelijke feestdagen

19. Elementen en uitingen van devotie

- 19.1 De vele missen
- 19.2 Het Lof
- 19.3 De dagelijkse gebeden
- 19.4 "Waerachtige reliquien", het mirakeleus Beeld, en de tralie(s)
- 19.5 Over kerkzang, muziek, en borst cruut
- 19.6 Processies
- 19.7 Ornamenten en beelden in de kerk
- 19.8 Sacramenten
- 19.9 Begrafenis

20. Het geestelijk leven, boeken en missalen

- 20.1 Kloosters, en de minderbroeders
- 20.2 Missalen
- 20.3 Boeken

21. De Officies

- 21.1 De pastoor
- 21.2 De meesteressen
- 21.3 Vande Capellanen ende de Priesters van den Hove.
- 21.4 Vande Poortsusters, ende uijtgaen ende ingaen der Beggijnen.
- 21.5 Vande Costerssen
- 21.6 Andere officies of "ampten"

22. Van Conventen ende gemeijne huijsen des Hoffes

- 22.1 Conventen : hun betekenis
- 22.2 De eerste vermeldingen
- 22.3 De oudste sporen: acht conventen en een huis

DEEL IV - Materiële aspecten

82

23. Landrenten - dit is der beghinen lant van Haerlem dat den hove toe behoert

- 23.1 Indeling naar begunstigde
- 23.2 Indeling naar hun oorsprong
- 23.3 De indeling naar ligging
- 23.4 De (land)rente als financieel instrument
- 23.5 Besteding van de opbrengst

24. Dagelijks leven

- 24.1 Kostwinning
- 24.2 Voeding en drank
- 24.3 Levensverwachting, ziekte en pest
- 24.4 Smettelycke siecten
- 24.5 Beroepen
- 24.6 Van die Infirmerye ende heyliche Gheest huysen
- 24.7 Beschikkingen over woningen
- 24.8 De bedstede

DEEL V - Vele namen, verhalen, oude sporen...

93

- 25 Namen uit een ver verleden, de lijst uit 1375
- 26 Nog namen uit een ver verleden, ...
- 27 Clemeyns ende Beatrys opten hof
- 28 Alyt haer Hughen dochter
- 29 alst wanneer een nije biscop van Utrecht gecoren is
- 30 cruus ghelde, die vaert ten heilighen lande, Dirc de Roeper
- 31 van horen bloede
- 32 Handschriften
- 33 Een nawoord

- Bijlage 1 - Testament van Agniese Philipsd. Coggeman, wonende op het begijnhof,
11 maart 1591, authentiek afschrift.
- Bijlage 2 - Lijst (*tentatief*) van de pastoors van het Begijnhof van Haarlem
- Bijlage 3 - Lijst van de Meesteressen van het Begijnhof van Haarlem
- Bijlage 4 - Inhoudstafel Fundatieboek

1. Ter inleiding: het fundatieboek, en de regulen

Onze dank gaat naar het Noord-Hollands Archief te Haarlem, dat het "Fundatieboek" toegankelijk maakte op zijn website (A). Daar is van elke bladzijde een genummerde foto beschikbaar (van nr. 0001 tot 0272).

Deze website biedt bovendien een ware schat van historische informatie aan. En ten tweeden male mag dank uitgedrukt worden: op eerste verzoek daartoe stelde het Noord-Hollands Archief me tevens de "Regulen ende Handvesten van den grooten Faly-Begijnhof tot Haarlem" in beeldvorm ter beschikking (referentie : NL-HlmNHA_2123_418). Dit omvat meerdere versies van de handvesten of statuten, een oudste uit het jaar 1357 en een laatste daterend van 1631.

Deze beide brongegevens bieden allerlei informatie over het Begijnhof van Haarlem, en wel van de stichting in 1262, tot zowat 1576. Toen ging het Begijnhof in vlammen op bij de grote stadsbrand, met de godsdienstoorlogen op de achtergrond.

De naam "Fundatieboek" is allicht ingegeven door het Latijnse woord 'fundatio' dat stichting of toelage betekent.

En inderdaad worden er vele stichtingen in vermeld evenzo als de vele toelagen en giften die het Begijnhof mocht ontvangen. Maar de inhoud reikt aanzienlijk verder dan de stichtingen (van bvb. een gezongen mis, of uitdeling van brood) alleen.

Maar de term Fundatieboek is enigszins misleidend want de inhoud reikt verder dan stichtingen alleen. Het boek is tevens een cartularium, daar het kopies van oudere teksten bevat, en tegelijk een register van renten, vruchtgebruik van woningen en van testamenten.

En zo komt de indeling van het Fundatieboek op het eerste zicht als verwarrend over.

Als eerste leidraad geven we hier een korte indeling volgens het nummer van elke foto (zie bijlage 4 voor de gedetailleerde inhoudstafel per bladzijde, en ingedeeld volgens het nummer van de foto met vermelding van folio) :

1 - 22	allerlei teksten, en o.a. lijst van de meesteressen;
23 -140	getijdenboek, 365 dagen, met een indeling van een Breviarium;
141 - 232	lijst renten, gevolgd door lijst (renten, testamenten, beschikkingen) met nummering van i tot cxlvi, en tevens 176 vermeldingen boeken, en 217-220 over schenken van bier en wijn;
233 - 238	blanco;
239 - 252	lijst renten per plaats;
253 - 258	blanco;
259 - 264	beschikkingen van begijnen over hun woning;
265	1410 : doe gaven onse susteren die ontfanghen waren alzulc ghelt oernament mede te copenen
266	dit syn die gheen die tot wijn besproken hebben.

Het getijdenboek - als deel van het Fundatieboek - heeft de structuur van een klassiek Breviarium, en vermeldt voor elke dag van het jaar de te herdenken overledenen - hun 'jarichtyt' of 'memori' genoemd - dit naast vele andere gegevens.

Het Fundatieboek omvat verder de lange lijst van allerlei renten die toekwamen aan het Begijnhof of de begijnen of de armen daar of de pastoor - vaak de cureyt genaamd - of de Begijnhofkerk of de eredienst. Deze renten zijn genummerd in Romeinse cijfers van I tot CXLVI, en deze referentie wordt in het boek her en der gebruikt als verwijzing. Dan volgt nog een lijst van renten ingedeeld naar de plaats.

En tot slot een lijst met beschikkingen van begijnen over de bestemming van hun woning. Elke woning hoorde toe of kwam uiteindelijk in volle eigendom toe aan het Begijnhof. Een begijn had zo het gebruik van een woning - of deel daarvan - voor de duur van haar leven. En zij mocht het gebruik ervan na haar dood toewijzen aan anderen, doch dit evenzo slechts voor hun leven lang. Daarna kwam de woning toe aan het Begijnhof, die deze weer in leenpacht kon verkopen aan een begijn. Minstens zeven conventen worden vermeld. Zij hadden een eigen statuut en regels, waarover echter weinig tot niets wordt meegedeeld.

De transcripties van zowel het Fundatieboek als van de Regulen en Handvesten kunnen geraadpleegd worden op het internet (B) en (C), en zijn doorzoekbaar. Alle oorspronkelijke teksten zijn gesteld in het Middelnederlands. De afwezigheid van enige Latijnse tekst is opvallend, dit te meer in vergelijking met Vlaamse en Brabantse begijnhoven.

En de Middelnederlandse spelling was fonetisch: er werd getimmerd, getymmerd en getimmert, en ook vertimmerd. Zo vertimmerd men afwisselend de kerc, kerck, kerk en ook de kerce. Dat laat toe om de naam Zierikzee op talloze wijzen te schrijven: Sierixe, Ziericzee en ook Zerixee. Men kon gaan liggen of lichen Er werd geen of weinig onderscheid gemaakt tussen hem en hen, tussen haar en hun. Men stierf niet, maar starf of storf. De heer (zoals in mijnheer) wordt als here en heer maar ook als haer geschreven.

Slechts een minderheid van de Haarlemse begijnen worden vermeld met een of hun achternaam. Meest wordt de voornaam gevolgd door patroniemen - de voornaam van vader en grootvader -, zo bijvoorbeeld : " ... 1411 ... starf Aechte Heynrics Matheus zoens dochter begijn". Vermoedelijk was bescheidenheid de beweegreden hiertoe.

De verklaring van Middelnederlandse woorden vonden we meest in de op het internet beschikbare Historische Woordenboeken van het Instituut voor de Nederlandse taal (E).

Datums worden hier weergegeven zoals ze aangetroffen werden in het handschrift; zij werden in de zogenaamde 'paasstijl' uitgedrukt (waarbij het nieuwe jaar begint niet

op 1 januari maar op paasdag). Als regel wordt verder het jaartal zoals aangetroffen gebruikt.

Vele personen - begijn of man - drukten een stempel op het bestaan en de ontwikkeling van het Haarlems Begijnhof.

En vele aspecten duiken op: het rijke Roomse leven, de devotie en geestelijk leven, het beheer, de taken van meesteressen zowel als kosterissen, dagelijks leven, en het beheer van het Begijnhof ...

De talrijke toponiemen werden niet systematisch opgenomen noch verwerkt.

De geschiedenis van zowel Holland als van de stad Haarlem weerspiegelen zich in de kroniek van het Haarlems Begijnhof. Het Fundatieboek evenzo als de Regulen bevatten veel waardevolle informatie, maar deze is vaak of meest fragmentarisch, en haast als regel niet chronologisch geordend. Daarom wordt hier gepoogd de inhoud ervan eerst chronologisch weer te geven, om daarna een aantal thema's en ook personen te behandelen.

Een mate van herhaling is daarbij onvermijdelijk, daar eenzelfde gegeven vanuit andere insteek of context of verband wordt behandeld. De lezer zal hier begrip voor willen opbrengen.

Dit artikel heeft als opzet om de inhoud van de twee voormelde archiefbronnen weer te geven. Een verder bronnenonderzoek - van andere archieven of bronmateriaal - werd niet of slechts in zeer bijkomende orde ondernomen. Voor een ruimer beeld verwijzen we graag naar het uitmuntende proefschrift 'Begijnhoven in Holland en Zeeland gedurende de Middeleeuwen' (I) van Mevrouw F.W.J. Koorn.

Vanwaar de titel?

Het groot falie-begijnhof van Haarlem werd gesticht in 1262, de laatste inschrijving in het fundatieboek betreft het overlijden in 1634 van meesteres Maritje Barends.

Jef Van den Bergh
jefvandenbergh@online.be
Turnhout, november 2020

DEEL I - Drie Eeuwen

2 Korte historiek; 3 eeuwen

Het Haarlems Begijnhof als besloten (bouw)geheel bestond 314 jaar, en wel van 1262 tot 1578; in dat jaar vluchtte pastoor Jacob Claeszn Wij naar Keulen “ ter oorsaec van Religie”.

Wij kozen om deze geschiedenis in vier fasen in te delen:

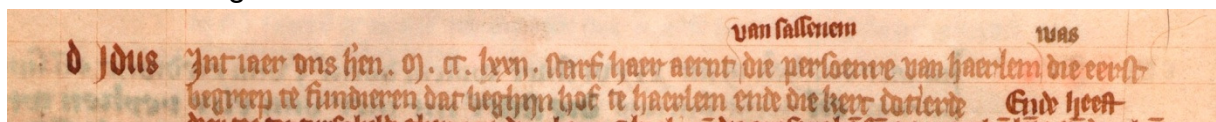
- de stichting in 1262 tot de grote brand 1347,
- de heropbouw na 1347 en bloei, tot het 'casenbrootspel' in 1492,
- de tweede bloei 1493 - 1578, en roerige tijden,
- het einde van de besloten hof, de reformatie.

3 De stichting 1262 - tot de grote brand 1347

3.1 Aernt van Sassenem, de stichter van het begijnhof

Op 15 maart 1272 overleed Aernt van Sassenem, de stichter. Hij werd begraven in de begijnhofkerk te Haarlem. Maar hij was ook de stichter van een vrouwenklooster ter Hede. De nonnen aldaar samen met Jan's broer Wolvin vroegen en kregen toelating van de bisschop van Utrecht om hun stichter te herbegraven voor het grootaltaar in dit vrouwenklooster anno 1282.

Dit wordt als volgt verhaald in het Fundatieboek:

"" Int iaer ons heren m.cc.lxxii starf haer (heer) Aernt van Sassenem die persoene van Haerlem was die eerst begreep (besloot, ondernam) te fundieren dat begbyn hof te Haerlem ende die kerc dotierte (begiftigde, van inkomsten voorzag).

Ende heeft daer toe tot turfghelde ghemaect den ghemenen beghinen die ontfanghen sijn .vi. morghen lants ende drie hont ende sijn gheleghen in Haghes Camp. (zie foto 250 onder “ Haechs camp” : “ Item dat lant beset van heer Arent parsoenre van Haerlem”).

Ende doe hi dese voerscreven hof ghesticht had als voerscreven is doe begrep dese eersamighe persoene eerst dat cloester ter Hede te funderen ende doe men screef .m.cc. ende lxii (1262) op sinte Agneten dach doe brochte hi .xii. nonnen van sinte Baernaerts oerden (orde) uutten cloester van sinte Mariëndael bi Utrecht ter Hede voerscreven ende .x. iaer daer na doe starf hi ende wort begraven inder beghinen kerc voerscreven. Ende drie iaer na sijnre doot wort dat cloester ter Hede voerscreven anghenomen vander oerden voerscreven.

Item dese eersamighe persoene van Haerlem die haer Aernt van Sassenem ghenoeemt was lach .x. iaer of daer omtrent inder beghinen kerc begraven voerscrevenen.

Doe verwarf Wolwin van Sassenem zijn broeder mitten nonnen vanden biscop van Utrecht dat sien uutter beghinen kerc namen ende groeven ter Hede int cloester voert hoghe outaer. "" (in ander en later handschrift : An. 1282)

persoene : In de kerkelijke betekenis van het woord is persone nu eens de naam van een aanzienlijk provenier, die zijn prebende of zijn kerk door een vicaris tegen betaling van een deel van zijn inkomsten laat bedienen, dan weer van de priester die aan het hoofd staat van een parochie, de pastoor.

3.2 De eerste eeuw, zoals verwoord door Joan Albert BAN

Op 5 april 1631, onder pastoor Joan Albert Ban "Doctor inde beide rechten" werden de "REGULEN ende Handvesten Vanden Grooten Faly Begghynhoff tot Haerlem" vastgelegd. In zijn uitgebreide voorrede verhaalt pastoor Ban de stichting over de stichting in 1262 :

"" Ende namentlijck ons Begghynhoff van Haerlem, bij de Eerwaerdige heere Arnolt van Sassenheim Pastoor van de parochie van Haerlem, int jaer twalefhondert twee ende sestig gesticht, die doen de eerste pastoor was, is na den tijdt van elf jaeren verheven tot een bijzondere Pastorije, die de Grave van Hollandt met veel jaerlijxe inkomen heeft versien welcke hij als patroon ende gifter eertijds plach te begeven. Welcke pastoor naemaels heeft verkregen de waerdigheijd van persoon, dat is, een stoel in den domkercke van Utrecht onder de Domheeren ende Canoniken, welcke in den jaere duijssent vijffhondert negen ende vijftich, als Haerlem (1559) een bisdom geworden is, in den domkercke van Haerlem uijt vervolgh van het nieuw bisdom is overgedragen. Waerom de pastooren tot teijcken van sulx Almuisen (dat is de bontevellen van wit, en graeuw bont gemaect) op hunnen arm dragen. ""

almuis : *almissie* : een tot de schouders afhangend hoofddekse, kap, inzonderheid van geestelijken; vaak met hermelijn." ghevoedert met ermijnen seer rijckelic".

We maken hieruit op dat in 1273 - elf jaar na de stichting - het Begijnhof als zelfstandige parochie werd erkend. Evenwel duurde het nog tot 1402 eer Albert, hertog van Beieren en graaf van Holland, afstand deed van zijn 'ius patronatus' - het recht om de pastoor te benoemen - en toestond dat 13 begijnen - en dus niet alle begijnen - hun pastoor zelf mogen kiezen.

Terloops zij opgemerkt dat de begijnen van Lier anno 1400 zelf hun pastoor verkozen (D).

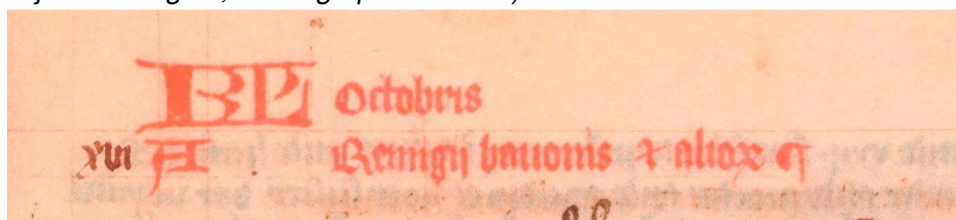
Ban vervolgt :

"" Hij heeft aldaar een Pastorije verscheijde vande Parochie van S. Bavo, op zijn selven gesticht. Welcke de doorluchtige vrouwe Aleijd Gravinne van Henegouw, de huysvrouwe was heere Jan van Avienne, Grave van Henegouw die naemaels grave van Holland is geweest, met sekere jaarlijcxen renten heeft begifticht. Te weten achtig midden gorst op haaren molen, etc. Int jaar ons heeren twaelfhondert drie ende t'seventich. (1273). ""

Vermoedelijk vond hij deze informatie in het Fundatieboek. Daar is vermeld (foto 21 - folio 8 recto) :

"" Int jaer ons heren m.cc. ende drie ende t'seventich des dinxdaghes na sinte Remijns dach doe gaf vrou **Alyt van Henegouwen heren Jans wijf van Avennis** tien achtendiel gerst siaers of tien scellinghe siaers **uit haer molen tot tsgravenzante** puerlic om gods willen totter paepliker proven behoef der beghinen kerc tot Haerlem op sulker vorwaerde dat wanneer dat men die voerscreven molen vercoft (verkocht) dat men dan die ghelde also veel de beghinen gheven soudent daer si siaers tien s. ter paepliker proven haer kerc voerscreven om kopen mochten. ""

(sinte Remijns : Remigius; feestag op 1 oktober)

Getijdenboek, foto 117, 1 oktober,
Remigij, Bavonis et aliorum (Remigius, Bavo en anderen)

3.3 Het Concilie van Vienne anno 1305: kort en klaar verwoord

Er is al veel geschreven over het Concilie van Vienne anno 1305 en de gevolgen voor de Begijnen.

Pastoor Ban verwoordt dit helder en kort, en evenzo de opheffing anno 1317 van de ban van de begijnen in Nederland door paus Johannes XXII :

"" Ende als het beggijnhoff van Haarlem drie ende dertigh jaeren gestaen hadde, ende dapper in Goddelijcke ende tijtelijcke dingen toegenomen hadde: Soo heeft den Paus Clemens den vijfde van dien naem int jaar ons heere dertien hondert ende vijf, (1305) int Concilie tot Wenen in Oostenrijck (moet zijn: in de Franse stad Vienne) gehouden, in den Ban gedaen sommige manspersoonen Beguarden, ende sommige vrouw persoonen in Duijtslandt Beguinen genaemt.

Welcke veel grouwelijcke ketterije tegen de H. Dryvuldicheijd, ende de heijlige Sacramente, ende de gehoorsaamheijt van de H. Kercke, verweckt hadden. Waer over het gerucht verbreydt sijnde, oock de Beggijnen in Nederlant (hoe wel sij inde naemen, leven, ende daedt verscheyden waren) hier over beticht sijn geweest.

Welcke door hulpe van de Bisschoppen van Luyck, Cameryck, Toornyck ende Utrecht dapper geholpen sijnde, bij de Apostolycke stoel onnosel (*onschuldig*) verclaert sijn van de voorscreven ketterije, ende van den banne vrij gekent, ende ontslagen, door Joannes den twe ende twintichste Paus van die naem, int jaar ons heeren derthien hondert ende seventhien (1317) : willende dat sij haer onder de gehoorsaamheijt, ende het gebiedt (*gezag*) der Bisschoppen mosten begeven, die uijt volmacht van de Apostolycke stoel, over de Beggijnen soudien gebieden, ende haer beschermen.

Tot welcken eijnde den voorschreven Paus aen de Bisschoppen van Cameryck, Toornyck, ende Utrecht, met besondere brieven heeft bevolen, dat sij op de Beggijnen van haere Bisdommen soude wacht houden, haer leven ondersoecken ende de goede ende godtvruchtige Beggijnen, voortaan uijt kracht van de Apostolijcke stoel bevrijen, ende beschermen.

Ende daerom worden alle Beggijnen die onder haeren Bisschop niet willen staen alle jaers inden ban gedaen op den witten donderdag. ""

Op de achtergrond in Holland: na het kinderloos overlijden van de Hollandse graaf Willem IV in 1345, begonnen in Holland de Hoekse en Kabeljauwse twisten, die tot ver in de vijftiende eeuw duurden.

3.4 1347, door ongeluck van brandt, zoals verhaald door pastoor Ban

"" VII Als onsen hove onder bescherminge van de Eerwaardighste bisschop, ende der Graven van Hollandt dapper toenam: soo is de stadt Haerlem int jaer ons heeren duijssent drie hondert seven ende veertich (1347), veroorsaecht aen de stadts poorte, geheel bedorven (*bederven: ten onder gaan*); het Beggijnhoff ende alle de kercke sijn door den brandt vernielt, datter niet en bleve staen dan alleenlijck de Capelle van de Heilige Maget Maria, buijten onder de stadt, van den Roomschen konings Willem gesticht, welke bleef door Godes bescherminge ongeschendt. ""

4 Na de grote brand : 1348, de heropbouw, tot het casenbrootspel 1492

In 1347 verwoest een brand het begijnhof en alle kerken van Haarlem (bron: voorrede van pastoor J.A. Ban).

4.1 de pastoors

Jan Martijns zoen, pastoor van het Begijnhof, diende zijn ontslag in welk werd aanvaard. Het Fundatieboek vermeld volgende beslissing genomen op 7 november 1348:

"" Int jaer ons heren m.ccc. ende achtende viertich op sinte Willebrords dach. Doe gaven Kerstyn van Oestgiest. Gheertruut van Hillegom. Jutte ende Aechte Louwen

dochter beghinen des beghynhoefs tot Haerlem heren Jan Martijns zoen cureyt der beghinen kerc voerscreven consent ende hengenis (*toestemming en toelating*) te permutteren die ~~beghinen~~ voerscreven kerc om een capelrye gheleghen in sinte Jans cloester te Haerlem ieghens heren Wouter Ponstgen priester. ""

NB : sint Willibrordus vermeld in getijdenboek op 7 november; datum is dus 7-11-1348.

Over de vier hier vermelde begijnen troffen we geen nadere gegevens aan, hun namen zijn bij de oudst bekende van Haarlemse begijnen. Tevens is Jan Martijns zoen de eerst vermelde cureyt (*pastoor*).

C.J. Gonnet (1) vermeldt Jan Martijns zoen evenals Walterus Ponsgen. De eerste gaf ontslag als pastoor en werd vicaris "ad S. Johannem", vermoedelijk het sint Jansklooster te Haarlem.

Ponsgen was pastoor van het Begijnhof van 1348 tot zijn overlijden in 1372. Bij het ontslag van Jan Martijns zoen wordt vermeld dat de brand het grote begijnhof verwoestte, en dat alle documenten verloren gingen.

En dit vormt allicht de verklaring waarom in het Fundatieboek slechts schaarse gegevens worden aangetroffen van vóór de grote brand.

4.2 het eerste handvest 1357

In 1579 maakte De Woerden - secretaris van de stad Haerlem & notaris publyck - een kopie van dit eerste handvest dat de vorm heeft van een schepenbrief. De transcriptie hiervan is te vinden in (C) met als titel: "Oudtste hantvesten des falibagy hoffs & C[on]vent byder stad Haerlem" dd. 5 februari **1357**.

Erg kort samengevat: de stad Haarlem neemt de begijnen en hun hof in bescherming. En wie zich misdraagt wordt uit het begijnhof gezet - en dit zonodig met de hulp van de sterke arm van de wet - en verliest (haar) recht op huis of kamer en bedstede. Als een begijn sterft kunnen de erfgenamen haar huis niet verkopen; het huis zal "den hove blijven". Deze schepenen vermelden uitdrukkelijk dat de schepenbrief werd opgesteld op vraag van de begijnen : "Ende om dat dye ghemene Joncfrouwen voerscreven dit an ons begheert hebben ...".

En zo werden de regels van het begijnhof mede ingebed in het stedelijk recht.

J.A. Ban () vertelt in zijn voorrede over dit handvest:

"" VIII Na welcken brandt het Beggijnhoff wederom opgebouwt is, door hulpe van den Grave van Hollandt die het selfde te vooren hadde in sijn behoede ende bescherm genomen. Van wiens wegen het gerechte van Haerlem is bevoolen den Beggynhove te hoeden ende beschermen tegen alle opvall. Welcke inde jaere dertienhondert ses ende vijftich (1356) den hoff heeft genomen in haere bescherminge ende hoede, ende met opene besegelde brieven haer handveste gegeven, van alle haer privilegiën ende ordonnantie, die sij te vooren hadde voor den brande ; belovende die, van den heere wegen, te weten den Grave van Hollandt, te hoeden ende te beschermen ; tot dien eijnde bedingende, dat gheen persoon op de

hove mocht aengenomen worden dan bij het gerecht van Haerlem, ende met een bijstaende vooght [voocht:van voege: regel) beloovende dat sij de Overigheijt des hoffs soude onderdanigh sijn. ""

4.3 om " een priester mede te lonen", de "papelijke prove"

Item inden jaer ons heren m.cc. ende drie ende tseventich des dynxdaghes voer sinte Remijns ende sinte Baven dach (1 oktober **1273**) doe gaf ioncfrouwe Conigont Jacobs dochter van Elsbroec een beghijn des begghynhoefs tot Haerlem twee pont siaers tot der **paepliker proven** der beghinen kerc tot Haerlem voer haer ende haer ouder sielen.

paepliker proven : *prebende, jaarlijks inkomen voor het levensonderhoud van de pastoor*

papelijc : *priesterlijk, van een priester*

Goed een eeuw later, in 1375, wordt een rente gesticht om " een priester mede te lonen". Hier worden veel personen met hun naam vermeldt:

"" 1375.

Int jaer ons heren m.ccc ende lxxv so syn dese naghescreven renten gheset een priester mede te lonen die die meesterissen vanden beghinehove voerscrevenen daer toe nemen willen mittien (*daardoor, daarmede*) die meesterissen gheweest hebben.

Inden eersten heer Dirc die Roeper een lb (*lb: Latijn, afkorting van libra: pond*) sjaers.

Aechte Claes Gheryts zoens die twee deel van enen vrancijxsen scilt sjaers.

Alvraet van Bloemven xl. b sjaers ende drie oude buddreghers.

Item Bartraedt vander Horst een lb sjaers.

Alyt vander Scuer v oude buddreghers sjaers.

Joncfrou Kaerstyn vanden Berghe xv oude buddreghers sjaers.

Item Margriet vanden Berghe V vlaemsche groten sjaers.

Alyt Jans dochter vii s oude buddreghers sjaers.

Item Rissent Jan Wouters zoens maecter toe drie deel van een campe lants die vier Dortsche ghulden ghelt.

Item Baetraet vander Laen ii s oude buddreghers.

Item Katryn van Berkenroet een nobel sjaers tot die sonnendaghes misse.

xii s. die Hiltegont vander Does beset heeft.

Baloech Claes Hoflants dochter dat sesten deel van een marghen lants.

Item Kerstyn van Langhevelt x s.

Item ii s die Lisebet Florijs Boudijns soens wyf was besprac. ""

In deze lijst komen opvallend veel achternamen voor. Des te opvallender daar - zoals reeds vermeld - achternamen in het Fundatieboek eerder uitzondering en patroniemen de regel zijn.

Wie kon bijdragen tot zulke rente ?

Uiteraard konden slechts welstellende personen schenken of bijdragen.

Eerst vermeld wordt heer (dus een priester) Dirc die Roeper. Hij wordt met genegenheid vermeld in het Fundatieboek: *" Int jaer ons heren m.ccc.xci op sinte Servaes dach (13 mei 1391) starf haer Dirc de Roeper heer van sinte Jans.die de kerke ende den hove wonderlike minne bewijst heeft... "*.

Verder zijn het alle vrouwen, en allicht eerder welstellend. Zij en hun familienamen duiken vaak op, dit in tegenstelling tot de namen van de vele arme begijnen.

In de twee eeuwen hierna zullen heel wat begijnen nog bijdragen tot de rente om de pastoor te onderhouden; deze wordt de "papelijke prove" genoemd. Het woord 'prove' is afgeleid van het Latijnse praebere (voorzien, ter beschikking stellen).

4.4 Tot het jaar 1400

4.4.1 De levensloop van het Fundatieboek

Hoe oud is het Fundatieboek? En hoe lang werd het gebruikt ?

Aanwijzingen voor een precieze datering mochten we niet ontdekken.

De lijst van meesteressen werd na 1576 nog aangevuld met de namen van twaalf overleden meesteressen (3 op foto 21, en 9 op foto 10); de laatste luidt "Anno 1634 den 10 Juli starf Maritje Barens Meesteris".

Het getijdenboek vermeldt geregeld overlijdens vanaf 1381, en dit tot 1575. Slechts een vijftal overlijdens van vóór 1381 worden vermeld. Het getijdenboek begon uiteraard met het maken van de basiskalender voor de 365 dagen van het jaar. Dit was dan alleszins voor het jaar 1381.

De rentelijst eindigt met nummer cxlvi (146) uit het jaar 1538.

Van documenten of gegevens ouder dan 1347 zijn er drie te melden: de vermelding van 'cruus ghelde', van de gift van vrou Alyt van Henegouwen (1273) en die van ioncfrouwe Conigont Jacobs dochter van Elsbroeck (eveneens 1273).

En dan is er nog de satirische tekst over ' alst wanneer een nije biscop van Utrecht gecoren is' die onzeker maar mogelijk dateert van einde 13e of begin 14e eeuw. Of dateert die van de 16e eeuw maar koos men bewust voor een stijl en woordgebruik dat toe al ouderwets aandeed?

In die zin situeert het gebruik van het fundatieboek zich ruwweg in de periode tussen de twee grote branden van 1347 en van 1576. En werd het getijdenboek geregeld gebruikt van 1381 tot 1576.

En gelukkig bleef het tot heden bewaard ...

4.4.2 De verdere gegevens tot het jaar 1400 zijn eerder schaars :

- 1378 starf haer Florys Wiven "cureit vander beghinen kerke"; hij was de opvolger van pastoor Walterus Ponsgen.
- 1381 starf Hase van Snellenberch begijn,
- 1381 starf Machtel Hughe Roepers meesterisse, zij liet 4 stuivers jaarlijks totter maeltyt die Gherberi beset heeft,
- 1381 starf Aechte Claes Gheryts soen haer Claes Louwen moeder (deze laatste bezat een " huus ende erve in sinte Jans straet"),
- 1383 starf Gheertruud Dirx,
- 1385 starf Alveraet Baertouts van Assendelf
- 1386 op sinte Nyclaes dach starf Margriete van Yperen, "die die outaer taeffel opt groet outaer besprac",
- 1387 starf Hillegont vander Does meesteres, zij stichtte " die sonnendaghes misse", liet een rente "totten outaer" van de begijnenkerk en voor een "maeltyt". Zij bezat "een boec dat heet vanden heiligher sprake"; Ook is er " Item dat huus ... dat heeft ioncfrou Hildegont vander Does ghelaten arme menschen in te harberghen die gode leven willen".

- Het **tweede handvest** uit 1389 (voor de tekst: zie C) werd gegeven door "Aelbrecht bij Gods genaden Palegrave opten Ry[n] hertoge in Beijeren, Grave van Henegouwen, van Hollant, van Zeelandt ende heere van Vrieslant".

Een aantal nieuwe elementen komen hier naar voor; in die zin is dit een aanvulling van het - overigens summiere - eerste handvest.

Allerlei wordt verboden, tenzij de meesteressen er toelating toe geven. De begijnen moeten tijdig thuiskomen, en mogen niet eten of verblijven buiten het hof, niemand laten inwonen, noch samenwonen.

Wie een taak of officie krijgt toegewezen mag dit niet weigeren.

Mannen mogen niet komen eten op het hof "uutgeset (*tenzij*) arbeets luyden als zij opten voorscreven hof arbeijden". Hoogstens twee kinderen mogen inwonen bij een begijn, of onderwijs van haar krijgen.

En: een begijn moet de meesteressen gehoorzaam zijn, op straf van uit het hof gezet te worden: het hof te verbeuren.

- 14 januari 1392 Int iaer ons heren m ccc ende xcii starf Machtelt Symons van Assendelf ende si besprac C pont daer dat nuw covents huus mede begonnen wort
- 27 oktober 1396 - Int iaer ons heren .m.ccc.xcvi op sinte Symon avont starf Katryn Bartouts dochter van Assendelf begijn,
- 22 september 1399 starf Hildegont van Assendelf
- Int iaer ons heren m cccc ende xxix op sinte Margrieten dach (20 juli 1429) wart ghecoft een [*gekocht*] achenel sadinghe ... ende is gecomen van Machtelt Symons van Assendelf,

- 16 oktober 1393 starf Dirc van Bakenesse; zijn naam is zeer vermoedelijk te verbinden met het Haarlemse "Hofje van Bakenes" of "Bakenesserkamer". Vermeld worden nog "Item ioncfrou Lysbeth syn wyf ende Dirk van Bakenesse hoer beider zoen...".
- Twee bewoonsters van dit Hofje lieten een memorie noteren : "Lijsbeth Dircs dochter in Bakenesse camer starf" (1440) en Fy Dircs dochter (1443)

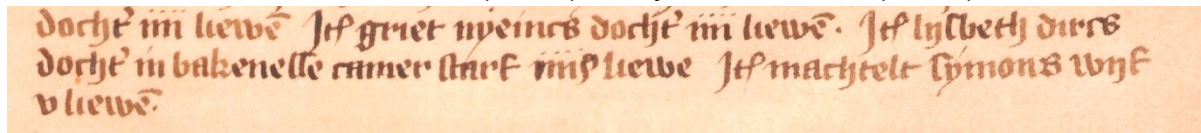

Foto 157, anno 1440

Item Lysbeth Dircs

dochter in bakenesse camer starf ...

- 11 september 1396 starf Gheertruut van Zerixee beghine
- oktober 1396 - starf (de voormelde) ioncfrou Kerstyn vanden Berghe een beghijn, en ook Katryn Bartouts dochter van Assendelf beghijn die meesters was.
- 12 mei 1397 starf ioncfrou Lijsbet van Cralinghe
- 1 augustus 1397 starf Gheertruut Bartouts dochter meesterisse
- 6 februari 1399 Int iaer ons heren m ccc xcix starf haer Willem vanden Moer ridder gheboren uut Vlaender ende wart in onser kerke oetmoedelyc begraven sonder scrien in een matte.
scrien : schrijn, kist - matte : uit biezen, riet, bast of stro (enz.) gevlochten kleed
oetmoed : gevoel van onderdanigheid en ondergeschiktheid tegenover een grotere in macht; nederigheid.
- 22 september 1399 starf Hildegont van Assendelf
- 22 november 1399 starf Alveraet van Bloemenvende

4.5 van 1401 tot 1492

4.5.1 Hughe Wouters soen die goutsmit - pastoor 1401 tot 1422

In 1401 overleed Symon die Woester, pastoor van het begijnhof. De begijnen kozen als zijn opvolger Hughe Wouters soen die goutsmit. De graaf van Holland - die het 'ius patronatus' had, het recht dus om pastoor te benoemen - stemde daar mee in, en de bisschop van Utrecht bevestigde daarna de benoeming.

En de nieuwe pastoor was in vele opzichten een bijzonder - of beter nog: een uitzonderlijk - persoon, evenzo zijn levensloop.

Hij overleed op 7 maart 1421 in zijn 87e levensjaar, en zag dus het levenslicht in 1334. Hij oefende het ambacht van goudsmid uit. Zijn huwelijk met Mabelie werd gezegend met een dochter: Alyt.

Mabelie overleed in 1368; haar echtgenoot Hughe was toen zowat 34 jaar oud.

Hij deed zijn eerste mis als priester in 1382, en in 1401 - op 66-jarige leeftijd - werd hij pastoor van het begijnhof.

En Hughe Wouters soen studeerde theologie. In de woorden van J.A. Ban :
"" Naemaels inden jaare ons heeren duijsent vierhondert ende een(1401), de Eerwaardige Heere Hugo de goudsmidt (alsoo genaemt omdat hij een goudsmidt hadde geweest) Licentiaet inder Godtheijt, een treffelijck predicant pastoor geworden sijnde, heeft het Beggijnhoff met tijdelijcke ende geestelijcke Rijckdomme veel goedts gedaen. ""

Hughe werd - 48 jaar oud - priester gewijd in 1382 en las zijn eerste mis " in onser kerken op sinte pieters ende sinte pouwels dach der heiligher apostelen dach " (29 juni 1382).

Negentien jaar later en dus op 67-jarige leeftijd volgde hij Symon die Woester op. Deze laatste was pastoor van het begijnhof van 1378 tot zijn overlijden in 1401.

En wat klaar is behoeft geen verduidelijking; in het Fundatieboek (foto 21, de tekst hierna werd van toelichting voorzien of licht aangepast aan ons hedendaags taalgebruik) staat geschreven;

"" Int jaer ons heren m.cccc een ende twintich (1421) op de sevendē dag van maart stierf onse here eerwaardige eerbare vader Heer Hughe Wouters soen de goudsmidt, cureit (pastoor) van onse kerk en die god zalig gedenken moet. Deze eerbare man was een sonderlinghe (uitzonderlijk, vertrouwd, treffelijk) vriend van onse hof al voor hij priester werd, en hij was een grote steun voor alle goetwillighe (welwillende) mensen in zijn leven. Hij was mild voor de armen en vriend van alle geestelijken. Hij maakte zelf onse ciborie en onse kelk, en dit uit eigen middelen.

In 1382 werd hij priester gewijd en las zijn eerst mis in onse kerk op sint Pieters en sint Pauwels de heilige apostelen dag (29 juni).

En van toen af heeft hij menig glorioos (heerlijk, zalig) schoon sermoen gepreekt in onse kerk en evenzo in gans Holland.

Hij verkreeg van hertog Albrecht graaf van Holland dat de "ioncfrouwen ende beghinen" voortaan zelf hoer kerc sullen gheven tot ewighen daghen (lees : hun pastoor zelf mogen kiezen) en dit lieten ze door de bisschop bevestigen.

Verder verkreeg hij 'schone privilegiën ende hantvesten' voor de hof van de graaf en ook van onse stad Haarlem. ...

Onder zijn leiding werd de kerk vertimmerd (ver- of herbouwd) evenals de toren met zijn klokken en het zuiderportaal. De sacristie werd mit menigherhande cleynode ghesiert ende ornamenten. Ook herbouwde hij op zijn kosten het noorderportaal en het altaar daarin.

Item bi sinen rade (op zijn advies) werden die binnensten poerten ende die traliën inder kerken mit menich ander goet punt gheordineert (en vele andere dingen geregeld) om behoetheit (nauwlettende zorg) der magheden in enen gheesteliken suveren leven te houden.

Onder zijn beheer werd onse nieuwe hof aangekocht om een blycveld (bleekveld, voor bleken van wasgoed) daar te hebben. En ook werd het poorthuis gebouwd gheordeneert (in orde gebracht, ingericht).

Item onder hem werd de dienst gods in lesen, predicken ende singhen al dubbelt ghebetert.

Item hi timmerde mit goeder lude hulpe dat reguleers cloester buten Haerlem.

Ende dese eerwaardighe eerbaer gheestelike vader is nu in sinen seven ende tachtichsten jaer hoep wi (*hopen wij*) salich ghestorven ende heeft ons **boven anderhalf hondert magheden** opten hof mit groter eren in sinen leven regiert ende nu synre doot seer bedruet achterghelaten.

Ende heeft oec mit synre dochter Alijt beset iiii margen lants gheleghen te Ryswijc die ii marghen tot haer beider memorie ende Mabeli sinen wive. Ende die derde marghen selmen iaerlijcs over hem drincken. Ende die vierde marghen begheerde Alijt dat die meesterissen die renten iaerlycs op sullen nemen ende gaderen dat haer huus mede staende te houden dat si opten hof achter ghelaten heeft. ""

We mogen gewagen van een lange lijst van verwezenlijkingen, en op vele vlakken. In die zin mag heer Hughe beschouwd worden als de tweede stichter van het begijnhof van Haarlem.

Zijn dochter Alijt - Alyt heer Hughe dochter - werd begijn en ook meesteres van het begijnhof; ze overleed in maart 1433.

Gonnet (1) vermeld dat Hughe Wouters zijn opvolger aanduidde: meester Jan Hughen zoen van Wormer. Deze studeerde theologie in Parijs - vandaar 'meester - ', en was 29 jaar lang en dus tot zowat 1450 pastoor van het begijnhof.

4.5.2 Verkiezingen

Nadat Albert graaf van Holland afstand deed van zijn recht om de pastoor te benoemen, konden de begijnen zelf hun pastoor kiezen.

Over het verkiezen door de begijnen van hun pastoor schrijft J.A. Ban :

"" Ende onder alle andere, heeft hij van Hertogh Albert, Grave van Hollandt, verkregen het recht van bescherminge, ende de gifte van de Parochie kerke van dese beggijnhove, het welck den Grave heeft overgegeven voor hem en sijn nakomelinge op derthien maechden te weten elff van de oudtste des hoffs met de hofmeesterssen soo dicwils de kercke sal sonder pastoor sijn. ""

In de door hem opgestelde regel (C) in het 10e kapittel luidt dit " den Grave van Hollandt ... gegeven ende gegunt aen derthien maeghden van dese Beggijn-hove, aen haer overdragende het Jus Patronatus ende volmaght, voor hen ende sijne nakomelinge, om in tijden van overlijden een nieuwen Pastoor ende Parochiaen te kiezen. "

Op 2 september 1402 bevestigde Frederijck van Blankenheijm Bisschop tot Utrecht deze overdracht van het 'ius patronatus'.

Ook voor de verkiezing van een meesteres waren er (*slechts*) 13 stemgerechtigden :
" Onder welck getall eerst sijn de twe regierende hoffs meesterssen, naemaels (*waarna*) degheen welcke gestelt sijn om tot meesterssen gekoosen te worden, dan

de huijs meesterssen ofte moeders van de conventen, daernaer de poortsusters, ende dan de oudste, ende vroedste dat is verstandighste van de ontfangen maechden, soo dat sij derthien int getal maken. "

Voorlopig besluit: niet alle - of eerder weinig - begijnen hadden stemrecht.

kooper draedt

Een merkwaardig detail : een stuk koperdraad was vereist bij de verkiezing van een meesteres : " sal den parochiaen die (stem)briefkens bewaren, die een ijder sal rijgen aen een kooper draedt. Ende naemaels sal den pastoor sien wie de meeste stemmen heeft ende die sal meestersse sijn. "

Ook was de stemming geheim : "Ende hij (*de pastoor*) en sal de stemmen aen niemandt openbaeren, maer verbranden."

4.5.3 1408 - het derde handvest

In 1408 bevestigt het stadsbestuur van Haarlem het derde handvest van het begijnhof, en daarbij wordt het aantal regels aanzienlijk uitgebreid.

Dat 'bevestigen' is meer bepaald "geconsentiert ende geconfirmeert"; ongetwijfeld was de tekst van dit handvest opgemaakt en goed bevonden op het begijnhof zelf.

De begijnen mogen geen koophandel drijven, noch wol weven tenzij voor eigen gebruik. De kleding van de begijn wordt streng bepaald en beperkt, en evenzo de haardracht, schoeisel. De begijn mag geen borduurwerk doen, noch buitenhuis laten spinnen, buiten het hof geen kleding vervaardigen. Handwerk is toegelaten, maar dit wordt niet nader omschreven.

Een gehuwde vrouw mag niet op het hof wonen.

Het deelnemen aan bruiloften is verboden evenals begrafenissen, tenzij die van een bloedverwant. Men kan een begijn uitgaansverbod opleggen.

Een begijn kan haar huis of kamer niet verkopen tenzij aan een andere begijn. Maar ze mag het levenslang gebruik ervan geven aan één of twee andere begijnen; daarna valt de woning toe aan het begijnhof of de kerk.

De poorten van het hof worden gesloten als " als men nachtlucht clopt". Een begijn moet dagelijks mis horen.

Inkopen doet men niet alleen maar met twee of drie : " Voert zoo en zel niemant vanden voorscreven joncfrouwen oft beghijnen vorder alleen vanden hove gaen dan ter hallen, ter vischmarckt, ter suiijvelmarckt om broot oft om bier ten zij bij goetduncken der meesterissen mer zij zullen dan gaen ist te doen twee oft drie te gader ende te zamen weder thuijs comen".

Op Sint Mathijsavond (St Mathijs valt op 24 februari, en dus op de 23e) worden de meesteres en verkozen, en wel voor de duur van twee jaar. Tevens moeten de meesteres en zowel als de kosteressen hun rekeningen voorleggen.

De schepenbrief eindigt met " Soo hebben wij desen brieff besegelt mit onser Stede grote zegel ende mit onser alre zegelen hier beneden angehanghen Int jaer ons heeren m cccc en achte op sinte Lucas avont Evangeliste.

(De feestdag van sint Lucas valt op 18 oktober; datum is dus 17 oktober 1408.)

4.5.4 werd onze nieuwe hof aangekocht om een blycveld daar te hebben

Op 25 maart 1413 bevestigden de Schepenen en raad van de stad Haarlem de aankoop " die husinge mitten erve gecoft (gekocht) hebben iegens Gerijt Albout die heren Coenen van Oesterwijck Willem Cusers zoen plagen te wesen gelegen aen horen begijnhove voer(screven) ... ".

De verkoper Gerijt Albout is vermeld als raadslid van de stad Haarlem in 1408 en 1413.

Op 10 juni 1413 volgde de bevestiging van de instemming door Willem graaf van Holland met deze aankoop. (bron : kopie door Lefeure en Assendelft van de oorkonde dd. 10 juni 1413 waarbij Graaf Willem de aankoop goedkeurt van een huis en erf door het begijnhof) .

Zulke bevestiging van hogerhand was een juridische noodzaak daar het handvest ook tot dit nieuwe grondgebied van het begijnhof moest uitgebreid worden.

4.5.5 Ymme Dircs dochter

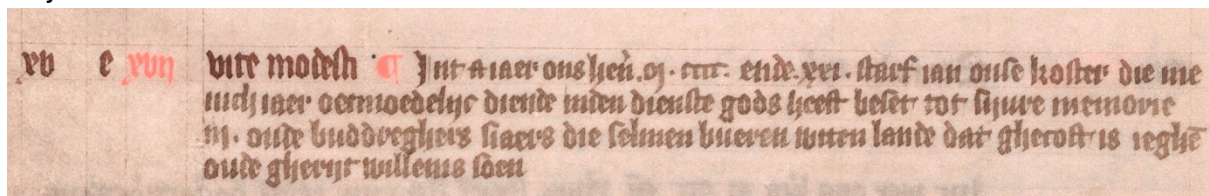
In 1422 (foto 263) bevestigden de meesteressen Lisebet Jans dochter en Hildegont Florijs dochter de regeling die Ymme Dircs dochter, begijn en meesteres, vastlegde voor haar huis op het begijnhof. Na haar overlijden mogen haar drie nichten daar blijven wonen hun leven lang. Maar uiteindelijk komt het toe aan het begijnhof, en het is haar wens " *dat die meesterissen goede magheden daer in harberghen sullen die arm sijn of die gheen stede en hebben noch copen moghen ende die onsen heer god trouwelic dienen willen ende so wie dese husinghe besitten sullen die sellense staende houden in rake ende in dake (in raak en daak: in goede toestand, goed onderhoud) buten des hoefs kost voersc(reven).* "

Ymme had een zuster Ermegaert die overleed op 25 juli 1407. Beide zussen hadden reeds een renten gesticht voor " alle den ghenen die gheharbercht syn op de hof die te vigeli ende ter missen comen. Item daer toe hebben Ermegaert ende Ym voerscreven .v. nobel ghegheven daert bac huus mede begonnen wart. "

En in een beschikking van Ymme vermeldt zij drie nichten: Clemeynse Jans dochter, Engheltruut Symons dochter en Beatrijs Jans dochter, welke in Ymme's huis mochten blijven wonen.

Deze "Clemeyns ende Beatrijs opden hof" komen nader aan bod onder punt 27 hierna, evenals de voormelde beschikking.

15 juni 1421 - Jan onse coster

Int jaer ons heren m.cccc ende xxi (1421) starf Jan onse koster die me-
nich iaer oetmoedelyc diende inde dienste gods heeft beset tot synre memorie
iii oude buddreghers siaers die selmen bueren uutten lande dat ghecoft is ieghen
oude Gheryt Willems zoen.

5 Jaren van welzijn en bloei, van 1422 tot 1464

Veertig jaren zonder rampspoed, het begijnhof van Haarlem leeft. De kerk en de
eredienst worden verrijkt. Er komen giften en legaten, en de gelden worden - haast
jaarlijks - zorgvuldig belegd in landbouwpachten.

Het noorderportaal van de kerk krijgt in 1435 een tafel, geschonken door heer
Mathijs van Tiel. Vermoedelijk betreft dit een plaat met een waarop een bijbeltekst
gegrift is.

Willem Daenenzn van Riedwyc schenkt een " dorts gulden totten armen harinc ende
bockinc te copen".

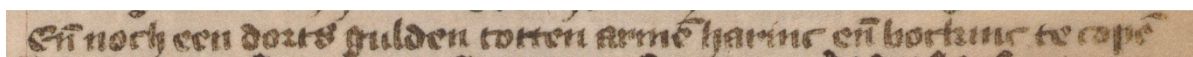

Foto 43 : ende noch een dorts gulden totten armen harinc ende bockinc te copen

Op 11 januari 1440 overleed here Jan van Scoten "ende heeft beset tot syn memori
een vat biers te scenken den ghemenen beghinen".

In hetzelfde jaar overleed meester Ghisebrecht vander Horst "ende heeft die kerc
besproken xxv nobel tot een kelc ende een missael".

Het poorthuis werd verbeterd : in maart 1441 stierf Aecht Geurts dochter, portierster
van het hof, "ende haer is **memori gegeven** want sy getymmert heeft an dat
poerthuus daer sy in woende".

In 1443 overleed de voormelde Alyt heer Hughe dochter "ende heeft beset haer
memorie als voer in dit boec staet'. En onder **xxxix** worden 4 morgen land vermeld te
Rijswijk "ghecomen van Alijt heer Hughe dochter salmen deylen in deser manieren:

(se opbrengst van) twee morgen voor haar memori en die van haar ouders, één "tot drincken" in haer iarichtiden en één om haar huis in goede staat te onderhouden: " haer husinghe staende houden".

Op te merken valt dat weliswaar de datum van het overlijden wordt genoteerd in het getijdenboek, maar niet dat de overleden vrouw begijn of meesteres was.

In 1445 schonk Katryn Heynric Busen dochter begijn aan **Alijt Symon Raets dochter** - over wie dadelijk meer - "een rijns gulden also lang als sij leeft syaers". Ook droeg ze bij tot " die ii glace bij dat cruus outaer (*en bijgeschreven:*) tot dat beste casuffel (*kazuifel*). Dat "glace" betreft vermoedelijk een gebrandschilderd glasraam.

Alyt Willems dochter begbyn droeg bij tot " vridaghe misse op dat heilighe cruus outaer inder beghinen kerc".

Pastoor meester Jan Hughen - meester : hij theologie studeerde in Parijs - overlijdt op 6 januari 1450 na 29 jaar in het pastoorsambt. Hij wordt met waardering en warme genegenheid vermeld:

"Int iaer ons heren m cccc ende I ruste onse gheminde eerwaerdighe vader mester Ian Hughen zoen van Wormer dien god salicher ghedencken wil cureit van onse beghinen kerc die hy regierde omtrint xxix iaer. Dese eerbaer man stont bij xviii iaer te Parijs ende was een famose clerc ende van goeden name ende ghemint in zijn wanderinghe (*levenshouding, omgang*). Ende quam te Haerlem die wyl dat here Hughe onse cureyt (hier) was ende bij rade ende begheerte van heren Hughe wert miester Jan voirscreven onse kerc ghegheven die hij regierde saftmoedelic ende mit groter naersticheden",

Een poging tot schets van zijn levensloop : overleden op 6 januari 1450, studeerde zowat 18 jaar oud (?) in Parijs, was omtrent 29 jaar pastoor. Zo die studie 2 jaar duurde en hij 29 jaar pastoor was werd hij circa 1401 geboren (= 1450 – 29 -2 -18).

Alijt Steffens dochter en haar vooroverleden zus schenken " een van die beste kelcken die gecost hevet vier en dertich Wilhelmus schilden".

Ook bedenken zij " den rechten (*d.i. zeer, in hoge mate*) armen delen upten hoff".

In 1459 wordt land geruild : " **LXXII** .. gaven wij over onse lant gelegen te Hemsteden die Barnarditen van Porta Celi ende hebben van hem genomen een camp gelegen als men doer den Hout is westwaert op in di Coern Veen bij Geryt Steffenszn lant".

De naam van **Alyt Symon Raets** dochter werd reeds vermeld.

"" 4 september 1463 - Int iaer ons heren .m cccc lxiii op die tijt sondach wert verlost vanden carker des vleysch Alyt Symon Raets dochter. In haer memori heeft

die kerc een kelc ende van vier missalen dat best want sy hadde misse in haer camer boven xx iaer lanc "" .

De overleden had blijkbaar sinds 20 jaar haar kamer niet kunnen verlaten.

Goed 18 jaar eerder in 1445 schonk Kattryn Heynric Busen dochter beghijn aan Alijt Symon Raets dochter "een rijns gulden also lang als sij leeft syaers". Was Alyt toen al gebrekkig of invalide geworden?

Alyt liet de kerk een kelk en vier missalen na; dit laat vermoeden dat zij, afgezien van haar lichamelijke aandoening, niet onvermogen was. Ook schonk zij een vat bier.

Een typisch testament (1e)

Vele begijnen konden slechts enkele stuivers nalaten.

Maar er zijn andere meer uitgebreide erfregelingen, en die vertellen veel meer; over de gezongen missen, en over het 'borst cruut' voor de zangers of zangeressen.

Item int iaer ons heren m cccc ende lxiii (1463) starf Katrijn Heynric Busen dochter voerscreven beghine. Ende heeft beproken (*vermaken bij testament, nalaten*) xlviii stuvers goets ghelts in rechten poertrecht op Evert van Os huus in sinte Jansstraet tot een misse te doen lesen in onse kerc elkes wekes. Ende v lb hollants siaers op Heynric van Alcmaden huus nu Heyl zijn dochter. Hier of selmen uutreiken een pont hollants siaers tot ewighe grafganc xxxv stuver siaer tot hoppen bier te scencken in hoer iarichtijt. Ende dan tot missen den cureyt ii stuvers ende iii capellaenen van onse kerc elcs een braspenninc, ii meesterissen die den hof regieren elcs een braspenninc, den coster ende ii costerissen elcs een braspenninc, ix stuvers siaers tot die singende misse **op die x^m martelaren dach**, die die misse sinct een braspenninc, **die dat ewangeli sinct een stuver, die die epistel sinct een stuver**, die ander ii capellanen een grote elcs ende datter dan overloeft van ix stuvers voerscreven an borst cruut (*kruid aangewend ter verzachting van het hoesten*) **de** anderen sangers, ende ii stuvers siaers tot ii kaersen ende dat overloep (*overschot*) van v lb (pont) hollants siaers voerscreven die kerc. Op dese tijt ist memori Gerijt Heynric Busenzn tot zijn memori staen iii en hals stuver siaers uut heer Gerijt Janszn lant tot Akersloet.

x^m martelaren dach : feestdag van de tienduizend martelaren

6 Van 1465 tot 1486 de hoge bloei

6.1 Vanaf het jaar 1465 tot 1468 werd de kerk verbouwd of hersteld

"Vertimmeren" was de gebruikelijke term voor bouwen, verbouwen of herstellen.

Dat kost geld. De nalatenschappen van meester Claes Voechtszn priester, Hillegunt Jacobs dochter beghijn en Griet Arijs Bennezn weduwe werden daar aan besteed.

De memorie betaald door Mathys Claeszn die backer ende Gheertruut syn wijf werd evenzo "an die kerc vertymmert".

Op 9 juni 1468 starf Fye Florys dochter ... Claes haer broeder ... ende sijn vertymmert aen onse kerc

En zo ook nog in 1482 - Int jaer ons heeren mcccclxxxii starf Haes van Rietvelt begijn. Ende tot haer memori staen iii en half stuvers siaers die sijn vertimmet an die kerc.

6.2 Ornaminten voor de kerk

28 januari 1483 Int iaer ons heren mcccc ende lxxxiii starf onse eerwaerdighe vader meester Jacob Pieterszn Olijslager licentiaet in theologia die xiii jaer eerbaerlic ende wiselic regierde die kerc ende hof der *beghinen* in Haerlem. Ende heeft ghelaten onse kerc een **suverlike vergulde casse** (*kast, doos*) daer ynne staet een crucifix mit sinte Maria ende sinte Jan onder den cruce als sijn epytaphum Ende oec een bort gescildet mit een salvator mit sinte Pieter ende mit sinte Nycolaus als een epitaphium over syns vaders graf.

6.3 Het overlijden van twee kapellanen

22 januari 1474 ... heer Pieter Willems zn priester menich iaer onse cappellaen van welken wi menigen trouwen dienst ghehat hebben die een glas (*allicht een brandglasraam*) in onse sacristie ghegheven heeft ende onse kerc **tien kussenen gheschildet elc mit vier leeuwen** voer welken hy sijn memori hier begheert heeft.

31 oktober 1474 Int iaer ons heren mcccc ende lxxxiii starf meester Huce Smyer onse eerwaerdige cappellaen die xxvi st x [duit] goet ghelts den hof besproken heeft tot bier te scencken ende xv stuver vi (duit) holl[ants] tot ii kaersen ende v missen ende [een grafanc in syn iaerichtyt]. Zijn moeder overleefde hem een jaar : 2 november 1475 starf Machtelt Symon Aelbrechts wedu **meester Huce Smyers voerscreven moeder** ... tot haer memorie ende tot Machtelt Symons dochter begijn en Brecht Symons dochter haer suster memori meester Huce voerscreven susteren

6.4 Die beste ornamenten

23 oktober 1475 starf Brecht Jacop Reynerszn wijf ende heeft beset tot haer memori drie en half st. siaers an die beste ornamenten ghebesicht (*besteed*).

13 december 1475 - Int iaer ons heren mcccc lxxv starf Gheertruut Ghijsbrechts ende Aef hoer dochter ende hebben beset elc iii en halve stuver siaers. Ende op dese tijt ist memori Duve Claes Haserts dochter ende tot haer memori staen en halve stuver siaers. Ende dese iii leste memoriën sijn gegaen **aen die beste ornamenten**.

6.5 Een typisch testament (2e)

LXXX Int iaer ons heren m cccc ende lxxvii (1476) starf Maritgen Jacob Yelberts zoens dochter en si heeft desen hof ghemaect in testament drierendel van twalef geersen lants in Castrichem.

Ende noch seven geersen een vierendel myn in die Oude Ven oec inden ban van Castrichem ende gelt te huer elf rijnsche gulden siaers ende sestelve stuver.

Des soe heeft Maritgen voerscreven oerdineert een offici (*kerkdienst*) van een sonnendaechs singende misse ende daer toe drie rijnsche gulden siaers te gaen uutten lande voerscreven diemen singen sel in onse kerc.

Ende xvi stuvers siaers tot wijn te scencken in die kerc voerscreven opten heiligen drie coningen dach.

Ende een rijnsche gulden siaers tot ewige grafganc.

Item een croen of xxx stuvers tot elke beghine een deits broet te delen in hoer iarichtijt.

Item den coster ende twee costerissen elcs een stuver siaers in hoer iarichtijt.

Item tien ewige missen in hoer iarichtijt.

Item tot ii waskaersen op hoer graf te setten iaerlix in hoer iarichtijt ii stuvers siaers.

Item die voerpoertbewaersters twee leliaerts siaers.

Item den bewaersters van die zijde poerten ende van die after poert tesamen twee leliaerts siaers.

een trouwe maar arme koster

29 juni 1478 Int jaer ons heren m.cccc ende lxxviii starf Dijrc Claes zoen onse coster die onse kerc lanc trouweliken ghedient heeft ende heeft ghebeden die meesterisse datmen hem die memori gheven wouden om gods willen ende onse meesterissen hebbense hem ghegeven.

6.6 Het stichten of fundieren van missen

12 juli 1480 - Int iaer m cccc lxxx starf Gijsbrecht Bartolomeuszn ende Katrijn sijn wijf ende men sel in dancbaerheit laten doen eerlic hoer beider memorie want sij fundiert (*gesticht*) hebben die **singende misse** vanden heiligen sacrament in onse kerc.

lxxxii Int iaer ons heren m cccc ende lxxxii (1482) hebben wij meesterissen anghcoft tot thoefs behoef van Aechte Rembrants dochter vijf geersen lants ... tot **een misse des wekes** in onse kerc welke misse ioncfrou Lijsbet van Haestricht Hugu van Ruven wijf ghesticht heeft

Item Gheertrijt Jan Meijnsen dochter beghijne in Haerlem heeft ghegeven int jaer ons heren .m.cccc.lxxxiii (1483) ... tijen stuvers siaers tot **die singende sonnendaechs misse** ...

25 maart 1484 ... starf heer Symon vander Horst die in onse kerc fundiert heeft **vier missen** elkes wekes op onsen lieven vrouwen outaer als des manendages des donredages des vridages ende des saterdages. Ende heer Symon voerscreven heeft oec gemaect den begijnhof in Haerlem twee rins gulden siaers tot een vat Hamburger biers siaers te scenken in sijn iarichtijt opten hof

6.7 in sijn ouderdoem ...

11 augustus 1484 - Int jaer ons heren mcccclxxxiiii starf onse eerwaardige vader heer Bouwen Reyerszn priester die onse kerc doechdelic xx iaer regierde ende in sijn ouderdoem bi consent der meesterissen die kerc overgaf meester Jacob Olijslager[s] voerscreven

Ende heer Bouwen voerscreven heeft beset tot sijn memorie ende sijn vader ende moeders ende Beatrijs Dircs dochter xiiii stuvers siaers te boeren uuten lande t'Akersloet gecoft van heer Gerijt.

6.8 in Claes Claes dochters does in s'hoefs kist.

lxxxvii Int iaer ons heren m cccc lxxxvii (1487) heeft Claes Claes dochter begijn den hof gegeven een stucke lants ... Ende noch een stucke lants ... Ende hier of heeft den hof ii scouten brieven in Claes Claes dochters does **in s'hoefs kist**.

En meer bepaald:

" Item Claes Claes dochter vs. heeft den hof gemaect een stucke lants gelegen inden ban van Heyloe bi die Warlen ende gelt siaers drie rijnsche gulden ende een stoter. Ende noch een stucke lants tot Sparendam ende is een vierendeel gemien mit drie vierendele ons cureits ende bruuct Havic om xxviii stuvers siaers. Ende die brieven hier of sijn in Claes Claes dochters does **in s'hoefs kist**. Des so sellen die meesterissen iaerlix uutreiken xxv stuvers tot broet, xx stuvers tot bier, xviii stuvers tot grafganc, ii stuvers den cureit vii missen, ii kaersen, de ii meesterissen elcs een stuver, den ii costerissen, de coster, den voer poert, den sidel poert, den after poert ende die ii die psalmen lesen elcs een groten ende den huse daermen scencken iii stuvers. Als oec after int boec lxxxvii

Wat is deze kist ?

Het had twee betekenissen: armenkas, en kast met laden die tevens als tafel diende, en waarin ook charters en boeken bewaard konden worden. De documenten m.b.t. een begijn werden blijkbaar in een doos verzameld, en in de kist bewaard.

7 1487 Het wordt onverwacht stil ...

Voor de vijf jaren van 1487 tot 1491 zijn er slechts drie vermeldingen in het Fundatieboek. Slechts drie - één overlijden, en twee giften door een begijn - en dat lijkt ongewoon weinig zo al niet verrassend - of is het onrustwekkend weinig - . Is een verklaring te vinden bij omstandigheden die hebben geleid tot het casenbrootspel ? Dit wordt vermeld (foto 22) in een tekst van 25 oktober 1569 en die verwijst naar " omtrent tzeventich jaeren hairwarts" :

"" Anghesien ons Baghijnhoff omtrent tzeventich jaeren hairwarts corts na het overval des stede van Haerlem van die van Alcmaer ende partijcheijt (*verdeeldheid, tweedracht, onbillijkheid*) diemen noemt het **casenbrootspel** (1492) affgeslegen (*beëindigd*) is geweest de halve vrijheijt van der excijsen des stadts dij duer grote lasten ende schulden daer de stadt in vervallen was ""

In 1494 onderzocht een commissie de toestand van de dorpen in Nederland en Friesland (2). Dieperliggende oorzaak was de blijkbaar steeds moeilijker positie waarin de boerenbevolking zich bevond. En er was voedselschaarste en economisch ging het slecht.

Laten we de mensen van toen aan het woord :

Die van Medenblyck zeggen " dat zij in de Lucasmerct ^(a) te Haerlem plagen te brengen 800 of 900 vette beesten; ende nu ter tijt ende binnen zes voorleden jaren en hebben zij niet mogen brengen ter voorsz. marct van Haerlem, teen jaer deur tander, boven 50 vette beesten.

^(a) De feestdag van sint Lucas valt op 18 oktober

Die van Beverwijk zeggen dat het aantal haardsteden gedaald is van 300 en 200, en dat zowat hondert daarvan "niet geven en mogen" (*lees : geen belasting kunnen betalen*).

Te uutgeest - waar het begijnhof van Haarlem veel pachtrechten bezat - delen ze mee "dat zij dat derde deel van den koeyen nyet en hebben, die zy hadden by den overlijden Hertoge Karel (*NB : Karel de Stoute, 1477*), overmidts dat die by den natten jaren, die geweest zijn, hem veel afgestorven zijn.

Zeggen, dat zij verarmt zyn overmidts den dieren tijt , die geweest es, by welcken tijden zij hebben moeten vercoopen heur landt ende beesten omme off te leven. Zeggen oock, dat zij zeer verarmt zijn overmits die groote schattinghe , die zij zedert de oorloge van Uytrecht hebben moeten geven ende contribueren, mits welcke lasten veel van die inwoonende van heuren voorsz. dorpe vertogen zyn metter wone in den steden, te weten deen helft, latende den last upten genen die aldaer woonachtich gebleven zijn".

In Haarlem is sprake van een terugloop van de economische activiteit met de helft, en van dat ze "ten overlijden Hertoge Karel ongelijk rijker waren dan zij nu zijn". Een

15% van de bewoners leeft van aalmoezen, en zowat één op vijf huizen is onbewoond.

Er er waren de zware oorlogslasten en -kosten. " Item int jaer van '81 zoe es een groote oorloge gheresen geweest tusschen die landen van Hollant ter eenre zyde ende die steden van Uytrecht, Amersvoort ende heure hulperen ter andere; welcke oorloge wel twee jaren duyrd",

De verschrikkingen van de oorlog dus, met zijn nasleep ...

8 De tweede bloei: van 1493, tot de brand van 1576

8.1 1493 - 1568 lijkt het gewone leven op het begijnhof te hernemen.

Eind 1493 overleden Lijsbet Saskerts weduwe en haar dochter Baef. Zij schonken x loet (*een gewichtsmaat*) silvers ende L stuvers tot een **silveren fibel** (*van Lat. fibula : speld, broche*) ende begeren hoir beider memoriën.

In 1494 overlijdt Wendelmoet van Dam, ze laat "den hof ewich durende xxx stuver siaers tot die sonnendaechs singende misse Ende xxv stuvers tot broet Ende xx stuvers tot wijn..."

En Jan Adam Diercs dochter beghine laat "een nobel siaers tot een misse des wekes in onse kerc vridages op heilich cruus outaer".

Oudjaarsdag 1495 - Silvester papae - sterft meester Jacob Meyster Henricxzn van Velsen pastoor van onse kerc der beginen in Haerlem " Ende heeft beset tot zijn memori ende zijn ouders vii en halve stuvers siaers mitten co q nos pre (1). Ende tot iaersang xviii stuvers. Ende in zijn iaergetide v stuvers [] tot v missen ende dan ii stuvers tot ii kaersen. Dit selmen boeren uut een stucke lants bi Droncken huusgen ende gelt iaerlix xxx stuvers. Ende oec an gelt derdalf rins gulden [current]. Ende in onse hoge outaer annunciationis ende visitationis Mariae".

(1) *co q nos pre : commemoratio defunctorum qui nos precesserunt*

In 1498 zijn er terug giften en legaten te beleggen; 3 renten worden aangekocht in dat ene jaar en daarvan is er één aangekocht van begijn Geertruut van Aventuer (*meer over haar in 8.6*).

Meesteres Margriet van Assendelft Berthouts dochter "onse gheminde suster" overleed 23 september 1498. Ze liet een testament: " Ende soect hoer testament hier after int boecke nae t'ghetal cxxi".

Daarin laat ze het hof een stuk land na, en de opbrengst daarvan is te besteden " tot een misse elkes weecks ende xii stuvers tot een singhende misse siaers op sinte Annen dach van hoer op hoer altaer in onse kerck ende xv stuvers tot waslicht op dat selve altaer ende een ringgulden tot wijn te scencken in onse kerck op sinte Pieters ende Pouwels dach ende xviii stuvers siaers tot daghelixe grafganck, ende vi stuvers

tot presencie in die vigilie voir den pastoer ende sijn cappellanen ende vii stuvers tot missen in hoer jaerichtijt in onse kerck ende ii stuvers siaers tot ii kaersen te setten dan op hoer graf ewich ghedurende ende dat overloop den armen beghijnen an broot opten hof voirscreven. ..."

Bovendien beschikt men over voldoende geld om de schuld van 100 rijnse gulden te betalen "die wi sculdich waren van t'huus dat Gerijt van Berkenroe timmerde **op** onsen hof."

NB: op 4 maart 1411.m.cccc. ende xi starf Gheryt van Berkenrode.

Mogelijk was hij verwant met Peternelle en/of Katryn van Berkenrode.

In datzelfde jaar verkoopt het hof het huis van de in maart overleden Wendelmoet van Dam - allicht aan een andere begijn - en wel voor 82 rijnse gulden. En die opbrengst wordt belegd in " een stucke lants dat derdedeel van Baligen Oert in Haerlemlic". Haar naam komt ook voor in de lijst van hen die wijn schonken : " op die mit vasten van Wendelmoet van Dam".

8.2 Een merkwaardig testament anno 1499 - Clemeyns Gerijts dochter

Uit de inhoud valt heel wat te vernemen, de tekst wordt dan ook volledig weergegeven:

Int iaer mcccc ende xcix (28-02-1499) starf Clemeyns Gerijts dochter. Ende heeft beset tot haer memori ende Gerijt Janszn hoer vader ende Yde Aernts dochter hoer moeder ende Maritgen haer moeye (*grootmoeder*) ende Hillegont haers susters memori vi stuvers siaers ende een oert op Willem Rembrantszn houtzagers wijfs huus in Claes die Vriesen stege. Ende een rijns gulden siaers lofretnen tot Scoerl die penning .xxii. m (*mijt : 1/24e van een groot*) nu op Garbrant Gerijt Snyerszn t'Scoerl ii rijns gulden elke penning ter lossing (*ter afkoop van de rente*) mit elf des selmen een half vat hoppenbiers.

Ende x stuvers siaers op Katrijn van Backers huus in die cleyne Houtstraet tot een singende misse vanden elfdusent maechden op hoir dach ^(a) in onse kerc.

Van dese x stuvers selmen geven den die die misse sinct anderhalve stuvers ende **die evangeliaer** ^(b) een stuver ende **die epistolaer** ^(c) een leliaert ende ii stuvers tot ii kaersen boven die gewoenlichen kaerse opt outaer daermen misse voerscreven singen zal.

Ende t'overloep dan van dese x stuvers selmen geven an gelt of koeken den ander sangers der misse voerscreven ende dan selmen **die casse** ^(d) **vanden elfdusent maechden** opt outaer setten welke cas Clemeyns Gerijts dochter voerscreven onse kerc besproken heeft in een ewich testament.

Ende noch iiij stuverxs [] onse iiij cappellanen tot iiij misse te doen in onse kerc elcs een stuver in hoer iarichtijt ende dan ii stuvers tot ii kaersen op haer graf. Dese ses stuvers siaers heeft Clemeyns Gerijts dochter beset uut dat lant te Lymmen gecoft van Haes Jacobs dochter. Ende oec een bort ^(e) mit onse lieve vrouwe ende sinte

Baernt nader doot van m. Jan Bouwenszn datmen hangen sel bi hoer graf ende inscriven tiaer ende dach dat Clemeyns Gerijtsdr starf.

(a) in het Getijdenboek op 21 oktober “ **xii^m maechden** “ d.i. de elfduizend maagden

(b) *evangeliaer* : hij/zij die het evangelie leest. (zeer zeldzaam)

(c) *epistolaer* : hij/zij die het epistel leest. (zeer zeldzaam)

(d) *casse* : een stuk huisraad, kist of kast, waarin iets kan bewaard of geborgen worden. Voor reliquieën, in welke betekenis het woord ook rechtstreeks aan het noordfranse *câsse* (naast *châsse*) kan zijn ontleend.

(e) *bort* : bort of bret : plank, schot, paneel, plaat

8.3 De stichting van een kapelanie, een mirakeleus Beeld

8 maart 1504 Item int jaer ons heren dusent vijfthondert ende iiiii op sinte Katerinen avont starf heer Jacob Tymanszn priester. Ende heeft geg[even] onsen hof .xl. rijns gulden tot een vat hoppe biers (zie foto 217) te scencken tot zijn memori ende wi hebben bi ons die **fundacie** van syn capelrie. Ende waert dat van Dirc Tymanszn nyemant en bleef in de rechte linie soe sel onse cureit presentiren die capelrie voerscreven.

het mirakeleus Beeld van de H. Maria

Uit de voorrede van J.A. Ban:

" Ende naer de misse op alle wercke dagen saldén priester lesen de Lauritaense Litaniën voor het mirakeleus Beeld van de H. Maria, welck op desen hove van den jaere vijfthien hondert en vijf geweest (1505) is, van Sebastiaen Bischof tot Hebasten ende wij-bisschop van Utrecht gewijdt, ende met groote mirakulen alhier bewaert."

8.4 Een dag uit het getijdenboek ... 21 mei 1509

"" Int jaer ons heren dusent vijfthondert ende ix starf Vrou Jacops dochter (meesteres) ende Diliaen hoer suster ende hebben den hoff gemaect een stucke lants ghelegghen inden ban van Lymmen.

Ende hoer memoriën ende hoer vader ende hoer moeder ende heer Boreyt hoer broeder ende Katherijn hoer suster sullen uyt dat leste lijf gaen van hoer huijs nae Katheryn Ijsbrants dochters doot. Ende noch tyen st. siaers die susteren van Akersloet (a).

Ende hoer ander testament salmen vinden after int boeck naet ghetal van c vi.

Ende op dese tyt ist memori van hoer vader ende moeder mit hoer volck soect hier nae remigii bavonis (1 oktober)

(in linker marge :) dit huys van Vrou Iacops is vercoft ende dat gelt is beleyt an die groene fluwelen ornamenten tot hoer memorie ende hoer vrienden memoriën.

Memori van Alijt van Buten Jacop Hendricszn wedue

(nog in linker marge :) Item die barvoetsusters syn of ghelost ^(b) noch is gesturven Duijff Remen ende starff int iaer van lx heeft gemaect elcke bagyn een broot van een deut ende haer memori staet op broot ewich.""

(a) deze zijn vermeld in het *Monasticom* als **Susteren** van Akersloot/Barrevoetszusters. Hun klooster lag achter het St. Gangulfsgasthuis, gelegen aan de Haarlemse Botermarkt. Susteren van sinte Claren van der derde oorde sinte Franciscus wonende achter dat oude gasthuys (1454). Susteren van der derde oorden sinte Franciscus uut dat convent van Hairlem tot sinte Claren (1461). Barvoetensusteren (1471). Die susteren van Akersloet achter 't gasthuis (1485).⁴

^(b) ghelost : de rente werd afgekocht

8.5 1509 tot 1516

Op 17 oktober 1509 overlijdt heer Albert Albertszen priester "menich jaer onse trouwe cappellaen van welken wij menighen trouwen ende sconen diensten ghehadt hebben".

Een meesteres wordt genietster van een erfpacht. Maar deze begunstiging is niet op de persoon maar op het officie van meesteres. En dus als die meesteres overlijdt moet een andere meesteres in haar plaats gesteld worden (*insetten*) , want anders verliest men deze pacht.

" **cxii** Int iaer ons heren m ccccc ende xi (1511) sterf Aecht Claes die Vriesen dochter ende hier staet int boeck Gheertruyt Symons dochter vanden hoefs wegen, ende als sij sterft soe moetmen daer voer hoer een ander meesterisse in setten of men soude dat lant verliesen ... "

Op 30 april 1514 overlijdt nog een kapellaan: " Int jaer ons heren m ccccc ende xiiii starf meester Henrijk Aerntszen priester op meijen dach (b) , menich jaer onse trouwe cappellaen van welken wij menighen gueden diensten ghehadt hebben. Ende beset tot sijn memorie ende Margariet sijns moeders, Machtelt Aernts dochter, sijns susters ende Baef Adriaens dochter sijns susters dochters memoriën elcx iii en half stuvers.

Ende dit salmen reijcken uut Jan Dircszen lant van Heijloe. Item Baef Adriaens dochters testament soect after int boeck nae t'ghetal cxx.

Item deser voirsnoemder personen jaerichtiden salmen houden opten sonnedach letare (*laetare: de 4e zondag van de vasten*) inden vasten als men hoer vat hops scencken.

Zijn nichtje Baef Adriaens overleed in 1518.

Ze liet aan het hof " een stucke lants ghenoeemt die ijefkemade ghelegen ghemeen mit Gheertruijt Pieters dochter van Aventuren erfghenamen ..." De opbrengst is aan te wenden : tot een misse ter weecke ... tot wijn vier stuvers tot vier kaersen als te weten op myn heer oems graf (*het graf van haar oom Henrijk dus*) twee ende op myn graf twee tot een tonne hops te scencken inden vasten op een dinghes dach

^(a) of op een nader dach als men van ghewoenten niet en scenct ...

^(a) dingdag: rechtsdag, rechtszitting, of is dinsdag bedoeld ...

^(b) de eerste dag van mei

cviii Int iaer ons heren m ccccc ende xv (1515) starff Gheertruyt Jan Meijnzn dochter begijn ende meesterisse op sinte Marcus ewangeliste dach (25 april) . Ende heeft den hof ghegheven dat lant dat Walich Pouwelszn ghebruyct tot Akersloot voer vijftalve rinsche gulden siaers dat die meesterissen gecoft hebben van Aecht Rembrants dochter ende Gheertruyt Jan Meijsen dochter dat betaelt heeft.

25 augustus 1515 - Int iaer ons heren .m.ccccc. ende xv starf Zwaen Martyns dochter. Haar nalatenschap werd belegd als volgt:

cxiii Int iaer ons heren m ccccc ende xvi (1516) hebben die meesterissen des hoefs anghecoft twee ackeren saet lants ende hier of salmen jaerlix uut reycken xxxv stuvers tot ewich broot, ende xv stuvers tot ewich grafanc. Ende hier of hebben die meesterissen des hoefs een sheren mannen brieff ende dat van Zwaen Martijns dochter.

17 december 1516 sterf Claes Claes dochter (*die meesteres was*). Ende heeft beset tot haer memorie iii en half stuvers siaers uut dat lant van Heyloe van Adriaen Janszn in Akersloot.

8.6 Gheertruijt Pieters dochter van Aventuren

Zij was een welstellende - en dus meer uitgebreid vermelde - begijn, die het hof begunstigd heeft.

In 1498 reeds verkocht zij een pacht aan het hof :

Int iaer ons heren m cccc xcvi (1498) heeft den hof angecregen een stuccke lants onderdeel gelegen t'Akersloet voer Lamoer ende ghelt iaerlix onse deel ii rins gulden ende ii stuvers van Geertruut van Aventuer gecoft en is gecomen van een [helft] inden huise daer Alijt Hermans dochter in storve. Hier of sellen wi uutreiken inden iarichtijt van Alijt Hermans dochter xxv stuvers siaers tot broet, xx stuvers siaers tot grafgang. Ende die ander helft anghecoft van Claes Pieters dochter Vlaeck erfghenaems groot wesende tsamen twee maed ende ghelt [in] als vijf rins gulden siaers

6 november 1516 : sterf Gheertruijt Pieters dochter van Aventuren ende heeft beset tot haer memorij iis stuvers siaers uut een coeweijdt ghecoft van Adriaan Janszn ende ghelegghen inden ban van Heijloo in Oesdom.

Ende uut dit selfde lant salmen noch uut reijcken iii stuvers, ende noch .L. stuvers siaers uut dat lant te Akersloot ghecoft van Cornelis Dirczn van Peren.

Ende dat salmen delen in deser manieren. In en eersten xxv stuvers an broot, xv stuvers tot grafganck, den pastoer twee stuvers tot presencij, ende noch ix stuvers tot ix missen, ende twee stuvers tot ii kaersen ende achten stuvers van dat aelmisse lant voer den armen inden hant ghelegghen tot Akersloot dat van den selfde Gheertruijt van Aventuren ghecomen is ende op dese tijt ist memorij van hoer vader ende moeder.

En haar nalatenschap werd met zorg belegd:

cxv Int iaer ons heren m ccccc ende xvi (1516) hebben die meesterissen des hoefs ghecoft een madt lants ghelegghen bij die Cromme sloot binnen den ban van Akersloot ende hebben beleit mit eijghen ende mit erve Claes van Hillegoms kinderen wonachtich te Haerlem an dat zijdt eijnde streckende anden ghemeen meedt ende Willem Buyrman te Lymmen an die west sijde, van Cornelis Buyrman van Peren ghecoft ende hij selt bruycken voer .L. stuvers siaers vrijghelts. Ende hier uut salmen jaerlix reijcken tot Gheertruijt Pieters dochter van Aventuren broot xxv stuvers, xv stuvers tot grafganc, xi stuvers tot missen, ende twee stuvers tot twee kaersen. Ende die pastoer sal hebben van die xi stuvers tot missen [] twee stuvers voer sijn presencij. Ende noch 3,5 stuvers tot hoer memorie ende hoers vaders ende moeders memorie opt broot. Ende noch achten stuvers siaers van aelmisse lant ghelegghen tot Akersloot voer den armen beghijnen ghecomen van Gheertruijt Pieters dochter van Aventuren. Ende dit sellen die armen hebben in hoer hant.

Item Jan Claes Heijniszn bruijct dit aelmisse lant dan van Gheertruijt Pieters dochter van Aventuren ghecomen is voir xviii stuvers siaers.

En onder de renten te Akersloot is vermeld : **xc** Item een stucke lants onderdeel gelegen voer lamoer gecoft van Geertruyt van Aventuer

8.7 Generael capittel vande minrebroeders in Haerlem

6 april 1516

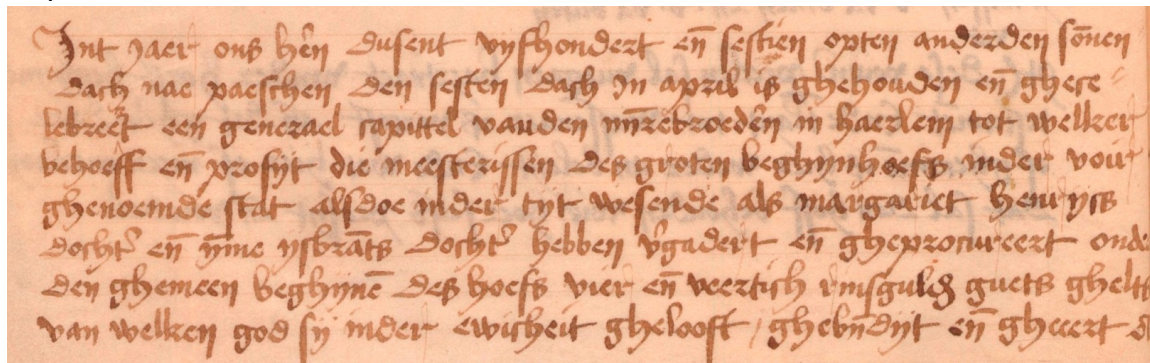

foto 222

Int jaer ons heeren duysent vyfhondert ende sesten opten anderden sonen-dach nae paesen den sesten dach in april is ghehouden ende ghecelebreert een generael capittel vande minrebroeders in Haerlem tot welker behoefte ende profijt die meesterissen des groten begghynhoefs inder voirghenoemde stat alsdoe inder tyt wesende als Margariet Henrycs dochter ende Ymme Ysbrants dochter hebben vergadert ende gheprocureert onder den ghemeen begghynen des hoefs vier ende veertich rinsgulden guets ghelts van welken god sij inder ewigheit ghelooft, ghebenedijt ende gheëert. Amen

En evenzo, 52 jaar later:

Int jaer ons heeren duysent vyfhondert acht ende vyftich (1558) den derden sonnendach na paesen te weten die doe quam op meye dach ^(a) is gehouden ende gecelebreert een generael capittel vande minrebroeders in Haerlem tot welcker behoef ende profyt die meesterissen des groten bagynhofs inder voergenoemde stat alsdoe inder tyt wesende als Margriet Ewouts dochter ende Cathryn Wouters dochter hebben vergadert onder den gemene begynen des hofs xxxvii en halve rinse guldens ende hebben die meesterissen voert **vervolt** tot xlii rinse gulden ende noch x pont tot **bagine koucken** die stonden voer drie rinse guldens ende vijf stuvers van welck god sy inder ewicheit geloeft ende gebenedyt. Amen

^(a) Pasen 1558 viel op 10 april; de derde zondag daarna is dan de 1e mei, meye dach genaamd.

8.8 van 1518 tot 1553

CXIX Int jaer ons heren m.ccccc ende xviii (1518) is den hof anghecomen van Katherijn Garbrants dochter meesterisse des hoefs ende Aecht Alferts dochter haer nicht tesamen een pacht brief op een stucke lants gheheten die Ijem ghelegghen inden ban van Lymmen ende toebehoert Aecht Jan Ysbrantszn dochter ende ghebruyct nu Willem Janszn van Bosch voer drie rinsgulden siaers vrijghelts ende verschynt in die twalef nacht nae kersavont (*allicht is hiermee bedoeld driekoningen 6 februari*).

Ende hier uut sullen die meesterissen des hoefs jaerlix uut reijcken in haer beijder jaerichtiden xviii st. tot grafganck ii st. tot presencij voer den pastoer, x stuvers siaers tot x missen in onse kerck, ii stuvers tot kaersen op onse graf ende noch acht stuvers siaers indien datter yet hier an ghebraecke.

Item die **twee platelen** (*platte of vlakke schotel of schaal, van metaal, hout, aardewerk enz.*) die van Katherijn Garbrants dochter ende Aecht Alferts dochter voerscreven ghecomen sijn sullen altyt bewaert sijn in die selver plaetse daer die drie platelen des hoefs bewaert worden anghecomen wesende vanden eersasinghe joncfrouwe Katherijn van Wiskercke ende die niet uut te leenen in gheene wijs. Ende dit sal Katherijn Garbrants dochter bescicken ende besorghen alsoe lang als sij in levende lijf is.

Item dese platelen gecomen van Katherijn Garbrants dochter ende joncfrou Katherijn van Wiskercken te samen syn vercoft ende weder beleijt an die bloemen van dat root foewelen cleet voer hoeren altaer.

14 februari 1526 Int iaer ons heren m ccccc xxvi (1526) starf **Gheertruyt Sijmon Lepelaers dochter meesterisse**. Ende heeft beset tot hoer memorij tot hoer vaders ende moeders ende Margriet ende Zwaen hoer beijder susteren ende tot Baef Sijmon Lepelaers wedue memoiriën elcx iii en half stuvers siaers.

23 mei 1526 sterf **Beatris Martyns dochter** nae tgetal cxxxiiii

Van J.C. Gonnet (1) vernemen we : " 5 december 1525. Meesteressen van het Begijnhof vergunnen aan Beatris Martijnsdochter en aan haar moeder Adriaentgen, om samen in een graf te liggen, tusschen het Heilig Kruis-altaar en Onze lieve Vrouw-altaar."

24 november 1526 - Int jaer ons heren m.ccccc ende xxvi starf **Katherijn Jans Henricszn dochter meesterisse** ende heeft beset tot haer ewighe memorij ii en half stuvers siaers uut dat lant over lje. Ende noch tot ewich broot xxv stuvers siaers, x stuvers tot tien missen, xv stuvers tot grafganc, ii stuvers tot kaersen, die coster ende twee costerissen elcx een groetgen. Soect nae ghetal cxxxix

En foto 226 nr cxxxix :

.... ende hier of sellen die meesterissen jaerlix of uutreijcken in Katherijn Jans dochter jaerchtiden xxv stuvers an broot, xv stuvers tot grafganc, ii stuvers tot kaersen, x stuvers tot missen, die coster ende twee costerissen elcx een groetgen.

1 augustus 1527 - Int jaer ons heren m.ccccc.xxvii (1527) starf **Sofie Willems dochter** ende heeft beset tot haer memorij iii en halve stuvers siaers uut dat lant tot Akersloot ghecoft van Jan Claes Wouterszn. Ende die heilige geest meesters sijn jaerlix sculdich uut te reijcken nae uutrijsinge van hoer register omtrent sint Jacobs Apostels dach inde soemer op Sophie Willems dochters jaerichtiden dat groote Begijnhoff binnen Haerlem die somme van neghen rinsche guldens siaers.

De besteding van deze negen rijnsse gulden wordt zorgvuldig weergegeven in een voetnoot:

" In deser maniere. Inden eersten den pastoer des hoffs tot presencij .ii. stuvers, den vier cappellanen elcx een braspenning, tot vijf missen van buijten .v. stuvers, tot twee kaersen upt graff .ii. stuvers, den meesterissen anden hoff elcx een stuver, den coster ende costerissen elcx een groetgen, tot een misse te weeck iii rinsche gulden te weten voir den priester, ende voir wijn ende waslicht t'samen v stuvers, sinte Lucie convent .iii. ringulden, Reijer Wouters dochter hoer dienst maecht indien sij beghijn blijft ii ringuldens ende een stoter.

Ende nae doot van Reijer soe sel men t'geven den armen beghinen des hofs voerscreven. Item die stoter die den armen hebben soude boven die ttwee rinse gulden sal hebben die kerck tot waslicht ende wijn. "

rinsche gulden : Ringulden, Rijnse gulden *benaming voor verschillende middeleeuwse muntsoorten. Werd verdeeld in 20 stuivers, de stuiver in 16 penningen.*

stoter : muntstuk, bekend als muntwaarde, nl. van $2^{1/2}$ stuiver.

Op 13 januari 1527 (NB: in onze jaartelling 1528) overleed meester **Jan Boudewynszoen "onse pastoer** was ende heeft beset tot sijn ewige memorij iii en half stuvers siaers uut dat lant ghenoeemt Over ije. Ende op dese tijt salmen houden

Claer Boudewyns dochter sijn susters memorij die gheteijkent staet omtrent sinte Margarieten dach."

dan alleen ... mit gherede penninghen

6 oktober 1530 Int jaer ons heren duijsent vijfhondert ende dertich upten sesten dach in octobri hebben die meesterissen des hofs mit hoer medesusteren die den hoff voerscreven plegen te regieren mit ghesamender hant ghesloten ende gheconsenteert als datmen nijemants memorie jaerlix binnen onsen hoff ghehouden sal worden **dan alleen des ghene diese mit gherede penninghen** betaelt heeft of andersins voldaan ende vernuecht heeft.

vernuecht : *vernoegen : betalen, vergelden, vergoeden.*

De reden voor deze beslissing is niet meteen duidelijk. Mogelijk had het hof behoefte aan contante gelden, en waren daarom betalingen in natura of met roerende goederen minder of helemaal niet gewenst.

6 oktober 1531 Ende op deze tijt selt memorij ende jaerichtijt wesen van Aecht Jans dochter **mater was van sinte Lucie convent**, ende starf 1531 cxxxix

26 november 1545 - Int Jaer ons heren m ccccc ende xlv starf **Alydt Aelbrechts dochter van Assendelf meesterisse** mit haer vader ende moeder ende suster ende dese vier memoryen staen op die vier engelen ant grote cruys.

21 februari 1546 ... starf Griet Dierics dochter en dit gelt is besteet **an dat groene fluweel**.

11 maart 1551 Int iaer ons heeren m ccccc li sterf **meester Lourys Pieterzoen onsen pastoer** was ende heeft beset tot sijn ewiche memorie 3,5 stuvers siaers uut dat lant te Uutgeest dat ghecoft is van Willem Janzn.

22 juni 1552 - Int iaer ons heren duysent vijfhondert twe ende vijftich starf Guert Gerrits dochter ende heeft besproken iii stuvers siaers tot memori.

Item noch hebben die meesterissen **angenomen ii ewige sacraments loven** dat één lof salmen doen op ons heeren hemelsvaerts dach, het ander lof opt heilige sacraments dach. In elck loff ii stuvers tot waslicht, die pastoer een stuver, elke cappellaen mit vier ander priesters een halve stuver, die coster een stuver, ii jongen elcx een oertgen.

den ses arme vrouwen in sinte Jansgasthuys binnen Haerlem

Deze tekst geeft aan hoe zeer het jaar ingedeeld werd volgens de vele kerkelijke en andere feestdagen, en bevat verder nog interessante elementen:

cxx Int jaer ons heeren m vC ende liii (1553) hebben de meesterissen angenomen van wegen meester Jacob Pieterszoen vander Del uuyt te reyken dese

nae gescreven aelmissen den ses arme vrouwen in sinte Jansgasthuys binnen Haerlem op zeekere dagen hier na gescreven.

Item een ygelick van haer zessen een pont nyewe graesde butter te geven voer pinxter.

Item op die kermisse van het voerscreven gasthuys elcke vrou een blanck broot van een oertgen ende daertoe elcke vrou een halve pinte romanie.

Item op die vier vridagen vande vier quatertemperen elcke vrou een blanck broot van een oertgen ende daertoe twee ende twee te samen een mengelen dubbelt bier van een halve stuver.

Item inden Lucas marriect ix stuvers an koeyen kassen tsamen te delen.

Item op jaersavont elcke vrou een blanck broot van een oertgen.

Item in syn jaergetyden ii stuvers tot ii arme baginen die van syn bloede zyn of ander vande alder scamelste.

Hier voer sullen zy na die eerste vyf jaergetyden s'avonts ende s'morgens op zyn graf sitten tertyt toe het cruys daer geweest heeft als men die jaergetyt hout.

Item die meesterissen elcx een stuver voer haer moeyten hier voer heeft die hoff ontfangen van meester Jacob Verdel voerscreven vyftich carolus guldens achttien stuvers een blanck.

Ende dit voers gelt mit meer ander gelt is weder beleit op het heilige geesthuys ende beloopt alle jaers twee pont groot eewige renten. Item uuyt dese twee pont groot sullen uuyt gaen Katryn ende Anna ende Cornelis Jacob van Griekens drie dochteren hoer eewige memorie ende al dat geen dat men uytreycken sel op hoer jaergetyde als voer int bouck staet. Dese voerscreven twee pont groot syn gecoft int jaer ons heeren m vC ende liii ende sy verscynen sinte Katrynen dach.

romanie : benaming van een zoete Griekse wijn, genoemd naar de stad Napoli di Romania op Morea. **Kil.** roomenye, vinum Hispaniense, vulga Romania.

mengel : een vochtmaat

marriect : markt (vermoedelijk)

jaersavont : de kerkelijke viering op de dag voor nieuwjaar (= mnl. jaersdach), of op oudejaarsavond.

8.9 t'wasch huys

27 augustus 1554 - Item int iaer ons heeren mvC ende liiii hebben die meesterissen angenomen um uuyt te reycken alle iaers van mr. Jacob Meyster Henricxzn onse pastoor dese nagescreven lasten. Inden eersten syn memori ende syn vader ende moeders memori, noch elcke persoene wonende op bagijnhoff een deuts broot, noch die pastoor ii st., elcke cappellaen een st., noch ses st. tot ùissen, noch ii st. die voerpoert maechden, noch die coster ende costerissen elcx een halve stuver, noch die syde poort die graftpoort, **t'wasch huys** deur elcx een halve st. Dese lasten salmen vinden op een stücke lant up t'getal van cxl, noch achttien stuvers tot grafganc.

Het washuis wordt enige maanden later nog eens vermeld :

8.10 Jacob van Griekens drie dochteren

Dochter Cornelis Jacobs dochter van Grieken was meesteres. Hier volgt eerst de regeling die zij in 1555 samen met haar twee zussen trof.

17 januari 1554 Int iaer ons heren mvC ende liiii soe hebben die meesterissen angenomen ende om uuyt te reycken die ewige memorie van Katryn ende Anna ende Cornelis, Jacob van Griekens drie dochteren, ende die meesterissen zullen uuyt reken xv stuvers tot een ewige grafganck die pastoer ii stuver, die vier cappelanen elcx één. Ende die coster ende costerissen elcx een halve stuver tot presenciën. Ende ii stuvers tot caersen op haer graf ende vijf stuvers tot missen ende twee meesterissen elcx een stuver ende die twee leesters in die kerck elcx een stuver ende die voerpoert twee stuvers. Ende die zydelpoort ende die graftpoort **ende die dat waschuus doer bewaert** elcx een halve stuver. Ende noch elke begyn des hofs drie deyts broon.

Ende hier voer heeft den hof ontfangen van Katryn ende Anna ende Cornelis Jacob van Griekens drie dochteren hondert ende vyventwintich carolus guldens ende dit is geset op die twalef rynse guldens siaers erfpacht die den hof gecoft heeft van dat heilige geesthuys soect int getal van cxx.

Mogelijk woonde Cornelis Jacobs dochter in het sinte Agniete convent :

19 januari 1560 Int iaer ons heren duijsent vijfhondert ende sestich heeft den hof ontfangen uuijt den handen van Cornelis Jacobs dochter van Grieken hondert ende vijftich rinse gulden dair voer sal den hof voerscreven uuijtreijken vi rinse gulden ewich, waer of Jacob Jans dochter meester Jan van Griekens dochter hebben sal iii rinse gulden soe lang als sy leeft tot haer selfs behoef ende tot hoer begeerten ende die ander iii rinse guldens sal hebben sint Agniete convent op den hof voerscreven ende nae den doot van Jacob voerscreven soe sal dit convent van sinte Agniete voerscreven hebben des ses rynse gulden alle iaers op die iaerichtijt alst voer. Noch in haer iaerichtijt elcke armekint een braspenning in haer hant.

8.11 van 1518 to 1568

Haring, tot behoef vande minrebroders

13 oktober 1555 - Item int jaer ons heeren m ccccc ende lv bekent die hof ontfangen te hebben uut de handen van Lysbeth Dircx dochter die somme van lxxxii rinse guldens tot behoef vande minrebroders om harinck te kopen in die eerste vasten na alle gods heiligen dach want dit gelt is gecomen van Katryn Verdel want die dat den minrebroders gemaect heeft ende den hof sal hier voer uuyt reicken drie rinse gulden ene seven stuvers siaers die penninck xxv.

In 1556 overlijdt Jannitgen Stevens dochter "bagyn opten groten hof."

Ze trof regelingen voor haar memori, en voorzag verder een ton Homburghs om te scenken alle bagynen ende inwoenders vanden voerscreven hoff op die bagyne kermisse, ende daertoe elck een wittebroot van een oertgen. Item op sinte Gregorius dach in die vasten een ton hops. Het overschot "sal inden armen bosse gaen."

Homburchs : Hamburgs bier

24 november 1557 - Int jaer ons heren m vC ende lvii starf Beli Jans dochter ende heeft gegeven onse kerck **ses kussens** op welcke cussens hoer memori ende Griet Jans dochter ende Stijn hoer dochter ende Sontgen Simons dochter memoriën staen.

Heer Anthonis Pieterzn "onse cappellaen" overleed in 1558. Dat jaar was er het reeds vermelde generael capittel vande minrebroeders in Haerlem.

Op 21 juni 1560 beslissen de meesterissen angenommen om " ten eewige dagen alle jaers te laten doen **driemael siaers t'loff van t'heilige sacrament** ende die moder gods te samen **voerthalende** met die cap t'heilige sacrament een lof op sonnendach binnen de octave, t'ander lof op een ander heilige dach binnen d'octave of die eerste donderdach na de octave alser geen heilige dach binnen de octave comt, het derde lof op hemelvaerts dach. Maer oft gebeurde datg ymant op syne cost op hemelvaerts dach liet doen t'loff van t'heilige sacrament dan salmen het derde lof doen op die anderde donredach na de octave. Ende tot elcke van die drie loven salmen i st. tot waslicht, i st. tot den pastoer, die cappelaens elcx een halve st., die coster ende vier andere priesters oick een halve st., twee jongen elcx een oirken."

In de zeven jaren 1561 tot 1568 worden slechts 2 overlijdens gemeld.

In 1563 schildert Pieter Bruegel de Oude de "Dulle Griet" ...

8.12 1569 tot 1571 wederom in ons ouwe possessie ende vrijdom gestelt

25 oktober 1569 - Het gaat de stad Haarlem financieel terug wat beter, en goed zeventig jaar na het casenbrootspel van 1492 wordt het oud recht van het begijnhof - **de halve vrijheid van der excijsen** (*belastingen*) - heringevoerd.

" Anghesien ons Baghijnhoff omtrent tzeventich jaeren hairwarts corts na het overval des stede van Haerlem van die van Alcmaer ende partijcheijt (*verdeeldheid, tweedracht*) diemen noemt het casenbrootspel (*1492*) affgeslegen (*beëindigd*) is geweest de halve vrijheijt van der excijsen des stadts dij duer grote lasten ende schulden daer de stadt in vervallen was - die ons nochtans geheelick eertijts gegunt ende gegeven waren met besegeltheijt ende open brieven -. Zoe ist dat men int jaer ons heeren duijsent vijffhondert negen ende tsestich (*1569*) de voornoemde stede daer de god heb loff redelick op haer voordel (*voordeel; gunstig gezind*) zijnde, ende meest van haer zwaerste schulden ontlast, versocht (*eisen in*

recht) hebben d'eersame Meesterisse Cathrijn Wouters dochter ende Anna Emberts dochter met des hoffs voicht M. Jan van Zuijren ter dien tijde Burgermeester zijnde ende M. Jacob Wij des hoffs Pastoor zijnde, bij advijse van Commissarissen en Burgemeesteren, Schepenen, Rade ende vroetschap des stadts Haerlem, wederom in ons ouwe possessie ende vrijdom na utwijsen onser brieven (*d.i .zoals blijkt uit onze documenten*) gestelt ende geconstitueert te worden.

Het welck na overgegeven requesten int lange verhaelt Burgemeesteren, Schepenen, Rade en vroetschap des selffder stede ons gegunt hebben, ende van nu voirts an gestelt in ons ouwe possessie, vrijheijt ende exemptie, ghelijck wij voer datum van onse contract geweest zijn ghelijck dat breeder blijkt bij eenen besegelde brieve van der stede van Haerlem ons hier aff verleent int jaer ons heeren duijsent vijffhondert negen ende tzestich den vijff ende twintichsten dach Octobris.

Int iaer ons heeren duisent vijf hondert lxxi (1571) soe hebben die meesterissen aen ghenomen om uut te reijcken **eewige memori van Katrijn Wouters ende Guert Willems dochter haer nicht**, den pastoor twe stuvers tot presenci, die vier cappellanen elx een stuver, ende twee stuvers tot caersen, ende die meesterissen elx een stuver ende die coster ende costerissen elx een halve stuver ende elx inwoender van den hoff een broot van een oertgen op haer iarichtijden al eewich. Ende is betaelt met ghreet geld ende sal gaen uut een sticke kants ghelegen Schoten in die veen van vierdalf madt ende ghebruycken nu ter tijt Wouter Willems zoens kinderen.

9. 1572 ... overmits t'landurich oorlogh ter oorsaec van Religie ende dije groote vervolginge ...

Vanaf 1571 worden de vermeldingen in het Fundatieboek schaars; de godsdienstoorlogen woeden ...

In 1572 koos het Haarlemse stadsbestuur de zijde van de Prins van Oranje tegen de Spanjaarden. Van 4 juli tot 6 augustus werden alle kloosters geplunderd met uitzondering van de Bavo, de St. Janskerk en het Begijnhof. Het beleg van Haarlem door de Spanjaarden in 1572/73 maakte ook slachtoffers onder de begijnen.

Na de Reformatie werd het katholieke geloof verboden, het interieur van de kerken vernield en alle kerkelijke goederen verbeurd verklaard. De kloosterlingen en begijnen zochten hun toevlucht in het ondergrondse en in schuilkerken

26 september 1573 op S. Franciscus dach (4 oktober, zoals ook vermeldt is in dit *getijdenboek*) starf Anna Emberts dochter meesterisse ...

Op haer jaergetijt eewig S. Agnieten convent x tsuvers. Op S. pieter ende Paulus dach tot Loff te singen vijf stuvers zal die pastoor hyer uut hebben een stuver.

J.A. Ban (C) vermeldt dat in 1574 " de peste int jaer ons heer vijffthienhondert vier ende seventigh, de stadt Haerlem quelde, welcke terstont uijt Begghijnhoff geweken is". Het begijnhof bleef blijkbaar gespaard.

Bij de grote brand van Haarlem in 1576 ging ook het Begijnhof in vlammen op. Van het oorspronkelijke hof is nog één huis en de kerk bewaard gebleven, alle andere gebouwen zijn van na 1576

We laten Lodovico **Guicciardini** aan het woord (uit zijn '*Beschryvinghe van alle de Nederlanden*', editie 1612, blz 200 en201):

"" Wanneer de stadt van Haerlem haer satisfactie aen den Prince van Orangien versocht heeft. Door dies die Bisschop, Schout, ende de Borghemeester Nes ghecommitteert werden om die te verwerven: de welcke haer met alle solemniteyt den tweeentwintichsten januarij **1577** gegunt is gheweest, waer door een yeder naer zijn ghemoet vry soude leven: tweederley exercitie van Religie in der stadt oeffenende sonder eenich verwijt. Het garnisoen des Conincks te vreden ghestelt zijnde, vertrecken moeste, soo dat de stadt voor eenen kleynen tijdt sonder soldaten was.

Maer als binnen de selve eenen Landtdagh der Staten ghehouden soude werden, soo zijnder des Princen soldaten inghebracht, door de selve de stadt gheen kleyne moeyelijckheydt vernemende: noch openbare exercitie van twee Religien niet langher staende konde houden.

Want des Princen soldaten op Sacraments dagh in het jaer 1579 hebben der Catholijcken + Kercke overweldicht, alwaer een Priester doodt ghesteecken werdt, ettelijke ghequetst, ende sommige berooft. Den Bisschop doots noot ontkomende is ghevlucht. De nieuw gherestaureerde Kercken der Catholijcken werden gheplondert, ende de Beelden afghesmeten. De groote Kercke ghesloten stondt, tot dat die by den Magistraet voor de Ghereformeerde Predicanten gheopent werde. De geestelijke goederen der stede tot recompense van haer gheleden schade by den Hove toegeschickt werden, ende de selve werden verkocht ende veralieneert: de Gheestelijke personen welckers professie binnen deser stadt gheweest was, onderhoudt daer uyt haer leven lanck ghenietende: midts dat zy niet bevonden en mochten werden in de exercitie van de Roomsche Religie, oock mede begrepen onder de pene der Placcaten d'exercitie der selver verbiedende.

De stadt met verscheyden plaghen door des Heeren handt gheraecht zijnde, nu wederom Godes ghenade ende seghen vernam door de overkomste der Vlaminghen ende Brabanders, om de oorloge wille uyt haer landt ghevlucht, die hare wooninghen alhier versochten, waer door de menichte der inwoonderen seer vermeerderde, soo dat alhier op eenen tijdt ontrent vijfentwintich duysent menschen ghetelt werden, beneden de tsestich ende boven de seshien jaren, handelende verscheyden handtwercken ... ""

Het Fundatieboek vermeldt noch pest noch brand, echter wel de vlucht van de pastoor “ **ter oorsaec van Religie** ”.

In 1578 vlucht meester Jacob Claeszn Wij, de pastoor van het begijnhof, samen met zijn broer Jan naar Keulen waar hij medio 1582 overlijdt. De broers rusten daar samen in één graf. Frans, de derde broer, was blijkbaar al voordien in de begijnhofkerk begraven.

Het overlijden van de pastoor wordt vermeldt, evenals de inhoud van zijn testament. De tekst volgt hier woord voor woord:

" Int jaer ons heeren m vC lxxviii (**1578**) overmits t'landurich oorlog ende dije groote vervolginge der geestelijke ende religioesse personen hier in Hollande, soe is int selfde jaer in den maent Julio Dije Eerwaerdige heere ende meester Jacob Claeszn Wij Licentiaet inder godheijt: pastor ende cureijt van dit Bagijnhoff getrocken tot Coelen (*Keulen*) ende aldaer op S. Margrietten dach in (20 juli *in linkermarge* : @o lxxxii : 1582) den Heere gerust ende int Clooster der predijcheeren begraven Onssen Hoff mit een eerlijc Testament bedenkende :

Waerom de Meesterisse tot dancbaerheijt van dijen aengenomen hebben hem eewelijc nae te doen ende op sijn Jaergetijt uut te reycken zulx als hier nae vollicht:

Eerst eewyge memorie in onsse kerck te houwen tot troost van sijn ziel ende voor die zielen van sijn salige vader ende moeder mitsgaders sijn twee lieffene broeders: namentlijc broeder Jan Wij Minnebroeder dije mede ter selfder tijt ende oorsaeck tot Coelen ghevlucht gestorven ende aldaer bij hem in een graff begraven is ende Frans Claeszn Wij hier in onsse kerc begraven.

Voirts in sijn Jaergetijt den pastor van grafgang xx stuvers

Den zelfden voor sijn presentie iiii stuvers

Vyer Cappellanen elx twee stuvers

Tot zielmissen tyen stuvers

Vyer stalkaerssen opt graff

Den Meesterissen elx twee stuvers

Den twee Leesters elx drie groot

Den poortsusters tzamen vyer stuvers

Den Coster ende Costerissen elx een stuver

Dije den zijelpoort, den poort op Bakenesser graft desgelijcx

het waschhuijs sluijten ende ontsluijten elx een stuver

Op sijn Jaergetijt elke Begijngen van den Hoff een broot van een stuver

Ter selfder tijt alle maechden dije van den aellemisse des Hoffes leven elx een stuver
eerlijc : fatsoenlijc; eerbiedwaardig; eervol; betamelijc

10. het einde van de besloten hof

10.1 Het verdrag van satisfactie

We citeren uit de 'Beknopte Geschiedenis van Haarlem' (J, blz. 19):

In 1577 werd te Veere met de Staten van Holland een verdrag van satisfactie (3) gesloten, waarvan de vrije uitoefening der beide godsdiensten de grondslag vormde. De Bakenesserkerk is daarop de eerste kerk geweest, die te Haarlem aan de Hervormden werd afgestaan. Volgt nog de Haarlemse noon.

De Staten van Holland wezen de stad, als schadevergoeding voor de gedurende het beleg geleden verliezen, de eigendom toe van alle geestelijke goederen (1581). Dit laatste was een enorme verbetering der stedelijke financiën en veranderde tevens in de volgende jaren de bestemming van verscheidene voorheen Katholieke gebouwen en stichtingen. De kerk der Begijnen werd afgestaan aan de alhier in 1586 gevestigde Waalse gemeente - vluchtelingen uit het zuiden -.

10.2 De laatste aantekeningen in het Fundatieboek 1598 tot 1633

Deze betreffen uitsluitend overlijdens van meesteressen.

Anno xvc ende acht negentych den xiiii in maart (14 maart 1598) is in den heer gerust de Eersame Annetgen van Sparwouw welk onssen hoff lange jaeren godtlik ende vredtsamelik geregeert heeft.

Die syn meede messterissen gewe[e]st:

Anno xviC ende één starf Ghertruijt van Rollant Dircs dochter meesterisse den xxix may (29 mei 1601) [S.m.] Cornelis Jans [Nannincks] dochter meesterisse Neelegen Claes dochter van Scooten.

Anno xviC en twintich starf Hilligont Jacobs dochter meesterisse, den lesten dach van Julius (31 juli 1620)

Anno xviC en achtentwintich (medio september 1628) starf Agniesiën Claes dochter meesterisse, en is begraven op heijlich Cruys Verheffing avont.

(in Getijdenboek op 14 september "Exaltatio sanctae crucis")

Anno xvc acht en twintich starf Marijtge Claes van Teel meesterisse en is begraven sondachs voor de Cruijsdagen.

(De kruisdagen zijn in de Katholieke Kerk de maandag, dinsdag en woensdag voor Hemelvaartsdag.) - (xvc 28 : 1528 ? : mogelijk schrijffout want handschrift is 17^e eeuws en dus allicht 1628)

Anno 1633 febr de 19 starf Geertje Gerre meesteris (bij Gonnet: Guertje Gerritsdochter)

Anno 1634 den 10 Juli starf Maritje Barens Meesteris.

10.3 Nog enige sporen ...

Bron : (1) C.J. Gonnet "Het Archief van het Beggijnhof te Haarlem"

5 december 1582. Acte, waarbij door Burgemeesters, Schepenen en Vroedschappen der stad Haarlem aan 27 begijnen van het Beggijnhof wordt toegelegd een **jaarlijksch pensioen** van 30 Ponden Vlaamsch voor ieder, en aan 28 begijnen een jaarlijksch pensioen van 12 Ponden Vlaamsch, levenslang.

31 mei 1625. Opdracht door Burgemeesteren en Regeerders van Haarlem aan Guertgen en Machtels Gerritsdochteren, van een huis op het Begijnhof.
Mogelijk betreft dit Geertje Gerre meesteris, die overleed op 19 februari 1633.)

F.W.J. Koorn (I) zegt over het einde van het 'Grooten Faly Beggynhoff tot Haerlem' :
" Het begijnhof te Haarlem bleef eveneens voortbestaan, maar niet op dezelfde plaats. De begijnen mochten hier, zoals gebruikelijk, tot hun dood op het hof blijven, maar daarna werden hun huizen door het stadsbestuur aan particulieren verkocht. Hierdoor verdween het besloten karakter van het begijnhof, vandaar dat de begijnen andere huizen gingen aankopen, vlak ten noorden van hun oude hof.
Op den duur werd een hele straat door begijnen opgekocht en zo ontstond een nieuw begijnhof. In plaats van in de kerk op het oude begijnhof, waaraan door de burgerlijke overheid een andere bestemming was gegeven, kerkten de begijnen nu in een eigen schuilkerk."

... de begijnen werden klopjes

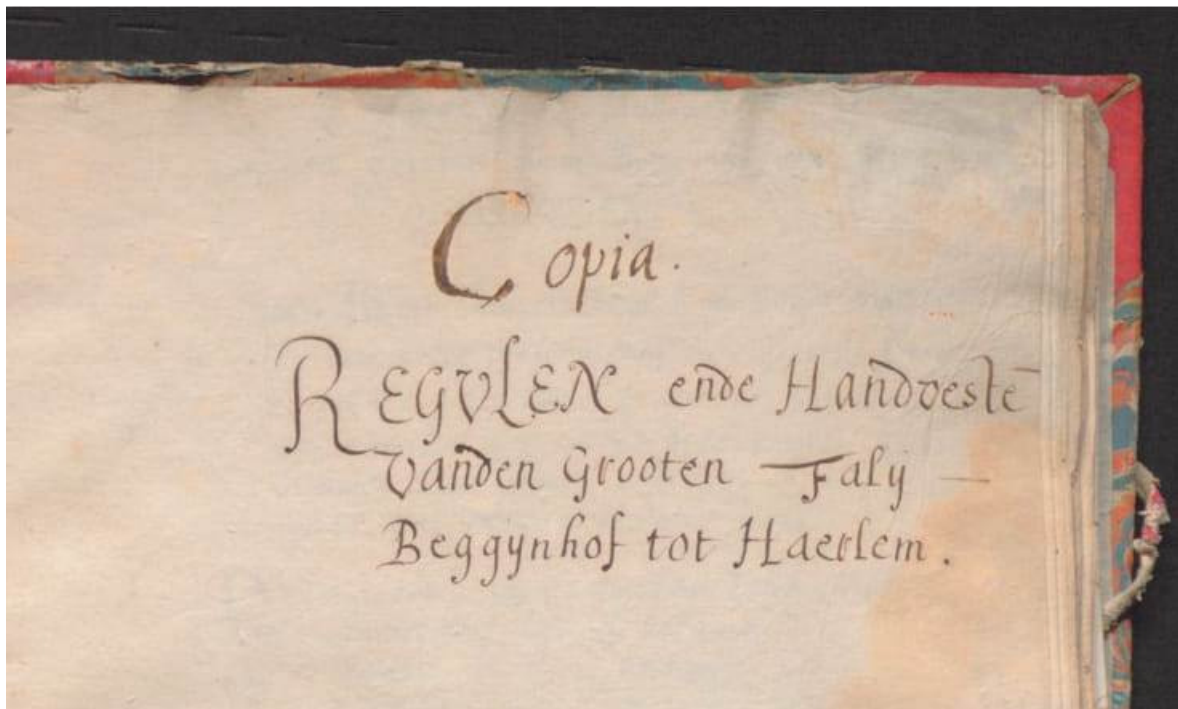
C.J. Gonnet vermeldt J.A. Van Den Acker als laatste pastoor, en benoemd in 1874.

DEEL II - Regulen ende Handvesten van den grooten Faly-Begijnhof tot Haarlem

11. de Copia REGULEN ende Handvesten

Deze zijn ingebonden in een boek met referentie NL-HlmNHA_2123_418 en bewaard in het Noord-Hollands Archief te Haarlem. Het geheel bevat een 118 beschreven bladzijden, en werd volledig getranscribeerd (C).

De paginas zijn niet gefolieerd, daarom werd telkens het pagina-einde zoals in het origineel weergegeven als "--- einde pagina nn ----"; van 1 tot en met 119, beginnend met de kaft vooraan als nr. 1. De tekstlijnen worden lijn per lijn weergegeven zoals in het origineel.

De titel luidt : " **Copia** REGULEN ende Handvesten Vanden Grooten Faly Begghynhoff tot Haerlem "

De inhoud omvat meerdere opeenvolgende versies van de handvesten (zoals gegeven door de graaf van Holland en/of de Stad Haarlem), naast een aantal latere kopies van deze teksten.

Ook is er de goedkeuring door de graaf van Holland en daarna door de stad Haarlem, in 1413 resp. 1414, van de aankoop van een huis en erf door het begijnhof. Dit betreft zo goed als zeker (zie 4.5.1) : "Onder zijn (*pastoor Hughe Wouters die goutsmit*) beheer werd onze nieuwe hof aangekocht om een blycveld (*bleekveld, voor bleken van wasgoed*) daar te hebben."

De laatste tien bladzijden zijn een kopie van niet-gedateerde regulen of statuten. Gezien een verwijzing naar de aartsbisschop van Mechelen is de tekst opgemaakt na 1559, het jaar waarin Haarlem een bisdom werd onder het aartsbisdom van Mechelen. (verder genoemd '**statuten na 1559**')

Het boek vangt aan met een **voorrede van Joan Albert Ban** " Doctoer inde beijde (a) rechten" en pastoor van het begijnhof. Daarin behandelt hij de geschiedenis van Haarlems begijnhof. Volgen dan de 17 kapittels van de door pastoor Ban vernieuwde Regulen.

De voorrede richt zich tot : " onse lieve ende wel beminde in Godt, de Meesterssen, Raedtsvrouwen, ende gemeyne Beggijnen van onsen hoove, Saligheyd ende alle goedt. "

Ze eindigt met : " soo hebben wij Jan Albert Ban Pastoor ende persoon van desen hove ten versoecke van de Meestersse, ende de raetsvrouwe van desen hove, dese regulen ende handvesten zegel ende het gemeijne hoffs zegel bevesticht gegeven binnen Haerlem, op onsen hove, op de 5 April, int jaer ons heeren duijsent seshondert ende dertigh. " (5 april 1630)

(a) beide rechten : zowel het wereldlijk als het kerkelijk recht

12. het eerste handvest - 1358

We behandelen nu deze handvesten beginnend met het eerste handvest gegeven door de schout, schepenen en vier raadslieden van de stad Haarlem in het jaar (in moderne jaartelling) 1358 des woensdaechs nae sinte Aechten dags, dus tussen 6 en 12 februari.

Kort samengevat: de stad Haarlem neemt het hof in bescherming, doel van het hof is het geestelijk leven, wie een misdaad pleegt moet uit het hof, wie hof verbeurt verliest huis of kamer en bedstede aan het hof en erfgenamen of derden hebben geen rechten daarop.

Wie een huis heeft op het hof mag dit niet afbreken, een begijn kan slechts ontvangen worden op het hof "het en zij bi den Rechte van Haerlem". En alle vroegere rechten - lees: van " voor den brande ", de brand van 1347 waarbij alle documenten verloren gingen - worden bevestigd.

13. Het tweede handvest gegeven door Albert Hertogh van Beieren - 1390

Ook hier een korte samenvatting van de inhoud:

- het hof is gericht op geestelijk leven "sonder eenich bewint van wereltlicken zaken",
- meesteressen en oudsten kunnen een begijn uit het hof zetten,
- idem zo een begijn zonder toestemming uitgaat, uit gaat eten, elders overnacht, mensen bij haar laat inwonen,
- de meesteressen bepalen wie waar en met wie woont,
- meer dan twee kinderen opvangen of onderwijzen mag na toestemming,

- de proeftijd voor een begijn belooft minstens anderhalf jaar,
- wie een officie opgelegd krijgt mag dit niet weigeren,
- geen man mag eten op het hof, tenzij hij daar arbeid verricht,
- een begijn mag haar roerend en onroerend bezit overmaken aan het hof of de kerk,
- enig verzet daartegen door wie ook (*bedoeld zijn: de erfgenamen*) wordt uitgesloten,
- een begijn die buiten het hof gaat wonen zonder toestemming mag niet terugkomen op het hof,
- de hertog neemt "lyf en goet" van de huidige en toekomstige begijnen in bescherming,
- de sterke arm van de wet moet 'scerpelick" optreden tegen wie de rechten van de begijnen schendt.

14. Nieuw handvest en regel gegeven door de Stad Haarlem, dit op vraag van het begijnhof - 1408

" Int jaer ons heeren m cccc en achte op sinte Lucas avont Evangeliste."

Dit handvest - met 31 punten - is aanzienlijk uitgebreider dan het vorige met 13 punten. Mogelijk - of is het allicht - hadden zich tussen 1390 en 1408 een aantal omstandigheden voorgedaan die noopten tot nadere regelgeving ...

En in de inleiding van de schepenbrief komt het woord 'statuten' voor de eerste maal voor. De stad Haarlem hecht namelijk haar goedkeuring aan: " *alsulcke Statuten ende ordinantie als die gemeen Joncfrouwen ende beghijnen om nutschap ende oorbaer haers hoeffs eendrachtelick om een goet regiment te hebben Gode te beter te dienen ende dat begijnhoff in eeren ende vreden te houden ...*".

We lijsten deze 31 punten op:

- de magistraat bevestigt de statuten op eenparige vraag van de begijnen,
- neemt het hof in bescherming,
- geeft vrijstelling van belasting,
- begijnen mogen geen koophandel doen, noch weven of naaien tenzij voor eigen behoeften,
- voorschriften voor de kledij, haardracht en schoeisel van de begijnen,
- borduren alleen voor de dienst van god,
- geen wol noch vlas laten spinnen buiten het hof noch buiten het hof gaan naaien, tenzij met toestemming,
- handwerk is toegestaan,
- een begijn mag niet om brood bedelen buiten het begijnhof,
- geen kinderen of gasten in huis nemen, tenzij met toestemming ,
- een gehuwde vrouw mag niet op het hof wonen, evenmin een vrouw die verloofd is, een weduwe mag dat wel,

- een begijn mag geen huwelijksbemiddeling doen, tenzij het om een eigen kind gaat,
- een begijn mag geen bruiloften bijwonen,
- een begijn mag zich niet borg stellen,
- een begijn mag niet rondhangen op straat, op straffe van verbeuren van het hof, en verlies van huis, kamer en bedstee,
- een begijn mag geen begrafenis bijwonen, tenzij van bloedverwanten,
- een begijn mag haar huis verkopen doch alleen aan een andere begijn,
- alleen een begijn kan een huis kopen op het hof,
- een begijn mag het levenslang vruchtgebruik van haar huis aan één of twee andere begijnen geven, maar uiteindelijk valt het toe aan het hof of de begijnhofkerk,
- de poorten van het begijnhof moeten gesloten als de avondklok luidt, en begijnen moeten dan in het hof zijn - een begijn moet alle dagen mis horen,
- op heiligdagen moet een begijn van twaalf tot twee op het hof blijven,
- begijnen mogen boodschappen doen, echter niet alleen maar wel met twee of drie,
- een begijn die zich slecht gedraagt (schande confuse oft laster deede mit woorden oft mit wercken) verbeurt het hof en haar woning,
- op straf van een dwangsom per dag moeten de begijnen hun poorten sluiten en het daartoe nodige onderhoud doen,
- alleen vrouwen met goede naam en faam mogen begijn worden,
- elk jaar op St. Mathijsavond (dus op de 23e februari) wordt een meesteres gekozen, voor de duur van twee jaar,
- en op diezelfde dag moeten de twee oude meesteressen en de twee costeressen verantwoording afleggen voor hun rekeningen,
- de begijnen moeten deze regel gehoorzamen, of het hof verbeuren,
- niemand mag op het hof wonen of begijn worden dan met instemming van de schepenen van Haarlem,
- elk jaar op St. Mathijsavond moeten deze statuten voorgelezen worden.

15. Statuten na 1559

De laatste tien bladzijden zijn een kopie van niet-gedateerde regulen of statuten. Deze tekst bevat een verwijzing naar de aartsbisschop van Mechelen. De tekst is dus opgesteld na 1559, het jaar waarin Haarlem een bisdom werd onder het aartsbisdom van Mechelen.

En vandaar de hier gekozen benaming '**Statuten na 1559**'.

Nieuw is de indeling in kapitelen, en wel twaalf.

We beperken ons hier tot de weergave van de titels:

- 1 - Van die conditien des personen diemen zal aenvaerden totten Beghynhove.
- 2 - Van d'aenveerden ende beloften.
- 3 - Van het habyt ende huysraet

4 - Vanden dienst Godts ende het bidden der Beghynen, ende hoe zy die heylige Sacramenten des altaers ende der biechten gebruycken sullen

5 - Van die conversatie ende handelinghe vanden Beghynkens.

(*conversatie : omgangs- en leefhouding, van het Latijn 'conversatio'*)

6 - Van die portieresse duyngaen ende ingaen der Beghynen

Deze tekst leert dat er veel gelegenheden tot feesten waren, en evenementen:

Eet kermessen, weerlycke bruyloften, ende wederbruyloft, omgangen, maeltyden op jaers avonden, dertien avonden, vastelavont, mercten avont, vrouwen avont, ende dier gelijcke, als vergaderinge haerder beloften hinderlycke en sullen sy nyet gaen gelyck oyck niet tot cleedinge, professiën, ierster misse in manscloosters.

omgang: processie, wapenschouwing, synoniem: kermis

dertien avond: de avond die aan dertiendag voorafgaat; driekoningenavond.

vastelavont: vooravond van de vasten, dag van vreugde en ontspanning vóór de vasten,

vrouwen avont: dag voor een der aan Maria gewijde heilige dagen

7 - Van die Beghynkens Correctie

(*correctie : verbetering, terechtwijzing, bestraffing*)

8 - Van die priesteren des hofs

9 - Van die huysen des Beghynhofs diemen coopt ende vercoopt

10 - Van die gemeyne huysen ende conventen

11 - Van die Infirmerye ende heyliche Gheest huysen

12 - Van die overheyt des Beghynhoefs

16. de voorrede van pastoor J.A. Ban

De voorrede uit 1631 én uit de pen van pastoor Ban is om vele redenen leerrijk en lezenswaard.

Hij vermeldt de H. Begga is stichteres van de begijnen. Nu beschouwt men dit als hagiografie, maar het ligt voor de hand dat Ban dit vermeldt: zoniet zou het een anachronisme zijn.

Bij of rond de stichting of stichter van het begijnhof dienen uiteraard nobele figuren op te staan om hun of hem gezag te verlenen. Immers niet schonk " *de doorluchtige vrouwe Aleijd Gravinne van Henegouw, de huysvrouwe was heere Jan van Avienne, Grave van Henegouw die naemaels grave van Holland is geweest met sekere jaarlijcxen renten heeft begifticht. Te weten achtig midden gorst op haaren molen, etc. Int jaar ons heeren twaelfhondert drie ende t'seventich.*" (1273).

Volgt de toelichting over het concilie van Vienne (*Vienne is een Franse stad maar hier, en ook wel eens elders, fout vertaald als 'Wenen'*), een toelichting die klaar en duidelijk is als weinig andere :

" *Soo heeft den Paus Clemens den vijfde van dien naem int jaar ons heere dertien hondert ende vijff, (1305) int Concilie tot Wenen in Oostenrijck gehouden, in den Ban gedaen sommige manspersoonen Beguarden, ende sommige vrouw personen*

in Duijtslandt Beguinen genaemt. Welcke veel grouwelijcke ketterije tegen de H. Dryvuldicheijd, ende de heijlige Sacramente, ende de gehoorsaamheijt van de H. Kercke, verweckt hadden.

Waer over het gerucht verbreydt sijnde, oock de Beggijnen in Nederlant (hoe wel sij inde naemen, leven, ende daedt verscheyden waren) hier over beticht sijn geweest. Welcke door hulpe van de Bisschoppen van Luyck, Cameryck, Toornyck ende Utrecht dapper geholpen sijnde, bij de Apostolycke stoel onnosel (onschuldig) verclaert sijn van de voorscreven ketterije, ende van den banne vrij gekent, ende ontslagen, door Joannes den twe ende twintichste Paus van die naem, int jaar ons heeren derthien hondert ende seventhien (1317) willende dat sij haer onder de gehoorsaamheijt, ende het gebiedt der Bisschoppen mosten begeven, die uiijt volmacht van de Apostolycke stoel, over de Beggijnen souden gebieden, ende haer beschermen.

Tot welcken eijnde den voorschreven Paus aen de Bisschoppen van Cameryck, Toornyck, ende Utrecht, met besondere brieven heeft bevolen, dat sij op de Beggijnen van haere Bisdommen soude wacht houden, haer leven ondersoecken ende de goede ende godtvruchtige Beggijnen, voortaan uijt kracht van de Apostolijke stoel bevrijen, ende beschermen.

Ende daerom worden alle Beggijnen die onder haeren Bisschop niet willen staen alle jaers inden ban gedaen op den witten donderdagh."

Over de grote brand van 1347

" Naer welcken brandt het Beggijnhoff wederom opgebouwt is, door hulpe van den Grave van Hollandt die het selfde te vooren hadde in sijn behoede ende bescherm genomen. Van wiens wegen het gerecht van Haerlem is bevolen den Beggynhove te hoeden ende beschermen tegen alle opvall. Welcke inde jaere dertienhondert ses ende vijftich (1356) den hoff heeft genomen in haere bescherminge ende hoede, ende met opene besegelde brieven haer handveste gegeven, van alle haer privilegiën ende ordonnantie, die sij te vooren hadde voor den brande ; belovende die, van den heere wegen, te weten den Grave van Hollandt, te hoeden ende te beschermen ; tot dien eijnde bedingende, dat gheen persoon op de hove mocht aengenomen worden dan bij het gerecht van Haerlem, ende met een bijstaende vooght (*voocht:van voege: regel*) beloovende dat sij de Overigheijt des hoffs soude onderdanigh sijn. "

Het tweede handvest van 1389 wordt vermeld met de bemerking " die de Pastoor ende de meestersse in grooter hadde gemaect als de eerste ..."

Ban vervolgt : " de Eerwaardige Heere Hugo de goudsmidt (alsoo genaemt omdat hij een goudsmidt hadde geweest) Licentiaet inder Godtheijt, een treffelijck predicant Pastoor geworden sijnde, heeft het Beggijnhoff met tijdelijcke ende geestelijcke Rijckdomme veel goedts gedaen.

Ende onder alle andere, heeft hij van Hertogh Albert, Grave van Hollandt, verkregen het recht van bescherminge, ende de gifte van de Parochie kerke van dese

begijnhove, het welck den Grave heeft overgegeven voor hem en sijn nakomelinge op derthien maechden te weten elff van de oudtste des hoffs met de hofmeesterssen soo dicwils de kercke sal sonder pastoor sijn."

Over het meer uitgebreide derde handvest vernemen we dat hij " als Cureijt ende Pastoor met sijne klerken ende de meesterssen hadde gemaect, met veele stichtige godvruchtige wetten, ende regulen verbreijdt om een salich leven te leijden."

17. de " regulen ende handtvesten" van 1631

Deze statuten kwamen tot stand na de onteigening van het begijnhof. Het 'besloten hof' bestond niet meer; de poorten en omheining waren afgebroken. De begijnhofkerk was de Waalse kerk geworden. Hoe velen niet zijn toen gevlucht naar het noorden, hoe velen naar het zuiden ...

Evenwel, uit deze regulen lijkt de hoop te spreken dat een nieuw hof kon of zou ontstaan, en dat veel - zo al niet alles - weer worden zou als voorheen ...
Laten we nader ingaan op de kapittelen.

Kapittel 1. Van den Pastoor, sijn recht macht ende waerdicheijt

De pastoor verricht sijn taak in opdracht van de bisschop : "Waerom de Beggijnhoven die eijgen parochie-kercken hebben oock een eijgen pastoor ende harder (*herder*) hebben, die van oudts oock Cureijt, ende parochiaen, werde genaemt, van de last ende ziel sorge, die hij in den name vanden Eerwaerdichste Bisschop, voor den beggijnen draeght."

Het waarom van de gehoorzaamheid wordt verklaard : " Ende hierom ist dat den Pastoor onder den Bisschop gestelt, ende tot een deel van sijne sorgen geroepen op dese Beggijn-hove de eerste plaets heeft int regieren des hoffs, welcke hem van den bisschop uijt krachtte van de Apostolycke Stoel opgeleydt is. Ende oversulx is men hem, naest den Bischoep, schuldigh eerbiedinge ende Gehoorsaemheijdt, soo wel de meesterssen als andere Beggijnen des hoefs aen wie alle Beggijnen, naestden Eerwaerdighsten Bisschop, moeten gehoorsaemheijdt belooven, in haare belijdinge."

En wat klaar is behoeft geen verduidelijking.

Kapittel 2. Vanden Meesterssen

" De meesterssen van desen hoven hebben het bewint, beleid, ende gebiedt, naest den pastoor, over alle Beggijnen ende de goederen van den hoff, welcke geen ander oversten en kennen dan den pastoor ofte Cureijt ende den Eerwaerdichste Bisschop van Haerlem. "

" Zij moeten opsicht houden op de beggijnen ende haer met een goetd exempel voorgaen in zuiverheijdt, gehoorsaemheijt, ende oodtmoedicheijt ; ende een speigel sijn van een godtvruchtich leven, waeromme sij oock moeders, van haer ondersaten, genaemt worden. "

Zij zullen nederig dienen want " Zij zullen in geenige dingen haer selven, oft haer eijgenbaet soecken ; maer getrouwelijck sullen sij, met den pastoor, de tijdelijcke dingen des hoffs bestieren, de dagelijxe lasten sullen sij uijtreycken, ende de inkomen ontfanghen, ende van dien, alle jaers voor den parochiaen, rekeninge doen. Ende alsdan te voorn in de kerck, openbaerlijck voor de gemeijne Beggijne ende den pastoor nae dat hij de handtvesten gelesen heeft, van alle gebreken, oodtmoedelijck haer schuldt spreken, met dese worde :

Ick bid Uw Eerwaerdige heere pastoor, ende uw alderliefste susters dat gij mij om godts-wille vergeven wilt al wat ick tegen uw misdaen hebbe."

Kapittel 3. Van de hoedanigheijdt der Persoonen, diemen tot Beggijnen magh aennemen

" Die op desen hove sullen mogen aengenomen worden moeten sijn eerlijcke vrouw-Persoonen, van echten (*echten* : *huwelijks-*) bedde, van goeden naeme, en bij een yder voor sulx bekent mitsgaders gesont van sinnen, lichaem, en leden, die niet onderwaerigh sijn eenige smettelijcke, en vallende sieckten, oudt ten minsten seshien iaeren. "

" Zij moeten hebben een bedde met sijn toebehoort, ende beggijne kleederen, met tamelijcken huijsraet, namelijck ten lijve behoorende. Ende daerenboven moeten sij hebben eenige jaerlijxe inkoomen van renten, oft soodanigh eerlijck handtwerck kennen, dat sij eerlijck mogen de kost krijgen, sonder den hoff lastich te vallen inde eerste vijff iaeren.

Het welcke sij opden hoff koomende, aen de Parochiaen ende de Meesterssen, met een borge, het sij een geestelijck of waerlijck persoon, all waert oock met een eerlijck bequame Beggijne des hoffs, sullen belooven.

Als sij het hoff verkregen heeft, sal sij ten minsten een iaer oft meerder, naer goetduncken der overigheijdt, in een Convent, oft bij een oude bequame Beggijne (die de overigheijt daer toe genoegsaem kendt) wonen, ende haer selven proeven, ende alsoo geproeft worden; oft sij den hoove bequaem is oft niet ? "

Kapittel 4. Van het Cleedt der Beggijnen

Het laken sal niet hooger van prijs sijn als acht gulden. Het linnewaet niet hooger als van dertigh stuvers.

Haer gortrocken ofte onderrocken sullen van geen ander couleur sijn als van swart, oft doncker grauwe : ende met genige andere beeste vellen, of pelsen gevoedert, dan van lammekens, oft schapen.

Zij sullen mijden alle sinneljkheijd ende hoogviedigheijd in haere kledinge, ende alle haer linnewaet moet gesoomt sijn sonder stickse, sonder binnenwerck, en sonder spellewerck.

Kapittel 5. Van den Huijsraet der Beggijnen

Den huijsraet der Beggijnen moet slecht (slecht : eenvoudig) ende recht sijn sonder hooghvaerdije.

Zij sullen coetsen (coetse : rustbank) oft bedstede hebben in haer huijse ende geen ledekanten.

Zij sullen geene kostelijcke tafellakens of servieten hebben ; noch goudt, oft silver, tot sinneljkheijd gebruijcken ; nogh met koper ofte tin in huijs proncken.

Geen weereltlijcke schilderije en sullen sij hebben dan alleen godtvruchtige.

Kapittel 6. Van de getijden ende gebeden der beggijnen

I. **Alle Beggijnen** van onsen hove, die professie ende belofte gedaen hebben, sijn verbonden alle dagen te lesen de getijden van de heijlige Maria moeder Godts. Oversulx alle maeghde die op desen hove aengenomen worden, moeten die getijden leeren in een Convente, of elders daer sij woenen, binnen den tijdt van twe jaren, alleer sij professie ofte belofte doen mogen.

II. **Die niet lesen en kunnen**, sullen pater-nosters getijden seggen in de volgende manieren, voor de metten ende lauden, een vrouwen hoijken van vijff vader onse, ende vijftigh weestgegroot maria, met het gelove, voor de prime, een vader ons, weestgegroot, ende het gelove met de psalm uijt de diepte. Voor de tertie, sexte, noene, ijder, drijemael vader onse en weest gegroot.

Voor de vesper vijff vader ons, ende vijff weest gegroot.

Voor de Complete drije vader ons ende drije weest gegroot, met het geloove.

Ende int eijnde van ijder getijde sullen sij seggen Glorie sij den vader, en den zoone, ende den heijligen Geest ; alst was in den beginne, ende nu ende altoos, ende inder ewigheijd der ewigheijden. Amen.

III. **Die geleert sijn**, moghen de Groote getijden leesen geleert: door onderricht bekwaam int latijn naer het gebruijck van de h. roomsche kercke maer en moghen haer gewoonlijcke getijden niet verminderen.

...

VII Wanneer een Beggijne gestorven is, sullen de Beggijnen twe te gader bij het lijck overdach bidden. Ende men sal inde kercke voor haer sielen de getijden der dooden singen ; te weten de vesper, ende een nocturn, met de Lauden. Ende daeghs daer nae een misse singen. De maechden des hoffs, sullen oock eens te gader inde kercke, de geheele vigilie der dooden int nederduijts lesen. ...

VIII. Als den Pastoor, ofte een Meestersse, sterft, salmen ter stondt de geheele getijden der dooden singen, ende de beggijnen sullen die in de kerck oock int nederduijts lesen. Daeghs daer nae salmen haer uijtvaert met een singende misse houden.

...

VI. Als iemandt der Beggijnen den heiligen olije ontfanght sal een ijder beggijnen gehouden sijn, te lesen voor de krancken, de seve psalmen, oft een rosenhoijken. Tot het welcke sij oock sullen gehouden sijn alsser iemandt der Beggijnen sterft. Ende wanneer iemandt in doodts noodt is, sullen sij openbaerlijck inde kercke lesen de psalmen van de vijffthien trappen, met de Litaniën van de heilige Maria tot Lauretten.

Kapittel 7. Vanden Godts dienst, feestdaghen ghebruijck der heilige Sacramenten ende den kerckelijcke zangh, en geestelijke oeffeningen.

I. De Beggijnen van desen hove, sijn gehouden ale dagen misse te hooren in haer kercke ende en sullen dat om geen werx willen versuijmen; ...

II. Op alle sondaghen ende heilige dagen, sullen sij de goddelijcke dienst in haer eijgen kerck naerstelijck hooren ; ...

...

IIII. De feestdagh van de H. Maria ter sneeuwe op den vijffden Augusti, welcke van de ontfangen Beggijne altoos is geviert om de zuiverheijdt, hebben den Pastoor ende Meesterssen belooft jaerlijx te vieren, als de peste int jaer ons heer vijffthienhondert vier ende seventigh, (1574) de stadt Haerlem quelde, welcke terstont uijt Beggijnhoff geweken is. ...

...

XII Op de vier hooghe getijden des jaers paeschen, Pijnxter oft sinxen, h. Sacraments dagh, en de hemelvaert van de H. Maria, midtsgaders Palmsondagh, ende de Cruijs dagen, ende wanneer sulx werdt ingestelt bij de Overste uijt eenige redenen, salmen **processie** houden binnen de muijren des hoffs, omgaende in de volgende manieren.

XIII. Eerst sal voorgedragen worden het Cruijs, ende alsdan sullen volgen alle de Beggijnen des hoffs bij paere, ende de meesterssen achter aen, daer nae de Priesters ; en hun sullen volgen de andere persoonen die inden dienst van den hove sijn.

Pastoor J.A. Ban was een kenner van **muziek**, zoals blijkt uit volgende bepalingen :

XIIII. De Beggijnen welcke tot den zange van de overste gestelt sijn, sullen den Goddelijcken dienst singen overhandt, in musijck ende Gregoriaen-zangh, nae den eijssen der feeste.

Haer minlijcke sullen sij doen met stemmen ende geen andere instrumenten dan violen de Gamba ende orgel. Ende die gene welke tot gespeel van violen de gamba geroepen worden sullen daer in gehoorsaem sijn.

Zij en sullen haere violen oft instrumenten niet gebruijcken in haer huijse maer op den gemeijne zanghplaets van de overste gestelt, al waer sij oock sullen het spelen leeren.

Ende eer sij aenvangen sullen haer segenen met het teijcken des heijlige Cruijs, ende in gemeijne oeffeninge, eerst spreken een gebedt dat daer toegestelt is.

XV. Als sij inde kercke onder den Godts dienst spelen, sal een vande oude maegde de hoffs, bij de overste gestelt, opsicht hebben, datter geen misbruijck oft lichtvaerdicheijt werde gepleecht; welck geschiedende sij terstondt aan de overste sal te kennen geven, om daer in versien te worden.

Kapittel 8. Van het aennemen, beloften, ende ontfangen der Beggijnen

... De professie oft beloften sal geschieden in de kercke openbaerlijck, in handen van den Cureijt ofte Pastoor sittende voor den hooghen Autaer, ende de meesterssen sittende aen wedersijde van den Autaer, all waer de persoon die beloften doen sal, komen sal met een weereltsche falije knielende voor den trap des hogen Outaers beneden aen.

Kapittel 9. Vande Ommegangh ende handelinghe der Beggijnen

I. De Beggijnen van dese hove sullen met aller naerstigheijdt betrachten hare beloften, ons gehoorsaem, ootmoedigh ende suiwer te leven, ende sulx sullen sij met alle Godtvruchtigheijdt in hare ommegangh doen blijcken ; ende naerstelijck arbeijden om haer brood te winnen met rechtvaardigheijdt ; ende malkanders gebreken in liefde opnemen ; en hun wachten eenige verborge dingen des hoffs aen iemandt te openbaren.

....

IIII Zij en sullen geen handtwercke of eenige coopmanschappen doen, die bij den Parochiaen ende meesterssen verboden worden : oft buijten de stadt Haerlem, enige jaermarckten besoecken.

...

VIII. Zij en sullen niet alleen aende strate gaen, dan ten vleijshuijse, vismarckt, om broot, bier, suiivel, ende andere noodtsakelijcke waren, ten sij met oorloff der meesterssen. Ende geensints sullen sij des morgens alleen gaen om de voorschreven saken, oft elders, wanneer de binnenste poorten, ofte tralije, geslooten is. Ende dan sullen sij gaen met hun twe oft drie vergeselschap, ende soo weder thuyscomen, ende dit met oorlof van de meesterssen.

Kapittel 10. Van de verkiesinge des Pastoors, ende der Meestersen, ende van wie kiezen moghen.

Een pastoor kiezen :

Hierom wanneer de parochie kercke van desen hove open staet door overlijden oft overgeven van den Cureijt ofte Pastoor sullen de twee meesterssen met elf andere maeghden daer toe bijzonder verkooren, met malkander koomen in haere kercke, terstondt naer het overlijden , of vertreck van haeren Pastoor, ende aenroepende den H. Geest, handelen van het verkiesen van een ander **Harder** (*herder*) . De oudste meesterse sal haer voorlesen sekere punten tot de verkiesinge streckende die hier toe bijzonder gemaect sijn.

Zij sullen opmerck nemen van geleertheit, wijsheijdt, Godvruchticheijdt, ende bijzonder van voorsichticheijdt des Persoons, die sij kiezen moeten. ...

Wie sijn deze dertien kiesgerechtigden ?

Onder welck getall eerst sijn de twe regierende hoffs meesterssen, naemaels degheen welcke gestelt sijn om tot meesterssen gekoosen te worden, dan de huijs meesterssen ofte moeders van de conventen, daernaer de poortsusters, ende dan de oudste, ende vroedste dat is verstandighste van de ontfangen maechden, soo dat sij derthien int getal maken. Ende wanneer een van hun sal gestorven sijn, sullen den Parochiaen ende de Meesterssen een ander uijt de ontfangen Beggijnen in haer plaets kiezen.

Een meesteres kiezen: wie kan gekozen worden ?

Niemandt en sal tot meesteresse gekosen worden dan een statige, sedige, bescheijdene, ontfangen Beggijne, wel begaeft naer ziel ende lichaem, bequaem ende gewilligh om te regieren, die ten minsten dertigh jaeren oudt is.

...

Een meesteres kiezen: de procedure :

Dan sullen de ontfangen Beggijnen koomen, ijder op sijn beurte, en brengen haere stemmen bij geschrifte als vooren, in het beken welck staet bij den pastoor voor den Outaer sittende. Ende de pastoor sal alle de briefkens openen, ende geven de stemmen, die op een persoon houden, aen de eene meesteresse ; ende de stemmen die op een ander persoon houden, aen de andere der raetsvrouwen; ende soo de stemme op een derde gevallen sijn, sal den parochiaen die briefkens bewaren, die een ijder sal rijgen **aen een kooper draedt**. Ende naemaels sal den pastoor sien wie de meeste stemmen heeft ende die sal meesteresse sijn.

... Ende (de pastoor) en sal de stemmen aen niemandt openbaeren, maer verbranden.

Kapittel 11. Vande Capellanen ende de Priesters van den Hove.

Den Pastoor van dese hove heeft **vier** Cappellanen onder hem, tot bedieninge van den Goddelijcken dienst, welcken hem in alles sullen gehoorsaem sijn.

...

Ende daerom sullen sij altoos met hun Choor kleden op den Hoff koomen en voor den poort sluijten sullen sij vanden Hoff gaen, ten waere dat den noodt ander vereijtschte.

Kapittel 12. Vande Poortsusters, ende uijtgaen ende ingaen der Beggijnen

Uit vele elementen blijkt dat de poortzusters een belangrijke rol speelden, en ook als zodanig werd erkend. Hun opdracht is strikt omschreven:

De Poortsusters van desen Hove moeten sijn ontfangen Beggijnen, twe int getall ; welcke haer ampt ende dienst, in goede conscientie sullen quijten ende bedienen. Sij sullen goede opmerck nemen (*goed letten op*) wije der beggijnen uijt gaen, ende wederom inkomen : ende wie sulx te veel doedt, sullen sy de overste aendien.

II. De poorten des hoffs sullen geslooten worden ende geopent des morgens, ende des avonts, als de poortklock der stede luijdt. Ende des avondts ten negen uijren salmen de sleutelen bij de oude meestersse dragen ende als dan moeten alle persoonen vanden hove sijn die daer niet mogen herbergen ofte vernachten.

De 'Statuten na 1559' stellen: " Die poorten des hoefs sal van die poirtieresse gesloten en ontsloten wordden ten poirtijden van die stede daer die hoven gelegen is."

Merkwaardig hier is de zinsnede ' van die stede daer die hoven gelegen is'. Werd rekening gehouden met de mogelijkheid dat het begijnhof - gezien de religieuze troebelen van toenertijd - naar een andere stad zou (moeten) verhuizen?

Kapittel 12 Oock sullen sy t'selve onderhouden inde vier hoochtyden des jaers alle geboden feestdagen van onse liever Vrouwes op den feestdach van haerlieder kerck [wege] ende op des feestdach vandes patroon oft patrones des hoofts.

Kapittel 13. Vande Costersse.

... Zij sal de kercke des smorgens openen van den eersten April tot ses uijren den geheelen somer door ; ende op den eersten October ten seven uijren alle de winter door. Ende altoos de lampe ontsteken, ende passen dat alles gereedt is om de lage misse, en hoge misse, vesper, ende het avondt loff te doen.

Ende wanneer men biecht hoort bij avondt, sal sij maken datter bij de biechtstoel licht onsteken is, het welck geensints magh versuijmt worden. ...

Kapittel 14. Van de huijse des hoffs, coopinghe, ende verkoopinghe.

" Alle huijsen die den hove ofte kercke toebehooren, oft naemaels (*later*) sullen besproken worden ende aenerven, staen tot volmacht van den Parochiaen ende Meestersse, om die te bestellen (*beheren*), ende te verkoopen tot oirbaer (*nut, voordeel*) van der kercke, ende des hoffs. "

Kort samengevat : uiteindelijk komt elk huis toe aan het hof of de kerk.

Een begijn kan haar huis bestemmen tot convent : "de welcke sij oock tot Convente sullen mogen stichten, met met eenige jaerlijxe inkommen tot behoef van de arme Beggijnen."

Kapittel 15. Van Conventen ende gemeijne huijsen des Hoffs

Alle stichtinge van gemeijne huijsen ofte Conventen, sullen den Pastoor ende Meesterssen besorgen (*zorgen voor*) om wel onderhouden te worden, ende dat de laste bij inwonende maegden wel voldaan (*gedaan*) worden. Ende de overste sullen tot dien eijnde eens int jaer de voorschreven huijse de gader besoecken.

NB: de aangetroffen gegevens over conventen worden later behandeld.

Kapittel 16. Van Gehoorsaemheijd, ondersoeck, ende straffe der Beggijnen

Dit kapittel vangt aan met de oproep om zich te laten leiden door " de Liefde Gods boven all" en niet "door dwangh of vrese".

Van de begijnen wordt gehoorzaamheid verlangd, en de pastoor en meesteressen kunnen optreden: van minnelijke berisping tot bestraffing en dit " tot een spiegel van anderen".

Kapittel 17. Van de Overste, beleid, bestier des hoffs ; begeven der Ampten ; Rentmeester, weeckvergaderinge der overste, ende Raetslagen; ende het lesen der hantvesten.

Hier treffen we in hoofdzaak de richtlijnen aan voor het dagelijks bestuur van het hof. Er zal geregeld overleg zijn tussen pastoor en meesteressen.

Maar " in gewichtige sake, als van groote veranderinge, merckelijcke timmeringen, verkoopinghe oft vervreemdinge van goederen, oft diergelijcke; salmen bij den Parochiaen ende Meestersse, roepen de raedst vrouwen van den hove de outste ende bescheijdenste, soo veel men van doen heeft naer gewichte der sake, ende sullen aldus naer rijpe ende voorsichtige raedtslach, de saken overwegende, besluijten met de meeste stemmen. "

Het jaarlijks voorlezen van de statuten en het voorleggen van de rekeningen zal in september gedaan worden; anders dus dan in het handvest van 1408 waar dit op St. Mathijsavond (24 februari) diende te gebeuren.

DEEL III - Devotie en beleving, het rijke Roomse leven

18. de tijdsbeleving

18.1 de seizoenen

Vanouds werd het jaar geritmeerd door de seizoenen, en ook door de kerkelijke kalender en feestdagen.

NB: Kalender, dag-, maand- en jaarindeling en nog veel meer wordt grondig behandeld in het standaardwerk "De Chronologie van de Middeleeuwen en de moderne tijden in de Nederlanden" (K).

De regulen echter onderscheiden alleen tussen winter en zomer, en wel in twee opzichten:

- 1) voor de kledij : " des winters, beginnende van Alderheijlich avondt in de vesper tot paesavont toe sullen sij [mede] falye dragen maer is de somer, beginnende van paes avont in de misse, tot alderheijligen avont toe, sulllen sij ommekleden dragen ... "
- 2) voor de poort : " vanden eersten April, tot den eersten October, naer negen uijren ; ende des winters van October tot April naer acht uijren ..".

Pasen is een veranderlijke feestdag, en valt ten vroegste op 22 maart en ten laatste op 25 april, in het Middelenederlands resp. 'dat nederste paesschen' en 'dat hoogste paesschen' genaamd. Uitgaande van de winter durende van Allerheiligen tot Pasen telde de winter dus 141 tot 175 dagen, en zomer 190 tot 224 dagen.

Maar, in de statuten 1559 begint de winter met Bamisse - sint Bavo mis - op 1 oktober om te eindigen midden maart "halff meerten". De winter duurt dan 165 dagen, de zomer 200.

18.2 de indeling van de dag

De dag kende zeven getijden - van de Middeleeuwen tot in de regulen van 1631 - : de metten of lauden, priemen, tertiën, sexten, nonen, vesper en tot slot van de dag de completen.

De dag in Haarlem kende ook uren aangegeven door een/de klok, zo lezen we in het handvest van 1408 : "Oick zoo en sel nijement vanden voorscreven begijnen oft joncfrouwen des heijligen daghen na dat die clock twaliff geslegen heeft na middage vanden voorscreven hove gaen eer dat zij twie geslegen heeft nae middage...".

18.3 de kerkelijke feestdagen

Deze feestdagen waren talrijk.

Het fundatieboek bevat een samenvattende lijst - opgemaakt vermoedelijk begin van de 16e eeuw (foto 219 en 220) - van diegenen die een rente voor wijn schonken. En dat diende te gebeuren op de door hen bepaalde feestdagen, die we hier oplijsten:

" paes dach, de derde sonnendach na paeschen, ons heren hemelwaerts dach, pinster dach en evenzo die dag 'des savents', heilich sacraments dach, sinte pieter ende sinte pouwels dach, sinte Maria Madelene dach, onser vrouwen dach te hemel waerts, op onser vrouwen dach hoer gheboert, sinte michiels dach, alre heilichen dach, onser vrouwen dach presentaci, onser vrouwen dach concepcio, de kers dach, dertienen dach (*drie koningen*), sinte angnieten dach, op onser vrouwen dach lichtmis, de 'eersten sonnendach in die vasten', op die mit vasten (midden de vasten), onser vrouwen dach, de witten donredach."

19. Elementen en uitingen van devotie

19.1 De vele missen

De begijn moest elke dag de mis horen; er waren dus dagelijkse misvieringen.

En dit blijktbaar niet alleen op het hoofdaltaar - het hoghe outaer genaamd - maar ook op zijaltaren.

En drie zijn vermeld: het sinte Annen altaer, het onsen lieven vrouwen outaer (ook onser vrouwen outaer genaamd) en het heilighe cruus outaer.

We vermelden nog de schenking in 1386 door Margriete van Yperen van de "outaer taeffel opt groet outaer".

Verder waren er ook talrijke bijzondere **missen** met een eigen naam, bepaling of omschrijving. De lezer zal de keuze van het woord 'talrijk' willen begrijpen:

- die sonnendaghes misse
- de gulden misse
- de zingende missen, waaronder op sinte Margrieten dach, op sint Blasius dach (3 febr), de singende misse vander heiligen Sacrament (gesticht in 1480 of wat vroeger) , de singende misse vanden elfdusent maechden op hoir dach (21 oktober), die singhende sonnendaechs misse, de heilichcruys singende missen, de donderdaechs singende misse, de singhende misse siaers op sinte Annen dach op hoer altaer,
- de missen elkes wekes op onsen lieven vrouwen outaer als des manendages des donredages des vridages ende des saterdages.
- de misse op dat heilighe cruus outaer
- de hoogmis, en in het bijzonder " op heilich cruijs dach inventio en exaltatio soe salment eerwaerdelic mit sange ende lichte draghen van dat hoech altaer opt heilich cruijs altaer daer die hoechmisse nae ouder ghewoente ghesonghen sal worden..."

van kerkmis tot kermis.

Op de feestdag van de naamheilige van een kerk of kapel werd de zogenaamde "'kerkmis' gevierd: het 'kerkwijdingsfeest'. Een bijzonder feest dat ook buiten de kerk verder ging. Later werd het woord als 'kermis' uitgesproken, en kreeg zo een andere betekenis mee: volksvermakelijkheden.

Het Fundatieboek vermeldt: de kermisse inde capelle in sint Jans strate, die kermisse van het voerscreven (sinte Jans) gasthuys, die bagyne kermisse dach.

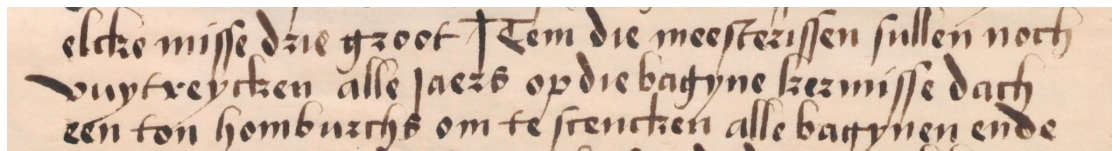

foto 62

*Item die meesterissen sullen noch
uuytreycken alle jaers op die bagyne kermisse dach
een ton homburchs om te scencken alle bagynen ende ...*

Verder wordt aangetroffen:

- missen in sijn (of haar) iaerichtiden: jaarlijkse mis ter herdenking van de overledene; ook wel 'ewige missen' of zielmissen genoemd;
- missen van buijten: missen te vieren buiten het begijnhof;
- de eerste misse: de (eerste) mis die een priester na zijn wijding leest
- onse live vrouw lichmisse; spreekt voor zich;

"**eenre torcise** die men op de goeden vridach ontsteken sel"

Eén der eerste - en daarmee allicht één der oudste - renten die " der beghinen kerc toe behoeren" luidt:

"Item iii.st. op dit huus ende erve dat Allaert Boeneter nu beseten heeft ende dit heeft beide Matte Bueters besproken tot eenre torcise die men op de goeden vridach ontsteken sel onder dat ambocht.

bespreken : bij testament toewijzen, vermaken

torcise : toorts

ambocht : kerkdienst, bediening van kerkelijke plechtigheden

19.2 het Lof

De eerste vermelding dateert uit 1521 "dat onse lieve vrouwen loff op sint Genofeven dach...".

In 1552: Item noch hebben die meesterissen angenommen ii ewige sacraments loven dat één lof salmen doen op ons heeren hemelsvaerts dach, het ander lof opt heilige sacraments dach

Anno 1557 : Item xviii stuvers tot iiii sine vrouwe loven te weten onse vrou in die vasten, hemelvaert, geboorte ende onse live vrouw lichmisse

In 1560 besluiten de meesteressen:

Item int jaer xvc lx soe hebben die meesterissen angenomen ten eewige dagen alle jaers te laten doen **driemael siaers t'loff van t'heilige sacrament** ende die moder gods te samen voerthalende met die cap t'heilige sacrament een lof op sonnendach binnen de octave, t'ander lof op een ander heilige dach binnen d'octave of die eerste donderdach na de octave alser geen heilige dach binnen de octave comt, het derde lof op hemelvaerts dach.

Maer oft gebeurde dat ymant op syne cost op hemelvaerts dach liet doen t'loff van t'heilige sacrament dan salmen het derde lof doen op die anderde donredach na de octave.

Ende tot elcke van die drie loven salmen i st. tot waslicht, i st. tot den pastoer, die cappelaens elcx een halve st., die coster ende vier andere priesters oick een halve st., twee jongen elcx een oirken.

In 1573 wordt een rente gegeven om" op S. pieter ende Paulus dach tot Loff te singen".

19.3 De dagelijkse gebeden

De regulen van 1631 sommen deze - in hoofdzaak overgenomen van de vorige versie van de statuten - op :

Die niet lesen en kunnen, sullen pater-nosters getijden seggen in de volgende manieren, voor de metten ende lauden, een vrouwen hoijken van vijff vader onse, ende vijftigh weestgegroet maria, met het gelove, voor de prime, een vader ons, weestgegroet, ende het gelove met de psalm uijt de diepte.

Voor de tertie, sexte, noene, ijder, drijmael vader onse en weest gegroet.

Voor de vesper vijff vader ons, ende vijff weest gegroet.

Voor de Complete drije vader ons ende drije weest gegroet, met het geloove.

Ende int eijnde van ijder getijde sullen sij seggen Glorie sij den vader, en den zoone, ende den heijligen Geest ;alst was in den beginne, ende nu ende altoos, ende inder eewigheijd der ewigheijden. Amen.

Die geleert (*door onderricht bekwaam*) sijn, moghen de Groote getijden leesen int latijn naer het gebruijck van de h. roomsche kercke maer en moghen haer gewoonlijke getijden niet verminderen.

19.4 "Waerachtige reliquien", het mirakeleus Beeld, en de tralie(s)

Van relikwieën troffen we slechts één vermelding aan.

Waarachtig: want het heeft de vuurproef doorstaan ... In 1518 schenken "Margriet ende Henrick Pieter Wissen dochteren tsamen onse beg hijne kerck in Haerlem om

ewelic daer te bliven **een silveren cruijs** van tsestich rijnsche gulden in welke besloten is een fijn gouden cruijsgen binnen versiert met waerachtige **reliquien van dat hout des heilghen cruijs int vier gheproeft** op dusdanighe condiciën ofte voirwaarden begherende datmen dit cruijs in allen hoechtiden als men die altaren cijeren opt hoech altaer sal doen setten. ..."

In zijn voorrede vermeldt J.A. Ban het "**mirakeleus**" Beeld van de H. Maria "welck op desen hove van den jaare vijfthien hondert en vijf geweest (1505) is, van Sebastiaen Bischoep tot Hebasten ende wij-bisschop van Utrecht gewijdt, ende met groote mirakulen alhier bewaert."

In 1521 laat Alyt Aelberts dochter van Assendelf ondermeer een rente na van "dertich stuvers tot waslicht op die **tralie** voer onse lieve vrouwen beelde in de sonne". Meteen weten we zo waar dat een door de costeressen te sluiten tralie zich bevond.

Over Hughe Wouters die goutsmit, pastoor tot 1421, schreef men: " Item bi sinen rade warden die binnensten poerten ende die traliën inder kerken mit menich ander goet punt gheordineert ...".

En reeds in 1408 gebiedt het handvest: "Voort zo zullen zij haer traliën ende haer binnenpoorten gesloten houden in alre manieren alst nu gewoonlick is." En dat verwijst allicht naar een nog andere tralie of tralies ter afsluitng of beveiliging van het hof.

19.5 Over kerkzang, muziek, en borst cruut

Over Hughe Wouters die goutsmit: "Item onder hem wart den dienst gods in lesen, predicken ende singhen al dubbelt ghebetert."

Vanaf 1430 tot 1557 dragen een tiental begijnen bij tot gezongen missen.

Zo in 1479 : " Van dese x stuvers selmen geven den die die misse sinct anderhalve stuvers"

" Die singende misse vanden heiligen sacrament" werd in 1480 gesticht, door een echtpaar.

Ook werden lof en vespers gezongen.

Anno 1573 "Op den zelfden dach tot Loff te singen vijf stuvers zal dije pastoor hyer uut hebben een stuver."

Magdaleen Claes dochter begbyn - vermoedelijk meesteres van het hof medio de 15e eeuw - wenste "in die hoechtyt van sinte Marie Magdeleen laten singen beide vesperen ..." en "gaf den voersangher een scellinc goets ghelts" evenals " den sanghers vijf stuivers tot **borst cruut**".

In 1463 overleed begijn Katrijn Heynric Busen dochter; zij bedacht "die dat ewangeli sinct ende die die epistel sinct " elk met een stuiver, en eveneens "borst cruut de anderen sangers".

Borst cruut betekende in het algemeen kruiden of planten aangewend ter verzachting van het hoesten. Het wordt slechts tweemaal vermeld, wat laat vermoeden dat hoesten een eerder beperkt probleem was.

De statuten van 1631 vermelden nog volgende: "De Beggijnen welcke tot den zange van de overste gestelt sijn, sullen den Goddelijcken dienst singen overhandt, in musijck ende Gregoriaenzangh, nae den eijssen der feeste. Haer minlijcke sullen sij doen met stemmen ende geen andere instrumenten dan violen de Gamba ende orgel.

De choormeester, ende sangers, die bij consent van de Overste aengenomen worden, mitsgaders den Organist, sullen haer in alles voegen nae de ordonnantie bij de overste gestelt."

Dit is de enige vermelding van een orgel. Toenmalig pastoor J.A. Ban was een veelzijdig begaafd man; zo is van hem een muzieksysteem bekend dat hij "musica flexamina of zielroerende zang" noemde.

19.6 Processies

Over het wanneer, hoe vaak en hoe zeggen statuten van 1631:

" Op de vier hooghe getijden des jaers paeschen, Pijnxter oft sinxen, h. Sacraments dagh, en de hemelvaert van de H. Maria, midtsgaders Palmsondagh, ende de Cruijs dagen, ende wanneer sulx werdt ingestelt bij de Overste uijt eenige redenen, salmen processie houden binnen de muijren des hoffs, omgaende in de volgende manieren. Eerst sal voorgedragen worden het Cruijs, ende alsdan sullen volgen alle de Beggijnen des hoffs bij paere, ende de meesterssen achter aen, daer nae de Priesters ; en hun sullen volgen de andere personen die inden dienst van den hove sijn."

Ook dit is de enige vermelding van processies.

19.7 Ornamenten en beelden in de kerk

In 1410 werd geld ingezameld bij "onse susteren die ontfanghen waren alzulc ghelt oernament mede te copenen".

Ornamenten van velerlei aard worden aangetroffen. Deze lijken alle bestemd voor de kerk en/of kerkdiensten, of voor de sacristie.

Naast de reeds vermelde " waerachtige reliquien" komen aan bod : kelken, cibories, kruisen allerlei, een bort (*paneel, plaat*) gescildet mit een salvator mit sinte Pieter ende mit sinte Nycolaus Platelen, een beeld van "onse lieve vrouwen beelde in de sonne" - dit beeld stond achter een tralie -.

Een Gheertruut - vermoedelijk Gheertruut Jans dochter - liet "vijf stuvers siaers tot was mede te lichten den gebonden Christus an onse trali in die kerc ...".

In 1483 liet " onse eerwaerdighe vader meester Jacob Pieterszn Olijslager licentiaet in theologia die xiii jaer eerbaerlic ende wiselic regierde" aan de kek "een suverlike vergulde casse (*kist, doos*) daer ynne staet een crucifix mit sinte Maria ende sinte Jan onder den cruce als sijn epytaphum Ende oec een bort gescildet mit een salvator mit sinte Pieter ende mit sinte Nycolaus".

Een ander kruisbeeld, in 1518: " een silveren cruijs van tsestich rijnsche gulden in welke besloten is een fijn gouden cruijsngen binnen versiert met waerachtige reliquien".

Verder nog een (lood)glas voor de sacristie (1474) , een silveren fibel van 10 loet (*van fibula : speld of broche / loet : gewicht*), een stoeps silveren canne (1504) (*stoop (kruik, kan), ook naam van een inhoudsmaat*).

In 1474 : tien kussenen ghescildet elc mit vier leeuwen, in 1575 ses kussens.

En "platelen": gaat het om platte schalen in hout of aardewerk, of om patenen (*kleine schaal, of het vat, waarop in de mis de hostie wordt neergelegd*) ?

Alleszins werden twee platelen verkocht en de opbrengst besteed aan " die bloemen van dat root foewelen cleet voer hoeren altaer" (*foeweel: vermoedelijk fluweel*).

We laten het over aan de lezer om zich een mening te vormen (*foto 206*) :

"" **CXIX** Int jaer ons heren m.ccccc ende xviii (1518) is den hof anghecomen van Katherijn Garbrants dochter meesterisse des hoefs ende Aecht Alferts dochter haer nicht tesamen een pacht brief Item die twee **platelen** die van Katherijn Garbrants dochter ende Aecht Alferts dochter voerscreven ghecomen sijn sullen **altijt bewaert sijn in die selver plaetse daer die drie platelen des hoefs bewaert worden** anghecomen wesende vanden eersasimghe joncfrouwe Katherijn van Wiskercke ende die niet uut te leenen in gheene wijs. Ende dit sal Katherijn Garbrants dochter besicken ende besorghen alsoe lang als sij in levende lijf is. Item dese platelen gecomen van Katherijn Garbrants dochter ende joncfrou Katherijn van Wiskercken te samen syn vercoft ende weder beleijt **an die bloemen van dat root foewelen cleet** voer hoeren altaer. ""

Alyt van Assendelff liet in 1521 "dertich stuvers tot waslicht op die tralie voer onse lieve vrouwen beelde in de sonne. ... Ende vyftich stuvers tot was voer sint Anna daer myn moey Margriet van Assendelff xv stuvers toe gemaect heeft".

Na de reformatie

C.J. Gonnet(1) vermeldt nog een akte van 21 juni 1596. Verklaring van Andries Van der Horst, dat hij in bewaring heeft eene schilderij "**van sinte peters scheepken** toebehorend aan het Beggijnhof". Hij neemt zich voor dat weder terug te zullen geven "soo wanneer de catholijcke religie wederom aldaer opentlijck geëxerceert sal werden."

19.8 Sacramenten

Het handvest van 1408 behandelt alleen de verplichting dagelijks een mis te horen:

" Voert zoo zullen alle die begijnen ende joncfrouwen des voorscreven hooffs alle dag misse hooren in hare kercken, ende dat en zellen zij om geens wercx wille laten ten waer dat eenige dingen verderven zouden daer zij over onledich waren, oft dat zij uijt waren ende niet vroe genoeg thuys en mochten comen. "

De latere regulen behandelen de sacramenten uitvoeriger.

Uit oudere regulen, over de biecht:

" Ten minsten eens ter maent sal yelyck Beghynken haer biechte spreeken, ende het heyl. Sacrament ontfangen,

....

Nyemant en sal haer voorderen te bichten tegen eenigen voechlycken oft geestelycken priestere buyten [de hove], ten waere aenden Guardiaen oft president vanden minrebroeders, prioirs ende supprioirs vande andere drye biddende ordenen ende dat nochtans nyet sonder consent vanden overheyt."

We komen dra terug op de minderbroeders, en op de vier kapellanen.

Item op dese tijt (1450 of later) ist memori meester Ijsbrant Dircszoen confessoer (*biechtvader, ook belijder: iemand wiens leven in het teken van het geloof staat.*) van sinte Katrinen convent bynnen Haerlem.

En uit de regulen van 1631 :

" Den pastoor compt alleen toe de sorge over de sielen, van biecht te hooren, predicken, Sacramente te bedienen. Hij heeft het opperste gebiedt over sijn vier capellanen, de welcke hij magh naer sijn believen oorloff geven tot enige geestelijcke rechtgesagh, ende bedieninge van de zielsorge.

...

Op alle de voorschreven [feest]dagen sullen alle de Beggiinen verbonden sijn te bichten, ende het heijlich Sacrament des Outaers te ontfangen, gelijk oock op de feest daaghe van de kerckwijdinge, ende van S. Pieter ende Paulus Patroonen van dese kercke."

19.9 Begraffenis

Aernt van Sassenem, de stichter van het hof, overleed in 1272 en werd "inder beghinen kerc begraven" evenals - goed honderd jaar later, pastoor Florys Wivensoen.

In 1399 werd "haer Willem vanden Moer, ridder gheboren uut Vlaender, ... in onser kerke oetmoedelyc begraven sonder scrien in een matte."

Begin 15e eeuw heeft "Wendelmoet vander Laen gecoft het graf van Katryn Steffens dochter" (*overleden 1473*).

Einde 16e eeuw werd "Frans Claeszn Wij hier in onsse kerc begraven". Hij was de broer van pastoor Jacob Claeszn Wij die in 1578 met zijn broer Jan minderbroeder naar Keulen vluchtte. Beiden overleden daar.

Van J.C. Gonnet (1) vernemen we dat op 5 december 1525 de meesteressen van het Begijnhof vergunden aan Beatris Martijnsdochter en aan haar moeder Adriaentgen, om samen in een graf te liggen, tusschen het Heilig Kruis-altaar en Onze lieve Vrouw-altaar."

Kort samengevat: sommige overledenen werden in de begijnhofkerk begraven, en blijkbaar kon een graf ook 'gekocht' worden.

20 Het geestelijk leven, boeken en missalen

20.1 Kloosters, en de minderbroeders

In 1578 telde de stad Haarlem 23 kloosters. Uitgebreide informatie hierover is beschikbaar gemaakt (F) ter gelegenheid van het 700-jarig bestaan van de Sint Janskerk.

Het Fundatieboek vermeldt " den susteren van Akersloet in Haerlem", de barnarditen tot porta celi (*Cisterciënzerklooster in Heemstede*) , het " reguleers cloester buten Haerlem", de "susteren after sinte Jans", het " cloester ter Hede", de "Magdalenen te saligher Dael in Haerlem".

Meest en vooral komen de minderbroeders ter sprake zo ondermeer in 1431 als de "minre broeders die te Haerlem bidden".

Zeer vaak is sprake van vier kapellanen bij de misvieringen; zeer vermoedelijk waren dit minderbroeders.

In testamenten worden vaak jaarlijkse missen "van buijten" - op te dragen buiten het hof - ingesteld, en dit met voorkeur door minderbroeders.

Zo bijvoorbeeld: " Ende datter overloopt salmen gheven den minrebroederen of andere gheestelicken mannen om missen daer voer te lesen hier inden beghijnen kerck of inder minrebroederen kerck nae goet duncken der meesterissen" en " noch x stuvers siaers tot behoef vander minrebroeders om mede te merckt te gaen".

1521 geeft Alyt Aelberts dochter "... Noch een acker lants gelegen tot Uutgeest ende die renten salmen geven iaerlix die minrebroeders op sinte Anna dach ende op sinte Genofeven dach."

In 1555 geeft Lysbeth Dircx dochter "die somme van lxxxii rinse guldens tot behoef vande minrebroeders om harinck te kopen in die eerste vasten na alle gods heiligen dach".

In 1516 vond een "generael capittel vande minrebroeders in Haerlem" plaats. De Begijnen steunden dit met een bijdrage van "vier ende veertich rinsgulden guets ghelts". En evenzo in 1558: "xxxvii en halve rinse guldens ende hebben die meesterissen voert vervolt (*aangevuld, verhoogd*) tot xlii rinse gulden ende noch x pont tot bagine koucken die stonden voer drie rinse guldens ende vijf stuvers".

31 augustus 1410 overleed Claes van Ruven Dirc soen "int cloester te Leider dorp". Hij schonk een rente aan de begijnhofkerk.

20.2 Missalen

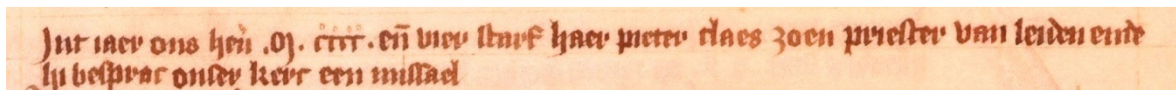

Foto 59 - missael

Int iaer ons heren .m.cccc. ende vier starf haer Pieter Claes zoen priester van Leiden ende hi besprac onser kerc een missael

De oudst aangetroffen vermelding van een missaal is op 25 april 1404, toen "starf haer Pieter Claes zoen priester van Leiden ende hi besprac onser kerc een missael". In 1440 liet meester Ghisebrecht vander Horst aan de kerk " xxv nobel tot een kelc ende een missael".

Niet precies te dateren, maar van voor 1430 : Item noch ontfanghen vander husinge die Griete Willems dochter voorscreven gherumt heeft mitten doot .xxix. nobel daer heeft onse kerke die één helft of ontfanghen daer is een **missael** om ghekoft. Deze Griete Willems bewaarde de boeken van Lisebet Jan Pouwels zoens dochter waarover dadelijk meer.

4 september 1463 - Int iaer ons heren .m cccc lxiii op die tijt sondach wert verlost vanden carker des vleesch Alyt Symon Raets dochter. In haer memori heeft die kerc een kelc ende van **vier missalen** dat best[e] want sy hadde misse in haer camer boven xx iaer lanc.

20.3 Boeken

Boeken - net als missalen - waren een kostbaar bezit. Driemaal worden boeken vermeld in het Fundatieboek, en wel einde 14e en begin 15e eeuw. Deze drie vermeldingen geven we hier dan ook volledig weer:

Die boeken die den hove toe behoren totter ghemeenre menschen behoef

"" Dit sijn die **boeken** die den hove toe behoren totter ghemeenre menschen behoef die hier wonachtich sien ende die meesterissen alle iaer te rekeninghe brenghen sellen als si haren dienst opgeven sellen.

Inden eersten een boec in pappier gescreven dat meester Gherijt die Groet hier ghelaten heeft dat veel roert vander symony.

Item een evangeli boec dat van Aechte Hughen dochter hier ghebleven is die hier een beghijn was.

Item haer Jan vanden Gronde heeft besproken een boec dat heet sinte Augustinus regel.

Item Hillegont vander Does heeft besproken een boec dat heet vanden heiligher sprake. ""

*NB : ioncfrouw Hildegont vander Does, meesteres, overleden 14 april 1387;
een Aechte Hughen dochter wordt vernoemd als meesteres circa anno 1400;*

Die boeke die Lisebet Jan Pouwels zoens dochter opten hof ghelaten heeft

16 januari 1413 starf Lisebet Jan Pouwels zoens dochter een beghin op den hof

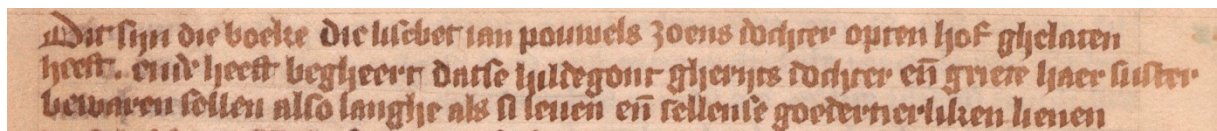

Foto 176 - Dit syn die boeke ...

"" Dit sijn de boeke die Lisebet Jan Pouwels zoens dochter opten hof ghelaten heeft. ende heeft begheert (*de wens uitgedrukt*) datse Hildegont Gherijts dochter ende Griete haer suster bewaren sellen also langhe als si leven ende sellen se goedertierliken lienen (*uitlenen, uitlenen, aan iemand voor een tijd ten gebruike afstaan*) diese bidden.

En als dese twee susteren voerscreven sterven so sellen sise enen anderen gheven te bewaren inder selver manieren. Ende na des menschen doot sellense die meesterissen bewaren inder selver manieren als voerschreven is

Inden eersten isser een epistel boec mitten prophecien ende een evangeli boec.

Item een oefeninghe.

Ende sinte augustijns hant boec.

Ende spiegel der moniken sinte baernaerts.

Ende van sinte baernaerts consiencie.

Item dese vier voerscreven sijn in een ghebonden.

Item een deel legenden in pappier ghescreven

Item een sticke vander vader leven ende die hondert artikelen ende een ghetide boec. ""

*legende : eigenlijk dat wat gelezen of voorgelezen moet worden; bepaaldelijk als gedeelte van de middeleeuwse kerkdienst, de voorlezing van een gedeelte uit de Heilige Schrift (evangelieles, epistel) of uit de levens der Heiligen.
hondert artikelen: als boek uitgegeven in 1566 met titel "Dit zijn die hondert artikelen vander passien ons Heeren Iesu Christi".*

Dit sien die boeken die Griete Willems dochter ghelaten heeft

"" Dit sien die boeken die **Griete Willems dochter** ghelaten heeft.
Inden eerste sinte Baernaerts boec dat men hiet spiegel der moniken.
Ende een exempel boec in een cappeltorys ende die vier oefeninghe
Ende die openbaringhe van sinte pouwels.
Ende dese boeken sel Katryn Jacobs dochter bewaren also langhe als si leeft. ""
*NB : 28 mei 1430 starf Katryn Jacobs dochter
cappeltorys : (vermoedelijk) een perkamenten omslag*

Er waren dus rond het jaar 1400 meerdere handgeschreven boeken aanwezig op het begijnhof. Er waren dan ook begijnen die "geleert" waren: konden lezen dus.
Vermoedelijk waren deze gesteld in de Middelnederlandse volkstaal van toen.

En even ter vergelijking : in het archief van het begijnhof van Lier (G) is er het in 1456 opgemaakte testament van Lysbet van Brecht, begin:

"" Item sy heeft ghegeven Joffrouw Magrieten Huyghs meesterse inde Fermerie des hoofds voerseid een Dietsch boec dat heet Canticum Canticorum, ende noch een ander onser Vrouwer ghetide ...

Item Grieten vander Vlaest enen Dietschen boec die beghint "Alle dinc" "".

Nog één boek is nog te vermelden: het Fundatieboek zelf, en dat bevat veel interne referenties, zo bijvoorbeeld:

" Int iaer ons heren m cccc lende xliii (1443) starf Alyt heer Hughe dochter ende heeft beset haer memorie als voer in dit boec staet." , en

" Ende hoer ander testament salmen soecken after int boeck int ghetal van cxxxvi", en als "voer in dit boec staet"

21 De Officies

21.1 De pastoor

Na overlijden of ontslag van de pastoor komen "terstondt" de twee meesteressen samen met 11 begijnen om een nieuwe pastoor te kiezen. " Zij sullen opmerck nemen van geleertheit, wijsheidt, Godvruchticheijd, ende bijsonder van voorsichticheijd des Persoons, die sij kiezen moeten."

Wie zijn deze 13 kiesgerechtigden ?

" Onder welck getall eerst sijn de twee regierende hoffs meesterssen, naemaels degheen welcke gestelt sijn om tot meesterssen gekoosen te worden, dan de huijs meesterssen ofte moeders van de conventen, daernaer de poortsusters, ende dan de oudste, ende vroedste dat is verstandighste van de ontfangen maechden, soo dat sij derthien int getal maken."

De verdere stappen zijn aangegeven in het 10e kapittel van de regulen (versie 1631, pagina 41 aldaar V en VI).

Heel wat pastoors hadden theologie gestudeerd : Hughe Wouters soen die goutsmit (1421), Jan Hughen zoen van Wormer, meester(1450), Jacob Hendrikszn van Velsen, meester(1495), Lourys Pieterzoen, meester(1551), Jacob Meyster Henricxzn(1554), Gerard Adr. De Witte(1630).

Pastoor Jacob Claeszn Wije , meester(1582) was geneeskundige. Pastoor Joan Albert Ban was "doctor in de beide rechten"; hij overleed in 1644 (*bron C.J. Gonnet*).

21.2 De meesteressen

Uit de regulen anno 1631

" Altoos sullen twee meesterssen den hove bestieren ende het volle bewint hebben neffens den Cureijt, ende sij sullen haer bedieninge soo lange houden als sij leven ofte als het den Parochiaen, met den Eerwaerdichsten Bisschop goetdunckt."

De meesteressen worden verkozen door alle begijnen samen.

De duur van het mandaat van meesteres is hier vermeld als " soo lange houden als sij leven".

Het handvest van 1408 daarentegen spreekt van twee jaar. " Voert zo en sullen die begijnen voorscreven alle jaer op Sinte Mathijs avont kiezen een meesterisse, ende altoos zo zelre een twie jaer an blijven, alzo verre als zij daer nutte toe is bij goitduncken der gemeene begijnen. "

nb: sint Mathys : 24 februari, dus kiezing jaarlijks op 23 februari.

Wie is verkiesbaar?

" Niemandt en sal tot meestersse gekosen worden dan een statige, sedige, bescheijdene, ontfangen Beggijne, wel begaeft naer ziel ende lichaem, bequaem ende gewilligh om te regieren, die ten minsten dertigh jaeren oudt is.

Ten ware de wijsheijt ende Godvruchticheijd, ende andere gaven haer bij de overste hier toe bequaem maeckten, die op dese sake sullen goede opmerck nemen."

Hoe verloopt de verkiezing ?

" Dan sullen de ontfangen Beggijnen koomen, ijder op sijn beurte, en brengen haere stemmen bij geschrifte als vooren, in het becken welck staet bij den pastoor voor den Outaer sittende. Ende de pastoor sal alle de briefkens openen, ende geven de stemmen, die op een persoon houden, aen de eene meestersse ; ende de stemmen die op een ander persoon houden, aen de andere der raetsvrouwen ~~meesterssen~~ ;

ende soo de stemme op een derde gevallen sijn, sal den parochiaen die briefkens bewaren, die een ijder sal rijgen aen een kooper draedt. Ende naemaels sal den pastoor sien wie de meeste stemmen heeft ende die sal meestersse sijn."

Na de stemming verbrandt de pastoor de stembriefjes.

De pastoor en de twee meesteressen vormen het **dagelijks bestuur** :

" Den Pastoor ende Meesterssen sullen alle weken, of om de veerthien dagen, eene sekere dagh stellen, om met malkanderen te vergaderen, ende raetslaen over het beleidt ende het bestier, van alles dat den welvaert van den ove aengaet, ende daer alles besluyten met gemeijne stemmen. Tot welcke plaetse sullen moeten komen de gemeijne beggijnen, om ijedt te versoecken, oft aen te dienen, sulcx haer sal van noode, of den hove oorbaer sijn."

Maar, voor belangrijke beslissingen worden meer personen betrokken :

" Ende in **gewichtige sake**, als van groote veranderinge, merckelijke timmeringen, verkoopinge oft vervreemdinge van goederen, oft diergelijke; salmen bij den Parochiaen ende Meestersse, roepen de raedst vrouwen van den hove de outste ende bescheijdenste, soo veel men van doen heeft naer gewichte der sake, ende sullen aldus naer rijpe ende voorsichtige raedtslach, de saken overwegende, besluyten met de meeste stemmen."

21.3 Vande Capellanen ende de Priesters van den Hove.

" Den Pastoor van dese hove heeft vier Cappellanen onder hem, tot bedieninge van den Goddelijcken dienst, welcken hem in alles sullen gehoorsaem sijn."

En " Zij en sullen niet het bewindt des hoffs, ofte beleidt der Beggijnen, geensins bekommeren, het welcke alleen den Pastoor ende Meestersse toekomt : noghte enige Sacramente bedienen sonder oorloff van den Parochiaen ten ware in haestige noodt. "

21.4 Vande Poortsusters, ende uytgaen ende ingaen der Beggijnen.

Het handvest van 1408 vermeldt het '**poerthuijse**', :

" Voert waer dat zaecke dat ijement vanden voors[creven] beggijnen oft Jonckfrouwen te veel ander straeten gingen ende niet merckelick en zeijden ten poerthuijse oft den meesterissen waerdatt zij gingen alzoo dattet den meesterissen duchte dat zij te veel vanden hove ginghen, zoo souden hen die meesterissen goedertierlijcken seggen ende vermanen dat zij zoo veel vanden hove niet en gingen mer bet bij huijse bleven dan sij gedaen hadden."

En verder " Voert zoo zullen zij haer poorten sluyten als men nachtlucht clopt (*het luiden van de nachtklok*) ende dat niet te vroe noch niet te laet ende dan zal hem een ijegelic scicken binnen der poorten te weesen des voors[creven] hoofts, nootsaecken uijtgeset."

Bij het overlijden in 1421 van pastoor Hughe Wouters soen die goutsmit wordt vermeld dat " Ende onder hem wart dat **poert huus** ghetimmert ende gheordeneert."

De ' voerpoert' - allicht een andere naam voor het poorthuis - evenals de portiersters werden in testamenten vaak bedacht met een rente.

Zo bvb. Hildegont van Ruven - "een eerbaer beghine ende een devote maghet ende was **onse poertierster** menich jaer" - voorzag in haar testament anno 1423 " die poertierster vander after poert ende vander binnensten poert elc een stuver siaers...". En zo ook Aecht van Scoenhoven begbyn in 1456 " dat poerthuis ii stuvers, die after poert een halve stuver".

Overigens komen er vier benamingen van (buiten)poorten voor: die voerpoert, die sijdel poert, die after poert, en de graftpoert.

Deze laatste twee namen betreffen - naar wij vermoeden - dezelfde poort. En wel daar "den poort op Bakenesser graft" allicht de achterpoort is.

Inderdaad is er in 1554 sprake van "ende die voerpoert twee stuvers. Ende die zydelpoort ende die graftpoert ende die dat waschhuus doer bewaert elcx een halve stuver".

Oudere varianten daarop zijn:

1423 : " die poertierster vander after poert ende vander binnensten poert".

1439 : " den voer poert, den sidel poert, den after poert"

1470 : " ende die poertierster voer ende after ende besiden"

Verder moest elke dag nog geopend en gesloten worden: de "binnensten poerten ende die traliën inder kerken", en het washuis.

In 1578 : " Dije den zijelpoort, den poort op Bakenesser graft desgelijcx het waschhuijs sluijten ende ontsluijten elx een stuver ...".

Zonder datum, maar in de 16e eeuw, is sprake van drie portiersters : "ende die poertierster van die voer poert een stuiver ende die poertierster van die sijdel poert ende van die after poert ... elcx een halve stuver. "

Tussenbesluit: drie poorten, en drie portiersters.

Uit de regulen anno 1631:

" De Poortsusters van desen Hove moeten sijn ontfangen Beggijnen, twee int getall; welcke haer ampt ende dienst, in goede conscientie sullen quijten ende bedienen. Sij sullen goede opmerck nemen wije der beggijnen uijt gaen, ende wederom inkomen : ende wie sulx te veel doedt, sullen sy de overste aendien.

De poorten des hoffs sullen geslooten worden ende geopent des morgens, ende des avonts, als de poortklock der stede luydt. Ende des avondts ten negen uijren salmen

de sleutelen bij de oude meestersse dragen ende als dan moeten alle personen vanden hove sijn die daer niet mogen herbergen ofte vernachten. Ende men sal niemant uijt of in laten, dan bij orloff der meestersse. "

21.5 Vande Costersse

" De Costersse van desen kercke moet sijn een ontgfangen Beggijne ende wordt gestelt van de Pastoor ende Meestersse welcke moet toesicht hebben op de kercke, ende alle kerckelijcke dingen wel gade slaen ; ende sorgedragen voor alle het tgene dat tot de kercke behoort.

Zij sal de kercke des smorgens openen van den eersten April tot ses uijren den geheelen somer door ; ende op den eersten October ten seven uijren alle de winter door. Ende altoos de lampe ontsteken, ende passen dat alles gereedt is om de lage misse, en hoge misse, vesper, ende het avondt loff te doen. Ende wanneer men biecht hoort bij avondt, sal sij maken datter bij de biechtstoel licht onsteken is, het welck geensints magh versuijmt worden. ... De kerckelijcke gewaeden sal sij net en wel bewaeren, sonder verslengeren ofte verslorren : besorgende dat het Linnewaedt wel gewassen, kandelaren ende anderre dingen, schoon ende net werden onderhouden, ende de kercke op behoorlijcke tijden gereijnicht werde."

Verder dient de kosteres een inventaris van "alle kerckelijcke dingen" bij te houden.

In de testamenten is meest sprake van drie personen "die coster ende twee costerissen", en dit minstens van 1456. Allicht waren er meestal twee kosteressen, en werd - voortgaande op de aangetroffen vermeldingen - beroep gedaan op de hulp van een koster in de jaren 1456 tot 1483, en 1526 tot 1578.

En één koster was 'lanc' van dienst en wordt met name vermeld : " 29 juni 1478 ... starf Dijrc Claes zoen onse coster die onse kerc lanc trouweliken ghedient heeft ende heeft ghebeden die meesterisse datmen hem die memori gheven wouden om gods willen ende onse meesterissen hebbense hem ghegeven."

21.6 Andere officies of "ampten"

De voogd of mombaer

In het handvest van 1408 is vor het eerst sprake van "mombaers" : "Voert zo en zullen die begijnen ende die joncfrouwen voorscreven niemant herberghen noch ontfanghen opten voorscreven hoff zij en hebben een wilkoer gedaen voor Scepene van Haerlem **mit haers mombaers** handt te houden nae hore macht dese iegenwoordighe ordinancie ene alle goede gewoonten ende kustuijmen, des voorscreven hoefs.

Er drie voogden worden met name vermeld:

- a) in 1413 " Hughen Haut [*of: Hant, mogelijk ook schrijffout*] van Diemen hoers mombers". Het handvest van 1408 vermeld Hüge van Dijemen als lid van de 'Rade der Stede van Haerlem'.
- b) in 1472 "4 maart ... starf Jan van Berkenroed onse voecht ...";
- c) in 1569 : "met des hoffs voicht M. Jan van Zuijren ter dien tijde Burgermeester zijnde".

De rentmeester

"Zij sullen vermogen te kiezen eenen goede bescheijde, ende getrouwen Rentmeester, ofte twe, naer den eijsch der saken om de goederen des hoffs te verhuijren ende te ontfangen. Welcke sal gehouden sijn alle jaren rekening te doen van sijnen dienst, verhuijren, ende ontfangen ..."

" Noch sal den renteur die chynsboecken ende registers alle thien jaeren ernyeuwen met namen ende regenooten."

regenoten : aanduiding van pachter en bureu van een erf.

De zangers : "selmen geven an gelt of koeken den ander sangers der misse" (1499), van een voersangher.

22 Van Conventen ende gemeijne huijsen des Hoffs

22.1 Conventen : hun betekenis

De Latijnse term 'conventus' betekent samenkomst, vergadering, klooster.

In een open brief (G) gegeven in 1262 - omtrent het levensonderhoud van de kapelaan van hun Begijnhof gesticht in 1259 - omschrijven de Lierse begijnen zichzelf "magistre et universitas conventum beginnerum curtis Lierensis", vrij vertaald 'de meesteres(sen) en het ganse convent van begijnen van het hof te Lier'. Een andere brief daarrond spreekt van 'magistra et conventus curtis beginnerum prope Liram'.

De Haarlemse regulen van 1631 spreken van "Ende inde vergaderinge, oft conventen".

Een kandidaat-begijn diende eerst in een convent te verblijven, en in deze periode draagt ze haar eigen 'wereldse' kleding " weerlyck habyt dat tamelyck ende eerlyck, sonder eenighe curieusheyt is."

De statuten 1559 stellen "dat niemant desen staet ontfangen en sal ten zy dat zy een jaere te voeren, in een convent oft by eene oudtsettige (lang geleefd hebbend) Beghyne daer die groote meesterssen [mede] te vreden sijn, gewoent heef om haer helich te proeven, ende geproeft te worden oft zy den hove bequaem is."

In 1631 luidt het dat " Op welcke de moeder des convents, ofte de voorschreven Beggijne, naerstelijck sal letten, merckende op haer leven, consciëntie, ommegangh, seeden, ende diergelijcken dingen. Van welcke sij de Overigheijd des hoffs sullen moeten vol bescheijt doen, eer die persoon tot professie ofte belijdinge ende het volle recht van Beggijne werde toegelaten."

De overste van het convent werd dus moeder of mater genoemd, en bij afleiding de bewoonster wel eens als conventskinderen of kort als kinderen.

Er zijn legaten voor het convent waar de meesteressen of de costeressen wonen. Uiteraard vonden ook de (vele) arme begijnen onderdak. Voor hen worden meerdere omschrijvingen gebruikt zoals armekint (1560), de ghemeen armen, den armen beghinen (1518), armen opten hof (1451), de alder scamelste (1553). En er waren armen "also wel inden conventen als daer buijten" (1518).

Er was "Lijsbeth van Scotens busse cxi 1514" : de "armen bussche".

We mogen aannemen dat er veel arme en eerder weinig rijke begijnen waren. Deze laatste zijn echter oververtegenwoordigd in het Fundatieboek; anders allicht dan de armen van wie geen uitgebreide schenkingen te noteren vielen.

De conventen hadden eigen bezit, en jaarlijks dienden de "Maters vande Conventen" de rekeningen voor te leggen.

Naar verder zal blijken ontstonden conventen door de schenking en bestemming van een huis door een begijn.

Zo bestemt Ymme Dirx dochter in 1442 haar huis voor het hof met de wens dat de meesteressen " magheden daer in harberghen sullen die arm sijn of die gheen stede en hebben noch copen moghen ende die onsen heer god trouwelic dienen willen ende so wie dese husinghe besitten sullen die sellense staende houden in rake ende in dake (*in raak en daak: in goede toestand, goed onderhoud*) buten des hoefs kost voersc[reven]." Later kreeg dit de naam van Sint Barberenconvent.

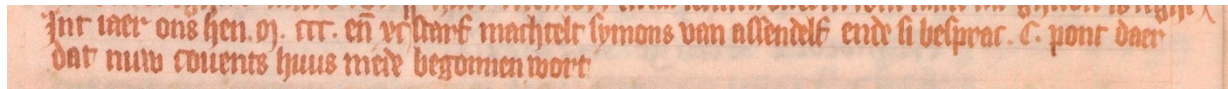
En ook Alijt heer Hughe dochter bestemde in 1443 de opbrengst van een rente om "haer husinghe staende houden".

De statuten 1559 melden: "Die welcke sullen haer huysen, aldus opgericht, mogen stellen op dieversche Lyfrenten ende naer hairlieden doot funderen tot conventen."

Gonnet (1, op blz 119) vermeldt uit de inventaris van pastoor Jasper Pieterszn Stolwijck 'vande vijf conventen en vier andere huysen, daer arme behggijnen in wonen.'" En vervolgt " In een daarvan (*een convent*) woonden de meesteressen. De anderen strekten tot verblijf aan acht tot twaalf maagden." Zij droegen de namen van: St Aachten-convent, St. Geertruys-convent, St. Agniet-convent, St. Luciën-convent en St. Barbaren-convent."

22.2 De eerste vermeldingen

In het Fundatieboek wordt op 14 januari 1393 een convent vermeldt:

" Int iaer ons heren m ccc ende xcii starf Machtelt Symons van Assendelf ende si besprac C pont daer dat nuw covents huus mede begonnen wort".

Een 'nieuw' conventshuis doet de vraag rijzen of er al een ander en ouder was. De term komt alleszins niet voor in het oudste handvest anno 1357.

Wel mogen we vermoeden dat van in den beginne meerdere begijnen onder één dak samenwoonden; in een 'gemeen' huis en in die zin een convent.

Want : " Item Aechte Dirx dochter een begbyn heeft den hof een vrancrycsese scilt ghegheven ende dat oude convents huus een coperen pot". Deze melding is vermoedelijk van voor of rond het jaar 1450. In hetzelfde jaar overleed Katrijn Jans dochter, meesteres, "int nye convent".

22.3 De oudste sporen: acht conventen en een huis

De aangetroffen sporen zijn verre van eenduidig. Op basis van de eerder schaarse en vage gegevens vermelden we hier tentatief negen namen. Alleen van het 'nuwe convent' is jaar van bouw of stichting ervan bekend.

- het oude convent, van voor 1421 en mogelijk van voor 1387
- Sint Barbara convent, van voor 1381
- het 'nuw' convent, begonnen in 1392
- Haesgen Jans dochter convent, van voor 1436
- Sint Aagten convent, 1459
- Sint Agnieten convent, 1507
- Sint Geertruid convent, na 1483
- Aechte Nannincs huijs, 1518 (of 1439)
- Sint Luciën convent 1476

Deze acht namen worden elk meermaals vermeld en zijn in die zin bevestigd. We zullen nu voor elk de sporen nader weergeven.

- het oude convent

Item Aechte Dirx dochter een begbyn heeft den hof een vrancrycsese scilt (dus na 1337) ghegheven ende dat oude convents huus een coperen pot.

1387 - Item dat huus daer Katrijn Dircx dochter in woent dat heeft ioncfrou Hildegont vander Does (+ 14 april 1387) ghelaten arme menschen in te harberghen die gode leven willen. (foto 259)

1421 - haer leven lanc ende daer nae salt comen in dat oude convents huus totten huse staende te houden daer sij (*Ave Alpherts dochter, overleden 1421 of later*) plach te wonen.

1458 - 1 november 1458 starf Katryn Jan Ouwenzn dochter die miesterisse was vanden hove en daer salmen wyn mede scencken in die kerc omtrint haer iarichtyt daer die brief over is in dat oude convent daer in sy moeder was.

1450 aankoop land ... gecomen van Reymerich Claes dochters huus dat datterover is dat sal wesen inden ouden convent tot een maelyt alst haer iarichtyt is.

- Sint Barbara convent

Dit huis werd blijkbaar door Ymme Jan Pieters zoen dochter als convent gesticht, en in 1422 blijkt dat " Item Ymme Jans dochters huus is sinte Barbaren convente." Er zijn meerdere aanwijzingen dat daar enige arme begijnen woonden.

1381 (?) Drie nobel tot dat covents huus dat Machtelt Hughe Roepers (*overleden in 1381*) ghelaten heeft, ende ioncfrou Kerstijn voerscreven in ghestorven is (*overleden in 1396*).

1405 - 1406 starf Alijt Jans dochter -- Item Ymme Jans dochter huus twe butdragher siaers.

1417 - xiii Int iaer ons heren .m.cccc. ende xvii (1417) wart ghecoft daer sel dat covents huus dat Machtelt Hughe Roepers ghelaten heeft ende nu Alyt Florys dochter ende Lisebet Jan Meeus zoens dochter mit haren susteren bewonen

1420 - Kerstyn van Langhe Velt (overleden 1420) begheert ende wil dat Griet ende Gheertruut Meynaerts dochteren wonen sullen haer leven lanc inden huse daer si in nu ter tyt woent. Also datter altoes drie arme kinderen inden voerscreven huse wonen sullen.

1420 of voor 1420 Dat huus daer Kerstijn ende Baloech ende Alyt Symons dochter in wonen daer sijn scepen brieve of.

1465 - lxxii Int jaer ons heren m cccc vijf ende tsestich op sinte pieters dach ad kathedram wort ghecoft (29 juni 1465) ... ende die helfte heeft betaelt sinte Barbaren convent

1523 - Item noch soe heeft sij ghegeven die renthen die ghecomen sijn van t'Froen x stuvers sinte Barbaren convent om mede te marct te gaen, ende dat overloop den armen van t'selve convent.

1523 CXXXV Ende die ander helft van t'Froen sal hebben Aecht Harcken dochter haer maecht was ende nae haer doot soe salment gheven den ghemeen armen die

buijten sinte Barbaren convent wonen binnen onsen hoff. (*22 juni 1550 starf Aecht Harken dochter*).

1555 - Die hof heeft gecoft van Clemeyns Outgers dochter mater van sinte Barbaren convent een scuijer staende twischen Katryn Wouters dochter an deen zyde ende die scuyer van sinte Aechten convent om twee rynse gulden alle jaer eewich gedurende, van welck jaer t'ierste wezen sal int jaer xvc vyf ende vyftich (1555) den xix dach in februario.

??? - Item dat huus daer Ym Jan Pieters zoens dochter uut ghestorven is dat heeft si beset een covents huus te bliven daer toe .vi. durtsche ghulden siaers mede staende te houden.

??? - XLIX Item vyf gheerse lants ghelegghen in Barnessen dijc inden ban van Uut gheest ende ghecoft syn iegghens Ymme Jans dochter ... ioncfrou Kerstyn vanden Berghe haer memori mede te doen ende wat daer meer of min comt vanden lande dat comt van Ymme Jan Pieters zoen dochter convents huus ende alle onkost vanden voerscreven lande sellen die gheen betalen die inde voerscreven huse wonen.

- het 'nuw' convent, begonnen in 1392

1392 - 14 januari starf Machtelt Symons van Assendelf ende si besprac C pont daer dat nuw covents huus mede begonnen wort

1408 - Int iaer ons heren m cccc ende viii opten twintichsten dach in aprille (*20 april 1408*) wort ghecoft een campe lants ... daer sel Hildegont van Bennenbroec ende Alyt hoer suster dat verndel of hebben also langhe als si leven ende na haerre beider doot so selt bliven int nuwe coventshuus daer si in wonen.

1448 starf Alyt Willems dochter begbyn ende heeft beset in testament een camp lants in de ban van Catwijn ... Ende wes dan over die rente is salmen van drincken in dat nuwe convents huus.

1450 - 26 april 1450 starf Katrijn Jans dochter (meesterisse)... int nye convent

1516 - Int iaer ons heren m ccccc ende xvi (1516) anghecoft een stücke lants ... memorie Margariet Pieters dochters int nuwe convente ...(overleden op 21 september 1507)

- Haesgen Jans dochter convent, van voor 1436

1436 - XLI Int iaer ons heren .m.cccc. ende xxxvi (1436) ghecoft iegghen Haestgen Jans dochter covent een sticke lants om hondert ende .xxiii. Bregonsche scilde

1437 - XLII - Int iaer ons heren .m.cccc. ende xxxvii (1437) ghecoft een acker saet lants ... Dit lant is vercoft nemen uut dat lant dat ghecoft is teghen Haesgen Jans dochter convent.

Geen datum: LI Item dat lant (in Uutgeest) gecoft tegens Haesgen Jans dochter convent.

- Sint Aagten convent, 1459

Er is een verband met een begijn genaamd VROUTGEN anno 1459 LX "Inden eersten van VROUTGENS wegen den armen een halve beyers gulden ende haer convent dat nu sinte Aechte hiet".

Mogelijk gaat het VROUTGEN REYNERS dochter die overleden is op 15 september 1454, en die mogelijk reeds vermeld wordt in 1411: "Item ... totten huse daer VROUTGEN woent ende KATRYN voerscreven (*Katryn Aernts dochter*) uut gestorven is".

Niet gedateerd : xvii Item noch een sticke lants in den ban van Heemstede dat belent heeft ant oest eynde Jan die Voecht als die brief daer of hout dat VROUTGEN alleen toe behoert mit hoer covent

2 september 1469 - Int iaer ons heren .m.cccc. lxi starf Griet Jacobs dochter ende ... ende sinte Aechten convent die ander helfte.

1470 - Item tot die coep van desen landen hebben wi ontfanghen van Griet Jacobs dochter bewaerster van sinte Aechten convent ses ende dertich rynssche gulden

1555 - Die hof heeft gecoft van Clemeyns Outgers dochter mater van sinte Barbaren convent een scuijer staende twischen (*tussen*) Katryn Wouters dochter an deen zyde ende die scuyer (*schuur*) van sinte Aechten convent om twee rynse gulden alle jaer eewich gedurende, van welck jaer t'ierste wezen sal int jaer xvc vyf ende vyftich den xix dach in februario.

- Sint Agniete convent, 1507

1507 - Cl Int jaer ons heren dusent vijfhondert ende seven (1507) heeft Margariet Pieters dochter begijn des hoofs ghegeven een stücke lants ... ende noch ... ende noch ... te samen siaers seven dalve rinssche gulden ... dese vier stuveren sal sinte Agniete convent uutreijken

1560 - 19-01-1560 heeft den hof ontfangen uuijt den handen van Cornelis Jacobs dochter van Grieken hondert ende vijftich rinse gulden ende die ander iii rinse guldens sal hebben sint Agniete convent op den hof

1573, 26 september op S. Franciscus dach (*NB : valt op 4 oktober, zoals ook vermeldt is in dit getijdenboek*) starf Anna Emberts dochter meesterisse ... Op haer jaergetijt eewig St. Agnieten convent x tsuvers.

- Sint Geertruid convent, na 1483

Hiervan werd slecht één enkele vermelding aangetroffen:

" Item Duuf Dijrc dochter beghin sel hebben also lanc als si leeft twee rijnse gulden ende na haer doot sel daer of hebben **sinte Gheertruut den convent** tien stuvers ende sinte Achten convent elcx tien stuvers tot een maeltijt. "

- **Aechte Nannincs huijs, 1518 (of 1439)**

Onzeker, maar te vermelden "

1439 (?) - 14 juni " Item op deser tijt ist memori van Aecht Nanninx dochter beghijn ... heeft beset 3,5 stuvers te boeren te Heyloo uut Claes Vincken lant."

Merkwaardig : onder de renten te Heyloo is slechts één Claes Vinck vermeld, en die rente werd gekocht in 1439 (zie xxi foto 157).

1518 - cxviii - Int iaer ons heren m ccccc ende xviii in meye (mei 1518) ... anghecoft ... een stucke lants tot Aecht Nannincs dochter huys xx stuvers siaers

1521 - 9 november 1521 starf Lijsbeth Martjns dochter ... Ende noch ii stuvers siaers dat die kinderen in Aechte Nannincs huijs hebben sellen.

1522 - cxxviii - Int jaer ons heeren m ccccc ende xxii (1522) hebben die meesterissen anghecoft een stucke lants Item noch ii stuvers van Lijsbeth Martjns dochter sallen iaerlix hebben die kinderen van Aechte Nannincs huijs.

1526 - cxxxiii Int iaer ons heren m ccccc xxvi (1526) ... anghecoft een madt lants Ende hier uut sal hebben Aecht Nannincs dochters huijs xviii en half stuvers siaers

- **Sint Luciën convent 1476**

19 juni 1476 starf Geertruut Pieter Taemszns wedu ... Des soe loepter nu over twalef stuvers siaers die selmen geven iairlix sinte Lucieën convent....

1518 - Int jaer ons heren m.ccccc ende xviii heeft Aecht Ghereijs dochter **mater** van sinte Lucie convent beset tot hoer memorij iii stuvers siaers

1527, 1 augustus - Int jaer ons heren m.ccccc.xxvii (1527) starf Sofie Willems dochter ... sinte Lucie convent .iii. rinsgulden

6 oktober 1531 Ende op deze tijt selt memorij ende jaerichtijt wesen van Aecht Jans dochter mater was van sinte Lucie convent, ende starf 1531 cxxxix

DEEL IV - Materiële aspecten

23 Landrenten - dit is der beghinen lant van Haerlem dat den hove toe behoert

Ende dit voerscreven lant hebben si den hove ghegheven om gods willen

23.1 Indeling naar begunstigde

Een 90-tal pagina's van het fundatieboek omvatten - naast enige ingebonden 'losse' blaadjes - lijsten van renten. Deze worden in het Fundatieboek in vier groepen onderverdeeld:

- a) Dit sijn die renten die den ghemenen armen op de hof begijnhof te Haerlem toe behoren also wel den menschen die gheherberghet sijn als die beghinen.
(foto 141 en 142);
- b) Dit sijn die renten die den hof begijn hove van Haerlem toe behoeren.
(foto 143 tot 160);
- c) Dit syn die renten die den ~~armen~~ armen beghinen ~~v~~ toe behoren
(NB: doorhalingen weergegeven zoals in origineel - foto 161 tot 170);
- d) Dit is der beghinen lant van Haerlem dat den hove toe behoert
(foto 173 tot 190)

Merkwaardig is het onderscheid gemaakt tussen renten voor de arme begijnen (c) en renten voor alle armen op het begijnhof (a).

In lijst (d) wordt een nummering in Romeinse cijfers gegeven (van .i. tot .cxlvi., dus van 1 tot 146). Deze lijst is meer gedetailleerd dan de vorige en omvat vaak de tekst van een testament, of van een aankoop van een pacht, of van een verkoop gevolgd door een aankoop ter herbelegging.

Deze Romeinse nummering wordt geregeld als verwijzing gebruikt in het getijdenboek (zo bvb. naar een testament " Soect nae tgetal cxxxix." of " Ende soect hoer testament hier after int boecke nae t'ghetal cxxi."). Evenzo in de lijst der renten onder (d), zo bijvoorbeeld anno 1511 "Item dat lant gelegen inden Hangerin Breroes gecomen van meester Claes die Vries is vercoft ... weder beleit an drie maden lants in Uutgeester Woude gecoft van Henric Gereytszn. Soect by getal cxi."

23.2 Indeling naar hun oorsprong

De meeste renten werden door begijnen als legaat gegeven, het begijnhof kocht er met eigen middelen, maar ook met giften van begunstigers van het begijnhof.

Enige voorbeelden hiervan:

- door een begijn én het hof, elk voor de helft:

" vi Item een campe lants die Lisebet Claes Brechten soens dochter ghecoft heeft int iaer ons heren m cccc xiiii (1414) teghen Allaert Pieters soen wilc lant wilc lant dat har vri eighen was ende is ghelegghen t'Alcmaer over den Gheest ende Lisebet voerscreven heeft die helft van desen lande

ghemaect tot haren testament also alst gescreven staet in dit selve boec alst hoer iarichtyt is. Die ander helft hebben wi ghecoft".

- door een derde :

" **LVII** Int iaer ons heren .m.ccc. ende xcix (1399) starf Gheryt Heyken soen. Ende heeft beset voer hem ende voer syn wyf ende voer syn kinder die helft van ses made lats ghelegghen inden ban vander nuwer kerc an Scalcwiker dijc. Daer lenden of is Zuker Pawen zoen ende plecht te ghelten .iiii. lb ende v. s. daer men jaerlix mede copen sel een vat **harincs** totter ghemeenre armer ioncfrouwen behoef opt beghijn hof. "

23.3 De indeling naar ligging

De hoogste daar aangetroffen verwijzing is nummer 146: CXLVI.

" **cxlvi** Int iaer ons heren m ccccc ende xxxviii 1538) hebben die meesterissen des hofs angecoft twee ackeren saedts lants groot wesende tijen snees gelegen inden ban van Uitgeest by die kerck en is ghecoft van Willem Janszn voir 100 rinsche guldens ende 50 gelt siaers te huijr 6 rinsguldens ... ".

Daaruit kan afgeleid worden dat deze lijst na 1538 werd opgemaakt; alle twaalf pagina's zijn in hetzelfde handschrift.

Foto's 239 tot 252 bevatten een lijst van renten ingedeeld volgens de plaats. Ze liggen alle binnen een driehoek gevormd door Alkmaar in het noorden, Heemstede net onder Haarlem in het zuiden en Zaandam.

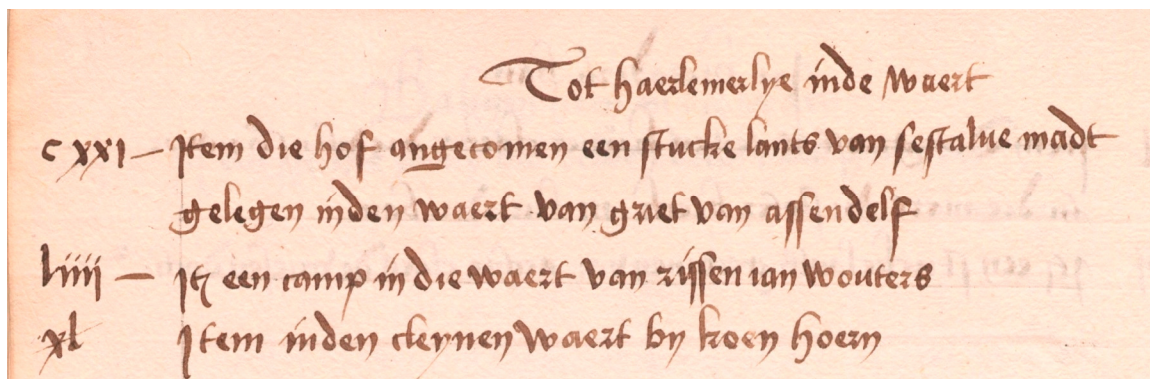

foto 25

Tot Haerlemerlye inde Waert

<i>cxxi</i>	<i>Item die hof angetomen een stucke lants van sestalve madt
gelegen inden waert van Griet van Assendelf</i>
<i>liiii</i>	<i>Item een camp in die Waert van Rissen Jan Wouters</i>
<i>xl</i>	<i>Item inden cleyen waert by koen hoern</i>

Per bladzijde treffen we aan:

- Delser broeck, Heemskerk
- Limmen,
- Castercom, Heylo,
- Uutgheest (2 blz.),
- Akersloet (2 blz.),
- Akersloot, Bergen,
- Alckmaer, Assendelf,
- Baligen horn in die waert, Spaerwoudt, Nuwerkerck,
- In Breroders ban, Op Vlielant tot Schoten,
- Tot Haerlemerlye inde Waert, Catwijck, Haechs camp, Rieswick,
- Tot Sparendam, Buten die houtpoort,
- Inden Mersch.

Holland kende een bloeiende lanbouw; hierover zegt Lodovico **Guicciardini** het volgende (in zijn '*Beschryvinghe van alle de Nederlanden*', editie 1612, blz 193)

" *De Ossen zijn hier seer schoon ende groot, diesghelijck oock de Koeyen: van welcker melck soo groote menichte van kase ende botter ghemaect wordt, dat de ghene die het ter selver plaetsen niet teghenwoordichlijck gesien en hadde, nemmermeer ghelooven en soude. Het is ghewis ende met merckelijcke redenen te bewysen, dat de weerde van Hollandtsche kase ende botter soo veel bedraeght, als de Speceryen uyt Portugael hier te lande komende, de welcke jaerlijck, meer dan een millioen gouts belopen, ghelijck hier voor in de beschryvinghe van Antwerpen gheseyt is. Welck gheenssins en is te verwonderen, als men wilt aenmercken, dat een dorp alleene in Hollandt, ghenoeemt Assendelft, gheleghen een myle van Beverwijck, ende twee van Haerlem, vier duysent Koeyen heeft, die het heel jaer door, de Winter met den Somer ghereeckent, ten minsten gheven alle daghen acht duysent sloopen melcks, nae de mate hier voor verhaelt. Ende de menichte van melck welck men seght dat oock gheven andere vier dorpen, namelijk Oostsane, Westsane, Cromenie ende Cromenierdijck, niet verre van Assendelft ligghende, is soo groot dat ick het niet schryven en darf ... "*

23.4 De (land)rente als financieel instrument

Er waren (nog) geen banken of bankrekeningen.

Maar men kon met beschikbaar geld een stuk land kopen en de (eeuwige) pachtrente verwerven: en dat leverde een jaarlijks inkomen of rente op.

Een voobeeld : " desen lande is ghecoft mit dat ghelt dat wy hadden van Brechte Claes (*3 november 1436 starf Brechte Claes dochter*) dochter die int poert huus starf en sy heeftet den armen besproken ...".

En omgekeerd, als men beschikbaar geld nodig had kon men een pachtrente verkopen; zo bijvoorbeeld voor het herstellen van de kerk: "Dit lant is vercoft ende an die kerc vertymmert".

Het kopen van een (land)rente was dus iets anders dan de eigendom verwerven.

En de notie van onbepaalde duur - van eeuwigheid dus - was niet steeds gewild of gewenst. Een voorbeeld hiervan was de zogenaamde 'losrente'; een krediet van beperkte duur. Hier kon de debiteur de jaarlijks door hem te betalen rente vroeger of later afkopen - de hoofdsom terugbetalen, ook "lossen" genaamd - tegen een bepaalde som en dat na een al dan niet vastgelegde termijn.

Hoe hoog was de (land)rente toenertijd?

Deze beliep - indicatief - 4 tot 6,5% tussen 1406 en 1538. Maar mogelijk deed men geen aankopen als de rente te laag was.

Een voorbeeld uit 1406: "...wart ghecoft om xx gouden cronen of x nobels die also goet waren als elken nobel twe gouden cronen ende ghelt een gouden croen siaers." Dus $1/20 = 5\%$.

En uit 1538: "... twee ackeren saedts lants... voir 100 rinsche guldens ende 50 gelt siaers te huijr 6 rinsgulden". Dus $5/15 = 4\%$.

Op te merken valt dat de pachtrente als regel in geld werd betaald.

Dit met rare uitzonderingen, zo "twe groene kaesen", en in 1521: "... ende ghelt siaers negen rinsgulden ende twalef pont butters ... " (boter uit Heemskerk).

Onnodig hier aan toe te voegen dat een nulrente het einde betekent van dit systeem... Maar er waren nog geen centrale banken die het rentepeil stuurden.

De renten werden nauwkeurig en zorgvuldig genoteerd en beheerd.

Maar dat was niet eenvoudig gezien de vele soorten van munten ⁽¹⁾ en van landmaten ⁽²⁾.

⁽¹⁾ Munten: blanck; oort, postelaet(gulden), nobel, vrancrycx's scild, pont, Aernemschen gulden, buddregher, oude buddregher, dubbele buddregher, stuiver, rijnsche gulden, engelsche nobel, stoter, cromstaerten, lieue (leeuw), wilhelmus scild, clinckert, schelling, vlaemsche grote, borgonds scild, bargonsche scilde, dortsche ghulden, enghelsche nobel goet van goude ende swaer van ghewicht (NB : deze laatste dé voorkeursmunt van schrijver dezes)

⁽²⁾ madt of made, coe weijd, snees, camp, geers, hont.

23.5 Besteding van de opbrengst

Op de eerste plaats ter bekostiging van de memori van iemands overlijden.

Zulke memori omvatte - als regel en als minimum - een vergoeding voor de pastoor, de kapellanen, de kosteressen, de meesteressen, een bezoek aan het graf 'grafganc' genaamd, en kaarsen op het graf (als regel twee kaarsen en met vaste

prijs: onveranderlijk één stuiver per kaars; en dus voor dit product geen spoor van enige inflatie).

Maar vele legatarissen hadden meer specifieke wensen.

Zo zijn te vermelden : een rente voor missen zowel op als buiten het hof, voor gezongen missen, een vergoeding voor wie het evangelie en epistel leest, voor uitdeling van een brood(je), voor de portiersters, voor bedeling van wijn en bier, voor waslicht, voor de 'minrebroeders' om " Item inden Lucas marriert ix stuvers an koeyen kassen tsamen te delen", om "om mede te merckt te gaen", totten armen harinc ende bockinc te copen, enz ...

24. Dagelijks leven

24.1 Kostwinning

De statuten 1559 geven een aanwijzing: "Die begynkens sullen neerstelycken airbeyden een yegelyck in syn hantwerck om haer broot te winnen, in rechtverdicheyte."

Hertog Aelbrecht stelt in 1390 dat een begijn niet "meer dan twee kinder moeten houden oft leeren ten zy bij consent van de meesterissen", en dat de begijn het haar opgelegde officie niet mag weigeren.

Het handvest van 1408 legt vooral beperkingen op: geen koophandel (comenschap), en geen jaarmarkten bezoeken buiten deze van Haarlem.

Spinnen en weven van vlas of wol mag alleen voor eigen gebruik, evenzo borduurwerk of kleermaken; tenzij met toelating van de meesteressen.

Afgezien nog van de ruimtelijke beperking van een begijnhof mochten de begijnen geen dieren houden, tenzij met toelating.

Bovendien zal men dagelijks de mis bijwonen en dit "om geens wercxes wille laten ten waer dat eenige dingen verderven zouden."

De enige positieve aanwijzing vormt het bleekveld dat onder pastoor Hughe die goutsmit in gebruik werd genomen: " ende onder hem wart onse niuwe hof anghecoft om een blycveld daer te hebben".

NB: anno 1413 kocht het begijnhof een " husinge mitten erve" van Geryt

Albout. De regulen bevatten kopie van de instemming met deze aankoop door de stad Haarlem (25 maart 1414, in paasstijl en dus maart 1413 in onze jaarrekening)) en bevestigd door Hertog Willem in oktober van dat jaar.

Allicht niet toevallig want de bescherming gegeven door stad en Hertog moest zich tot dit nieuwe pand uitgebreid worden.

Wassen en bleken van textiel; een "waschuus" wordt voor het eerst vermeld in 1450, en nogmaals in 1554.

Een andere aanwijzing vormt het verbod om "ter schole houden om te leeren lesen, schrijven, oft eenige handtwercken sonder oorloff der overste". Onderwijs van kinderen kon dus, maar in beperkte mate en mits toelating.

Een begijn moest haar kost verdienen - meest met handarbeid -. Maar we mogen besluiten dat de handelingsvrijheid daartoe strikt beperkt was.

En wie een 'officie' was toebedeeld was des te minder beschikbaar om zijn brood te winnen. Dit verklaart ook waarom de memories als regel een vergoeding voorzien voor de meesteressen, portiersters en kosteressen.

De zeer talrijke legaten en giften voor arme begijnen geven aan dat er armoede was; veel en bittere armoede.

Kortom: afgezien van het bleekveld en het washuis vernemen we weinig tot niets over welke arbeid de begijnen verrichtten. Ook de zorg voor zieken, bejaarden en armen vormden een mogelijkheid. Vlakbij was er het hospitaal in de Sint Jansstraat, en ook de Bakeneskamer ...

24.2 Voeding en drank

Vermelde voedingsprodukten zijn: haring en bokking, brood en "deuts broot" (een brood van een duit; een klein broodje dus), tarwebrood (uitzonderlijk), boter ("butter") en ook grasboter "nyewe graesde butter", "blank" dit is wit broot, koeyen kase en ook "groene kaesen".

De begijnen bakten in 1558 "bagine koucken" voor het generaal kapittel van de minrebroeders. Er was een bakhuis op het hof: in 1407 schonken Ermegaert Dircx dochter en Ym Dircs dochter "haer suster" " .v. nobel ghegheven daert **bac huus** mede begonnen wart."

Wijn en bier waren deel van het diëet.

Bij meerdere feesten en memoriën werd wijn geschonken "zo tot wyn te schencken op alre heyligen dach". Allicht was er aanvoer van wijn uit het Rijnland, maar ook "romanie" komt aan bod : een zoete wijn uit het Middelandse zeegebied, genoemd naar de stad Napoli di Romania.

Biersoorten waren: dubbelt bier, hoppenbier, Hamburger bier en kouts (een mindere kwaliteit van..).

Merkwaardig is de niet te dateren tekst:

"Wi meesterisse hebben onse cappelanen toe gheseit die ses wecken in die vasten elcke weeck een wyn [mynglen] hoep ende of het daer toe quaem datmen geen hoep en brouden soe en sellen sy niet hebben". Dit is gevolgd door een handtekening:

"Ego Wolw[inus] [frater] Alberti presbyter approbo": ik Wolwinus broer van Albertus priester keur (dit) goed."

Het woord 'hoep' kan zowel hop als hoppebier betekenen, en "brouden" is allicht brouwen. Dit laat vermoeden dat op het hof bier gebrouwen werd.

Over waar men zoal inkopen deed melden de statuten uit 1631 "ten vleijshuijse, vismarckt, om broot, bier, suiijvel, ende andere noodtsakelijcke waren".

'Wittebroot' komt slechts eenmaal voor en wel in 1556.

24.3 Levensverwachting, ziekte en pest

Het Fundatieboek laat niet toe de levensverwachting van indertijd te ramen; geboortedata komen niet voor. Maar enkele bewoners werden oud en dat - ongewone of zeldzame - gegeven wordt dan ook vermeld.

Op 5 februari 1423, feestdag van Agathe virginis, "starf Hildegont van Ruven een eerbaer beghine ende een devote maghet ende was onse poertierster menich jaer ende was out omtrent xcii (92) jaer" toen zij overleed. Zij liet een rente voor " een guede arme maghet int poert huus die die poert verwaert ende trouwe daer in is aldus sellen dese renten als voerscreven is altoes op enen armen mensche bliven die die poert verwaert." En ook voor haar collega's "die poertierster vander after poert ende vander binnensten poert elc een s. siaers".

En bij het overlijden op 7 maart 1421 van "onse here eerwaerdighe eerbaer vader haer Hughe Wouters soen die goutsmit die is nu in sinen seven ende tachtichsten jaer (87) hoep (*hopen*) wi salich ghestorven ende heeft ons boven anderhalf hondert magheden opten hof mit groter eren in sinen leven regiert ende nu synre doot seer bedruet achterghelaten."

Hiermee hebben we een indicatie over het toenmaling aantal vrouwelijke bewoners: 150 maagden. Of is dit het geraamde totale aantal die hij gedurende zijn pastoorschap 'regierde'?

Van ziekten en doodsoorzaken wordt geen melding gemaakt in het Fundatieboek. Pastoor Ban's voorrede meldt wel de pestepidemie die in 1574 "de stadt Haerlem quelde, welcke terstont uijt Beggijnhoff geweken is".

En een kandidate-begijn moest "Wel ende gesont van leden ende van sinnen vry van sorchelycke, smettelycke ende vallende siecten" te zijn. (de statuten 1559).

24.4 "Smettelycke siecten"

"Smettelycke siecten" waren dus een welbekend begrip, en het inzichten daarover eerder intuïtief. Was het deze intuïtie die mede de regels bepaalde zoals toe te passen door de portiersters ?

We doorlopen even enkele punten uit het zesde kapittel van de statuten anno 1631 dat handelt over 'Van de portiersters en het uit- en ingaan van de begijnen'. Enige overeenkomsten met de Covid-19 maatregelen anno 2020 mogen als opvallend aangemerkt worden:

* De portiersters zullen de poorten van het begijnhof sluiten en openen zoals dit sinds lang vervlogen tijden gebruikelijk is in de stad waar het hof gelegen is.

(*avondklok, en beperking verplaatsingen*)

* Eén van de portiersters zal gans de dag steeds in het oog houden wie buitengaats en binnenkomt. (*contact-tracing*)

* Geen enkele begijn zal zo maar in-of uitgaan zonder goede reden. (*geen onnodige verplaatsingen, beperkt winkelbezoek*)

* Evenmin zal iemand buiten het hof overnachten zonder voorafgaande toelating van de pastoor én van een hofmeesteres. (*vermijd reizen, maar uitzonderingen kunnen gemaakt worden,*)

* Begijnen zullen niet deelnemen aan eetpartijen, huwelijken, tweede huwelijken, optochten, maaltijden op oudejaar, maaltijden op Driekoningen, op vastenavond, op marktavond, op vrouwenavond en dergelijke, evenals bijeenkomsten strijdig met haar beloften. ... (*feesten en evenementen zijn verboden of beperkt*).

24.5 Beroepen

We beperken ons tot een lijst aangetroffen beroepen: seepsieder houtsagher, smid, scepemaker, backer, stijlganckmaker (*maker of vervaardiger van "stillegangen": naam van een schoeisel, pantoffel, muil, van leer met een houten zool*), appelcooper, coernmeter, coerncoper, cuper, doctoer in medicinen, tymmerman, suvelcoper, gruter, ketel boeter (*ketelslager*), snider, pelsier, bontwerker, vleyschouwer, draeyer, abteker, scoemaker, gout smit, graefmaker, berbier, bier dragher...

22 maart 1408 ... starf Ysebrant van Spaernwoude berbier te Ludic (barbier te Luik).

24.6 Van die Infirmerye ende heyliche Gheest huysen

De statuten na 1559 zeggen hierover: " Want dese huysen anders nyet en syn dan godelyck fundatiën, en almoessen ingestelt onder ende tot sekere verscheyden lasten zoe sal die overheyt inden iersten wel toesien dat alsulcke fundaties getrouwelyck geregeert, ende d'aelmoesschen dyet toestaet deughdelyck uuyt gereyckt worden."

En kapittel V 5e verbiedt met personen die niet van het hof zijn ... "uutgenomen alleen wanneer die mombairs in die saecken van het begynhoff ghevaceert des avonts ter eeten gehouden worden ter infirmeryen ofte ter kisten."

En vervolgt: " Beghynkens die sterven kinders van die Infirmerye oft **kiste** diemen noemt den heyligen gheest sullen alle haer goeden beveslycke ende onbeveslycke

respectvol laten den Infirmerye, oft taeffele vanden heylig gheeste te waere dat in eenige hoven andere maniere onderhouden werde, diemen sel achtervolgen."

Een 'kiste' ?

In het Middeleeuwse Brabant was dit de armenkas. Van oorsprong de kist waarin het geld voor de armen werd bewaard, vandaar bij uitbreiding de benaming voor de instelling die de armenzorg onder zich had.

En in de Zuid-Brabantse begijnhoven bestonden als regel zowel een infirmerie voor de zieken als ook een tafel van de Heilige Geest voor de armen.

Maar op het Haarlemse begijnhof lijken beide functies in één instelling verenigd: " die Infirmerye oft kiste diemen noempt den heyligen gheest".

Het woord 'infirmierie' komt niet voor in het Fundatieboek. Maar het rept wel van een 'siec huus', van het 'sinte Cornelys gasthuys' (dit in de 14e eeuw, bij de Grote Houtstraat) en van Sint Janshospitaal.

29 augustus 13-- starf meester Suwe ende Gheertruut haer Symons maecht tot haerre beider memori staet .x. st siaers op Eylaert zoens huus ende erve in die Grote Houtstraet dat [aent) sinte Cornelys gasthuys is.

In de jaren 1468 en 1471 is sprake van dat 'nuwe siec huus':

Er is sprake van het 'nuwen gasthuse' en van het 'sinte Cornelys gasthuus', beide gelegen in de Houtstraat of Grote Houtstraat:

- * Item op Gheryt Claes zoens huus ende erve biden nuwem gasthuse in die Houtstraet xii gl. Siaers. Dese renten besprac Machtelt Jan Lottijns zoens.
- * die grote Houtstraet biden nuwen gasthuse
- * Item .xv. st siaers bi sinte Cornelys gasthuus in die grote Houtstraet.

En, als er een nieuw gasthuis komt is er dan ook een oud gasthuis : " Item indie straat an die suitside vanden ouden gasthuse .xliiii. st siaers".

En nog worden vermeld " den pastoer in onser lieve vrouw gasthuijs int sinte jans straet" (1520) en het "sinte Jansgasthuys binnen Haerlem".

24.7 Beschikkingen over woningen

Zoals reeds vermeld in de inleiding kwam de eigendom van een woning op het hof uiteindelijk toe aan het begijnhof. Alleen een ontvangen begijn kon een huis of kamer kopen op het begijnhof, en beschikken om het levenslang gebruik ervan te geven aan één of twee anderen. Die anderen zijn mensen " die opten voorscreven hove wonen"; dus mogelijk ook aan niet-begijnen.

Dit blijkt reeds uit het handvest gegeven in 1408 door schepenen en raad van de stad Haarlem :

" Voert alle die huijse oft cameren die den meesterissen aengecomen sijn tot des hooffs oft kercken behoeft voorscreven oft noch aencomen zullen, die en zullen zij niemant vercopen dan eenre begijnen die ontfanghen is (*haar gelofte heeft afgelegd*) opten voorscreven hoff ende dat tot haren lijve (*levenslang*) toe.
Ende die macht bespreecken oft besetten nae hare doot te comen op eens menchen oft twiër lijve toe die opten voorscreven hove woonen ende daer mitter woon blijven ende begijnen sijn oft diemen tot begijnen ontfanghen wil, maer die eigendom zal altoos wedercomen anden hoff oft ander kerck voors."

Dit laatste is in de 'statuten na 1559' verwoordt als : " Ende nae die afflyvicheyt der persoonen daer die huysen op stonden, sullen die der kercke toecommen daer dat die manier is ende anders den hove, ten sy dat ghefundeerde conventen wordden." Telkens een huis zo vrijkwam door overlijden werd dit weer in erfpacht verkocht aan een begijn, wat inkomsten opleverde voor het hof of de kerk.

Heel wat begijnen lieten hun beschikking acteren in een schepenbrief; zo bij voorbeeld : " Item dat huus daer Hildegont daer Hildegont Florys dochter in woent dat mach si twe menschen bespreken ende na haerre driër doot comtet gheheellyc anden hof daer die scepen brief of hout."

bespreken : bij testament toewijzen, vermaken, beraadslagen, overleggen.
(18 april 1443 starf Hildegont Florys Boudyns soens dochter)

Of ze bestemden hun huis tot convent: " Item dat huus daer Ym Jan Pieters zoens dochter uut ghestorven is dat heeft si beset een covents huus te bliven daer toe .vi. durtsche ghulden siaers mede staende te houden."

24.8 De bedstede

De oudste vermelding is te vinden in het handvest van 1357 : "Voert zoo wie den hoff verboert (*verbeurt, d.i. uitgezet wordt*) wat husinge oft camer oft bedtstede die ghene hadden opden hoff dat zel den hove blijven."

Het verlies van zijn bedstede was deel van een zware straf, het verlies van (zijn) plaats en van beschutting.

Al wordt het woord nog zelden gebruikt, is het op zich merkwaardig. Want zowel 'bed' als 'stede' zijn op zich plaatsbegrippen - zoals in plantenbed, rivierbedding, hofstede, bloembed, tulpenbed -. Bedstee wordt dan de naam voor waar een bed staat.

De huizen waren meest onverwarmd en brandhout - bijzonder in Holland was schaars en duur - al was er turf.

Woorden als vorst, winterkou, sneeuw waren in het Middelnederlands welgekend, dit in tegenstelling tot isolatie. Verwarming was een luxe. In de bedstede kon men zich wapenen of toch enigszins beschermen tegen de kou.

En zo bepaalden de statuten na 1559 dat een kandidaat-begijn "te minsten een bedde met zyn toebehoirten, beghynen cleederen ende tamelycken (*gepaste*) huysraet " meebracht, maar ledikanten waren verboden : de begijen zullen " egheen liedecanten hebben mair coetsen" (*coetse: rustbank, bed*).

In de "regulen ende handtvesten" van 1631 is de straf voor ergernis geven zowel als voor grove misdaen niet alleen het verbeuren van het hof, maar tevens zal de begijn "haer beste bedde verbeuren, oft een boeten van vijff ende twintich Carolus guldens van veertich grooten het stuck".

DEEL V - Vele namen, verhalen, oude sporen ...

Het Fundatieboek laat wel eens toe om zich een beperkt beeld te vormen van sommige individuele personen. Ook al zijn de aanwijzingen daarvoor meest zeer summier. Zo bij voorbeeld in 1474 bij het overlijden van "heer Pieter Willems zn priester menich iaer onse cappellaen van welken wi menigen trouwen dienst ghehat hebben ...".

25 Namen uit een ver verleden, de lijst uit 1375

In 1375 werd geld ingezameld voor een rente om " een priester mede te lonen"; voor het levensonderhoud dus van een pastoor op het hof.

En er werd een lijst gemaakt van hen die daartoe bijdroegen (zie foto 7).

En in hun testamentaire beschikkingen worden nog andere - en oude -namen vermeld. En er zijn her en der nog namen uit die tijd...

We beginnen met de lijst uit 1375:

25.1 haer (heer) Dirc de Roeper

Int jaer ons heren m.ccc.xci op sinte Servaes dach (13 mei 1391) starf **haer Dirc de Roeper** heer van sinte Jans die de kerke ende den hove wonderlike minne bewijst heeft.

Vele sporen leiden naar hem, meer hierover in punt 30 hierna.

25.2 Aechte Claes Gheryts soen, de moeder van haer Claes Louwen

1376 - Int iaer ons heren .m.ccc.lxxvi. starf **Aechte Claes Gheryts soen haer Claes Louwen moeder**. Ende heeft besproken enen vrancrycschen schilt siaers die tweedeel vanden vrancrycschen schilt sel gaen totten outaer. Ende dat derdendeel sel gaan tot haerre memori. Ende desen vrancrycschen schilt voerscreven selmen in manen op haer Jacop Egbrechts soens huus ende erve in sinte Jans steghe. Haar legaat worddt vermeld in delijst van renten : " Item op haer Jacob Egghebrechts soens huus ende erve in sinte Johans steghe bi meester Reynaerts woninghe een vrancrycsxn ouden scilt daer sel die twee deel of gaen totten outaer ende dat derdendeel tot Aechte Claes Gheryts soens memori. Desen scilt heeft Aechte Claes Gheryts zoen besproken."

Die woning in de Sint Jansstraat wordt als eerste vermeld in 'Dit sijn die renten die der beghinen kerc toe behoeren': Inden eersten haer Claes Louwen huus ende erve in sinte Jans straet iiii st. goets ghelts siaers.

25.3 Alveraet van Bloemenvende

22 november 1399 starf Alveraet van Bloemenvende. Ende daer heeft onse kerc of .x. lb daer is voerset .iii. burdreghehrs siaers dat sel men bueren uuten lande dat ghecoft is t'Alcmaer ieghen Willem Dircx zoen. Ende daer toe heeft Alveraet voerscreven ghelaten .xl; st. siaers totten outaer

25.4 Baertraet vander Horst een sonderlinghe vriend was

15 november 1414 - Int iaer ons heren m cccc. ende xvii starf **Baertraet vander Horst een sonderlinghe vriend was** ons hoefs ende heeft beset tot haerre memorie ende tot haer Jan haers soens ende Claer haerre dochter .xxx.ii en half stuvers siaers ende daer toe heeft si beset een pont memori selmen bueren op Pieter Gelijs zoens huus ende erve over Spaern.

Ze was dus moeder van een zoon Jan en van dochter Claer.

Zij bezat " Item daer naest op dat huus ende erve dat Baertraet van der Horst plach te wesen .vi.st. goets ghelts siaers iii. d[uit] min."

Zij was geen begijn, maar een andere bron (H) laat toe haar naam in verband te brengen met zowel het begijnhof en pastoor Hugo de 'goutsmit' als met het 'Convent der oorden van penitencien sancti Francisci van sinte Katrinen huse staende binnen Haerlem opden Croft.

Dit convent lag tussen de Grote Krocht of Nieuwe Groenmarkt, en de Zoetemelk-, Wittebrood- of Heer Tatingstraat (thans Zoetestraat).

De gemeenschap werd vóór 1395 gesticht door Bartraet van der Horst en Brecht van Gheervliet.

De twee vrouwen worden in het memorieboek van het convent genoemd. Bartraet van der Horst wordt beschreven **als onse lieve moeder die dat eerste fundament was van onsen huse**. Brecht van Gheervliet - waarover dadelijk meer - wordt evenzeer aangeduid als een eerste fundament van onsen huse. De gemeenschap was in 1416 reeds tot de derde orde van Sint Franciscus overgegaan en werd geleid door Hugo Goudsmid. Hugo wordt in het memorieboek van de gemeenschap aangeduid als onse gheminde vader.⁷

NB. niet te verwarren met een latere naamgenote anno 1484 :

"Item **Baertraet vander Horst begijn** heeft gemaect desen hof een stucke lants tot Wassenaer van seven rins gulden siaers des sellen die mesterissen uutreiken xx stuvers tot grafganc ende x stuvers tot missen in horer iarichtijt. Ende een nobel of alsoe veel als van node is tot een misse ter weeck een bequaem priester van horen bloede of een of een ander in onse kerc. Item xx stuvers tot wijn te scencken in onse kerc. Item xxv stuvers an elke begijn een deits blanc broet. Ende iiiii stuvers tot ii kaersen op heer Symons ende hoer graf ende ii kaersen op Alijt hoer susters graf in hoer alre iarichtijt."

25.5 Brecht van Ghervliet

" 14 november 1430 starf Brecht van Ghervliet ende heeft beset tot haer memorie ende Symon haers mans een halve nobel siaers ende v stuvers die salmen boeren als after int boec staet, mer die pacht van Gravestien is vercoft watter bleef leggen voer die pacht ende mit die gelden weder gecoft twee rijnsche gulden siaers erflike ewige pacht te Barsingerhorn ende ii rins gulden siaers erflike lospacht te Nyendorp." Net als Baertraet vander Horst was zij dus gehuwd geweest; haar man heette Symon.

Zij was erg betrokken bij het begijnhof zoals blijkt 'after int boec' uit haar testament :
" Ende als die scepen brief daer of hout ende Brecht van Ghervliet beset heeft. Den enen nobel een mis iaerlics mede te doen. Ende tot Brechten ende Symons haers mans memorie een halven nobel. Ende een halven nobel den armen harinc ende bockinc mede te comen. Oec heft si besproken als hier na ghescreven staet. Inden eersten xx; s ende vi d siaers in rechten poert recht op Goeswijn Jans zoens huus ende erve legghende ende staende op Crayenhorst. Ende noch daer an op Claes Pieter Otten zoens huus ende erve .xxxiiii. st siaers in rechten poert recht als die scepen brief daer of hout. Dese renten selmen delen in dusdanigher manieren. Inden eersten den cureyt vander beghinen kerke .ii. st siaers.. Item .v. st siaers voer haer memori ende Symons. Item den ghemenen beghinen opten heilighen paessche dach te scenken een stoep wyns als si ten heilighen sacrament gaen. Ende wes daer dan over blijft vanden renten voer gheroert dat sullen die meesterissen voerscreven iaerlics omme delen den susteren ende beghinen die opten voerscreven hof gheherbercht syn ende aelmissen ontfanen."

25.6 Alijt vander Scuer

Zij is vermeld als meesteres van het hof. Op 18 mei 1409 starf Alijt vander Schuer. Ende heeft beset tot hair memori ende tot Griet Jacobs dochters memori hair nicht xl st. iaers. Ende hoer ander besprec selmen vinden after int boec op ii."

Zij schonk een rente aan het hof met voorbehoud van 1/3e voor zichzelf zolang ze leefde: "Inden eersten te Hont lants binnen den ban van Assendeelf buten dijc inden Caghe dat mitter beghinen lant [mien] leit hier of sel hebben Alijt vander Scuer dat derdendeel vanden renten tot haren live na haerre doot den armen te bliven."
mien: gemeenschappelijk, gezamenlijk, gemeen

Idem zo onder **xvii** : "Item noch een sticke lants in den ban van Heemstede dat belent heeft ant oest eynde Jan die Voecht als die brief daer of hout dat VROUTGEN alleen toe behoert mit hoer covent hier in heeft Alyt Symons dochter vander Scuer onse begbyn .xii. liwen siaers. ...

Maar blijkbaar was ze vermogend en schonk zij zo veel renten dat deze in een lijstje apart worden vermeld als : "Dit syn die renten die Alyt vander Scuer plaghen te wesen."

25.7 ioncfrou Kerstyn vanden Berghe en ioncfrou Margriet vanden Berghe

Beiden droegen ze in 1375 bij tot de rente om een priester mee te lonen (Kaerstyn 15 oude buddregghers, en Margriet 5 vlaemsche groten sjaers).

Beide waren begijn en beide lieten ze een testament na. Beide ook zijn vermeld bij de - vermoedelijk oudste - renten voor de beghinen kerc". Ze hebben dezelfde achternaam, en worden beide als 'ioncfrou' betiteld.

Ze hebben elkaar beslist gekend, maar het lijkt erop dat zij geen zussen waren - ook al worden ze vaak in een lijst na elkaar vermeld - , of zelfs niet verwant.

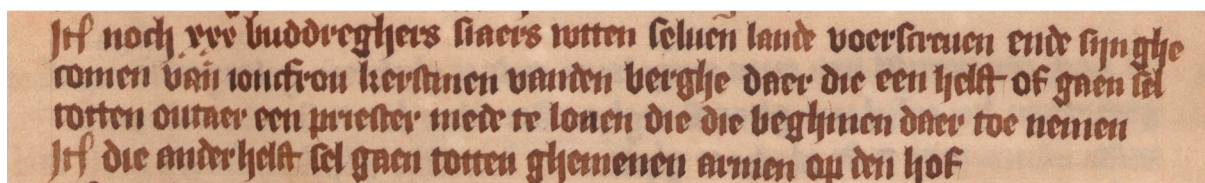
De door hen verlangde memories verschillen. Alleen Kerstyn bedacht daarin haar ouders. De nalatenschap van Margriet werd geregeld door haar broers Wouter van Mattenense en Kerstant vanden Berghe.

Kerstyn schonk Wilhelmus Dordsche gulden, Margriet dan weer Vlaamse groten.

Maar beide waren begaan met hun begijnhof. Anders dan Kerstyn gaf Margriet meerdere lijfrenten aan medebegijnen, renten die na hun dood het hof toekwamen.

25.7.1 Kerstyn vanden Berghe

Ze wordt eerst vermeld in 1375:

" Item noch xxx buddregghers siaers uutten selven lande voerscreven ende syn ghecomen van ioncfrou **Kerstinen** vanden Berghe daer die één helft of gaen sel totten outaer een priester mede te lonen die die beghinen daer toe nemen. Item die ander helft sel gaen totten ghemenen armen op den hof"

Zij overleed 1396 in een convent, vermoedelijk het Sint Barbaraconvent.

6 oktober 1396 starf ioncfrou Kerstyn vanden Berghe een beghijn ende heeft beset voer haers vaders ende moeders ende haer memori twee wilhelmus Dordsche gulden te gheven alle den ghenen die op den beghyn hove wonen ende te vigheli comen ende te missen. Dese twee ghulden voerscreven selmen boeren t'Uutgheest uutten lande ghelegghen an Vaernessen dijc.

De beschikkingen van haar testament :

" Ix Item mitten ghelde dat ontfanghen wort van ioncfrou Kerstinen vanden Berghen testament ende was een summe van .xxxvi. enghelsche nobel wort ghecoft ieghens Ymme Jan Pieter tymmerman zoens dochter .ii. wilhelmus dordrichse gulden siaers op haer lant tot Uutgheest voer .x. nobel ende die sullen gaen tot haer memorie. Item so is dat ander ghelt aldus gheordineert [f] renten mede te copen .vi. nobel totter beghinen kerc behoef, ses nobel totten outaer, ses nobel tot des hoefs behoef, ses nobel totten ghemenen armen op den hof. Drie nobel tot dat covents huus dat Machtelt Hughe Roepers ghelaten heeft, ende ioncfrou Kerstijn voerscreven in ghestorven is. Item die ses nobel die der kerc an lopen die syn beleit int lant dat die Clene Waert hiet bi koenen horn ende beloept .xii. dubbelde buddraghers siaers. Item die vi nobel die totten hove souden gaen die syn gheleit ant huus dat ghecoft wart an die Graft. Item die .xii. nobel die den outaer ende den armen an loept die syn beleit an dat lant dat ieghen Dirc Kints zoen ghecoft is.

25.7.2 Margriet vanden Berghe

4 mei 1405 ... starf ioncfrou **Margriet** vanden Berghe een begbyn ende men sel iaerlix totr haer memori gheven 15,5 vlaemsche groten, hoer ander testament soect after int boec.

En aldaar 'int boec': " ii Int iaer ons heren m cccc ende viii opten twintichsten dach in april (20 april 1408) wort ghecoft een campe lants die ghelegghen is voer Doergeester sluse in den ban van Limmen ende [waert] ghecoft om .lxviii. gouden nobels ende ghelt 3,5 engelschen nobels siaers daer sel Hildegont van Bennenbroec ende Alyt hoer suster dat verndel of hebben also langhe als si leven ende na haerre beider doot so selt bliven int nuwe covents huus daer si in wonen.

Item dat ander verndel tot ioncfrou Margrieten vanden Berghen testament alst hier voer int selve boec ghescreven staet.

viii Item mitten ghelde dat ontfanghen wordt van ioncfrou **Margrieten testament** vanden Berghe worden ghecoft een verndel van een camp lants ende is ghelegghen Doergeester sluse inden ban van Limmen (*zie foto 240*) ende is gheheten Beyers Ven ende pleghet te ghelden 3,5 nobel den nobel gherekent voer .lx. vlaemsche groten. Hier of sel gaen tot haer memori 15,5 vlaemsche groten siaers. Item der kerc te timmerringhe .v. vlaemsche groten siaers.

Item onser vrouwen outaer vijf vlaemsche groten. Item totten voerpoerthuis .v. vlaemsche groten ~~ende enen halve siaers~~.

Item Yden van Lokeren (*1439 starf Yde Jans dochter van Lokeren*) vijf vlaemsche groten siaers ende na hoerre doot te bliven tot Alyt haer Hughen dochter huus.

Item Badeloghen (a) vijf vlaemsche groten siaers ende na hoerre doot te bliven den hof mede staende te houden.

Item Katerinen haer Dirc Mengelijns dochter (*overleden 1439*) (b) vijf vlaemschen groten siaers ende na hoerre doot den hof te bliven.

Item Hildegont van Ruven (*5 februari 1423 starf Hildegont van Ruven*) (c) vijf vlaemschen groten siaers ende na haerre doot so sel elke meesterisse een verndel daer of hebben, die costerissen te samen een verndel.

Die sluitster vander after poert ende die sluitster vander binnenster poert te samen een verndel.

Ende des ghelts was dat die meesterissen van haer testament ontfenghen van haer Wouter van Mattenesse ende Kerstant vanden Berghe **haer broeders** .xxv.

enghelsche nobel een qurtier min. Dese renten voerscreven selmen delen alst ioncfrou Margrieten iarichtijt is.

(a) 12 april 1419 starf Badeloghe Claes Hoflants dochter een beghijn ende heeft gemaect een morghen lants te Rijswijc die ghecoft waert ieghen haer Reynaer Dever ridder ende pleecht te ghelden omtrent .c. gf ende die selmen delen in dusdanigher manieren dat een derndel (*een derde deel*) onser kerc, dat ander derndel hoer memory ende hoerre moeder mede te doen, dat derde derndel selmen gheven den outaer half ende den armen half.

(b) Ze wordt vermeld in 1411 " xlii ... Item Katryn haer Dirc Menghelyns dochter sel hebben uuten selven lande voerscreven een croen siaers ende als Katryn haer Dircx dochter sterft sterft so sel Alyt haer Hughen dochter die croen oerdenieren also als si wil ...

(c) 5 februari 1423 ... starf Hildegont van Ruven een eerbaer begheine ende een devote maghet ende was onse poertierster menich jaer ende was out omtrent xcii (92) jaer doe si starf ende hoer devotie die si had tot onsen lieven heer mochten si al verbeteret worden die daer bi quamen ...

25.8 Alijt Jans dochter

Zij was meesters van het hof, en overleed op 8 mei 1406 ... "starf Alyt Jans dochter tot haere memoriën staet xvi dubbelde buddraghers die selmen bueren uuten lande dat in Velser Bruec ghelghen is dat Alijt voerscreven den hove ghelaten heeft."

Onder de drie renten te Delser Broeck (foto 239) is als eerste vermeld: "i Item een camp ende is van Alyt Jans dochters testament ." Dit Romeins cijfer 'i' is de in het Fundatieboek gebruikte referentie, en verwijst naar haar laatste beschikkingen die als volgt worden weergegeven:

"" i Int jaer ons heren m cccc vi (**1406**) starf Alijt Jans dochter ende heeft ghelaten in rechten testament een campe lants die ghelegghen is in Velser ~~Buer~~ Bruec ende plecht te gelden .iiii. wilhelmus Dursche gulden. Daer men die renten iaerlix of dielen sel in manieren als hier na ghescreven staet.

Inden eersten .xvi. dubbelde buddragher haer memori mede te doen, haer twee susteren ende Jan Martins zoen (d).

Item 8,5 buddregehrs siaers totten outaer. Item Amelburch Ghisebrechts dochter (e) 8,5 buddregehrs siaers tot haren live, na haerre doot den armen op den hof te bliven. Ende .v. buddreghers siaers tot Gherberien maeltyt. Item den hove .v. buddreghers siaers. Item elke meestersisse enen butdragher siaers. Item elke costerisse een burtgen siaers. Item Ymme Jans dochter huus twe butdragher siaers. Item int covents huus bider poerte twe butdraghers siaers.

(*in rechtermarge* :) Item Ymme Jans dochters huus is sinte Barbaren convente.

Item int voert poert huus twe butdraghers siaers. Item der pertierster ter after poert enen butdragher siaers. Item voer Amelburch vanden Hove so soudent die voerscreven renten den armen bliven.

Item gelt dat lant meer den desen voerscreven renten so sel men die kerc die één helft gheven, ende die ander helft den armen. Gheltet min dat selmen vanden renten ghelyc of slaen.

(d) Hij wordt in 1348 vermeld als " heren Jan Martijns zoen cureyt der beghinen kerc". Na de brand werd besloten om " een capelrye ghelegghen in sinte Jans cloester te Haerlem" in gebruik te nemen.

(e) 12 mei 1449 ... starf Amelburch Ghysberts dochter ..

25.9 Rissent Jan Wouters zoens

Van haar slechts één aanwijzing. In 1375 - om een priester lonen: de 'papelijke prove' - droeg ze "drie deel van een campe lants die vier Dortsche ghulden ghelt" bij.

Dit wordt bevestigd in de rentelijst (*foto 145*); het vierde deel was voor de kerk:

"Item die campe lants die leit inden waert die Rissent Jan Wouters zoen gaf daer sel die driedeel of gaen tot den outaer ende dat verndel tot der beghinen kerc."

25.10 Baertraet vander Laen

Een Baertraet vander Laen droeg in 1375 bij tot de papelijke prove. Er is geen aanwijzing dat ze begijn was. Haar vader heette Jan :

" 17 september 1413 starf Jan vander Laen ende heeft besproken xxi nuwe wilhelmische schilde ende eenen buddraghers daer is voer gheset tot sijne memori ende tot Baertraet syne dochter .x. buddraghers syaers die selmen boeren uten lande t'Alcmaer dat mit Heyn Hillen ghemeyn leynt ende so veel als syn besprec beter is dat is omtrent .xi. schilde die syn beleit anden nuwen hof ende oec in aelmissen gegheven opten hof. "

Item Baertraet voerscreven heeft daer toe beset 2,5 buddraghers sjaers die selmen boeren uten lande voerscreven dat den outaer (*NB: de 'papelijke prove'*) hoert.

De door vader Jan gevraagde memori blijkt uit:

" **xii** Int iaer ons heren .m.cccc. ende xvii (1417) wart ghecoft een sticke lants ... ende is ghelegghen t'Alcmaer over D'ye ... tot Jans vander Laenen ende Baertraet synre dochter memorie ... Item so heeft Baertraet vs. iis (2,5) buddregghers gheset totten outaer."

25.11 Hildegont vander Does

Een bijzonder persoon

Item **dat huus** daer Katrijn Dircx dochter in woent dat heeft ioncfrou Hildegont vander Does ghelaten arme menschen in te harberghen die gode leven willen.

Item Hillegont vander Does heeft besproken **een boec** dat heet vanden heiligher sprake.

Zij was meesteres en overleed in 1387

" 14 april 1387 ... starf ioncfrouwe Hildegont vander Does een begbyn ende so sel men haer memorie doen. Ende si heeft ~~beset~~ besproken tot der maelyt alse hoer iarichtyt is een ~~lb~~ des iaers. Ende dat sel men nemen tot dat lant dat die Pispot hiet. Item die kerke .v. st. , .xii. st. tot den outaer ~~ende .x. st. den ghemenen armen~~ ende .v. st. ~~ende .viii. st.~~ den huse staende mede te houden dat van haer ghecomen is. Item der costerisse .ii. gl. ende elker meesterisse enen gl. ende die poernerster enen groten.

Haar naam komt meermaals voor.

Reeds in 1375 wordt "die sonnendaghes misse" vermeld die "Hiltegon t vander Does beset heeft."

De renten worden elders (foto 146) bevestigd : " Item .v. st den ghemenen armen. Die syn ghecomen van Hildegont vander Does." en "Dese renten horen tot Hildegont vander Does die si totten outaer besproken heeft."

We vermoeden dat "den huse staende mede te houden" verband houdt met het oude convent' enerzijds, en dat "der maelyt alse hoer iarichtyt is" daar plaatsvond.

Een bevestiging volgt op foto 156 : "Dit syn die gheen die totter maelyt beset hebben iaerlix. Inden eersten Hildegont van der Does een ~~lb~~ siaers. Item **Gherberi** xiii [gl] siaers. Item Machtelt Hughen.iiii. st siaers. Item Alyt Jans dochter .v. buddregghers siaers. Item Hildegont Meynen nift .viii [gf] siaers."

25.1.12 Gherberi, en haar 'maeltyt'

Zij overleed vermoedelijk in of voor 1381, maar het precieze jaar kende men niet meer toen het getijdenboek werd aangevuld met: "15 september 13[] starf **Herberi** ende heeft beset voer haer ende voer haer Willem haren broeder .viii. st goets ghelts tot haer memori op Heynric die gruters erve."

Dit erf lag in de Begijnenstraat zoals blijkt uit de rentenlijst: "Item op Heynric die grue gruters huus ende erve inder Beghinenstraet op den hoec vander steghe xvi. g. siaers in rechten poert recht. Dit hoert tot **Gherberien maeltyt**."

Meer weten we niet over Gherberi, maar men gaf haar naam aan de maaltijd waartoe zij een rente gevestigd heeft. Deze maaltijd wordt al vermeld op 9 oktober 1381 :

" ... starf Machtelt Hughe Roepers meesterisse ende heeft beset voer haer memori ende Hughen voercreven .x. st. des iaers ende .iiii. st. die kerc ende .iiii. st. **totter maeltyt die Gherberi** beset heeft."

Die maaltijd was dus een begrip op het hof.

En dus in de rentenlijst : "Item .xviii s. siaers die Machtelt Hughe Roepers (*overleden 9 oktober 1381*) besproken heeft in Dirc van Bakenessen steghe op dat huus ende erve dat Tyman die pelsers kinder oech daer nu Luci Baertouds woent .x. st. ter memori .iiii. st. der beghinen kerc, .iiii st. tot **Gherberien maeltyt**."

25.12 dit is Kerstyn van Langhe Velts begheren

In 1375 wordt haar bijdrage tot de "renten gheset een priester mede te lonen" vermeld. Zij overleed in 1420.

Ze leefde samen met Diedwer of Diedwaer, en wenste dat haar medebegijnen Griet (a) ende Gheertruut Meynaerts dochteren in haar huis zouden blijven wonen. En dit samen met een door de meesteressen aan te duiden derde " also datter altoes drie arme kinderen inden voerscreven huse wonen sullen."

(a) *3 september 1430 starf Griete Meynaerts dochter een begbyn*

In 1410 begiftigde zij het hof met een rente, en bepaalde de aanwending daarvan. Deze rente diende bij overlijden van een meesteres op een andere meesteres overgedragen te worden.

" **xix** Int iaer ons heren m.cccc. ende x (1410) des donredaghes na onser vrouwen nativitas (*valt op 8 september*) doe gaf ons Kerstyn van Langhevelt drie marghen lants tot Noertigher Hout mit een coep also die brief daer of hout ende ghelt omtrent .iii. cronen des iaers. Voert so selre altoes één van de meesterissen in de [hieren] voer ghenoeemt wesen. Ende als die meesterisse vorscreven sterft so verschynt den [here] een voerheur ende dat is .iiii. stuvers

Ende als die één meesterisse sterft so selmen daer altoes een ander in setten in de [hen] boec vorscreven ende die voerhuer binnen den iaer te betalen of dat lant waer verboert.

Dese vorscreven renten selmen aldus delen een quartier min dan een nobel tot haer Willem haers oems memori ende hoer ende Diedwer die mit hoer plach te wonen. Item noch een halven nobel die selmen aldus delen .x. stuvers totten outaer, ende .x. stuvers totten armen, 2,5 stuvers die prochipaep, 2,5 stuvers tot was kaersen, 6,5 stuvers der beghinen kerke, 10 stuvers Griet ende Rissent dat huus mede staende te houden na haere beider doot selt den hof hebben."

Het getijdenboek vermeldt haar overlijden:

3 september 1420 - Int iaer ons heren .m.cccc. ende xx. starf **Kerstyn van Langhe Velt ende plach mede meesterisse te wesen** ende heeft beset op dat lant te Noertegher Hout .ii. en half crone siaers dat selmen aldus deelen. Een quertier min dan een nobel tot haer Willem haers oems memori ende hoer en Diedwer die mit haer plach te wonen. Item noch een halve nobel die selmen elcx delen .x. st. totten outaer, .x. st. totten armen, .ii. en half st. die prochi paep, .ii. st. tot was karsen .vi. st. der beghinen kerke, .v. st. Griete ende Rissent dat huus mede staende te houden ende na hoerre beider doot selt die hof hebben.

Haar uitgebreid testament is te vinden 'after int boec':

Item dit is **Kerstyn van Langhe Velts** begheren (*wens, beschikking*) van haren renten die si vercoft heeft die meesterissen tot Noerticherhout ende is vyf licht ponde des iaers.

Item een pont siaers tot haer Willem haers oems memorij inder beghinen kerc.

Item inder selver kerc ii pont siaers tot haer selfs memorij ende voer Diedwaer.

Item x st. siaers totten heilighen cruus outaer.

Item den ghemenen armen opten voerscreven hof x st.

Item twee st. siaers den prochipaep.

Item twee st. siaers tot was kaersen alst haer iarichtyt is.

Item vi st. siaers der beghinen kerc ter tymmeringhe.

Item x st. siaers den huse daer si in woent ende na hoerre beider doot selt den hof hebben.

Kerstyn van Langhe Velt begheert ende wil dat Griet ende Gheertruut Meynaerts dochteren wonen sullen haer leven lanc inden huse daer si in nu ter tyt woent. Ende wanneer Kerstyn oflivich gheworden is so sullen sie een mit hem nemen bi den meesterissen die hem vredelic is ende wanneer dat enich van hem driën sterft so sullen die meesterissen den twiën een derden tot hem setten. Also datter altoes drie arme kinderen inden voerscreven huse wonen sullen.

25.13 Baertouts dochter(en)

Van 1396 tot 1409 komt deze naam viermaal voor:

Katrijn Baertouts dochter

Zij was meesteres.

27 oktober 1396 - Int iaer ons heren .m.ccc.xcvi op sinte Symon avont starf Katryn Bartouts dochter van Assendelf (*in rechtermarge* "een beghijn") die besprac tot haer memori een ~~lb~~ (*pond*) payments siaers te gheven den ghemenen menschen die op den hof wonen ende te memori comen. Op jacop Moelaers zoens huse ende erve in die Scachen straet.

Gheertruut Baertouts dochter.

Ook zij was meesteres.

1 augustus 1397 - Int jaer ons heren m.ccc.xcvii starf Gheertruut Bartouts dochter meesteres ende van haer memori sel men gheven na in hout des lants t'Uutgheest ende ghecoft wort ieghens Gherijt Albout ende hier nae ghescreven staet. Ende .iiii. stuvers des iaers sel men den ghemenen armen gheven als men haer iarichtyt doet. Ende dat sal die kerc gheven.

Item ant Sant op die Scoel steghe daer Comen Aernt plach te wonen op dat huus ende erve xxxviii st. siaers. Dese renten besprac Gheertruud Baertouts dochter. Item noch .iiii. ~~lb~~ siaers heeft Gheertruud Baertouts dochter den ghemenen armen ghelaten die gheeft onser kerc alst haer iarichtyt is.

Hildegont Baertouts dochter

24 juli 1408 - Int jaer ons heeren m cccc ende viii starf Hildegont Baertouts dochter een beghine op den hof ende heeft beset tot hoer memori ende hoers vaders ende moeder x buddreggers siaers ende gheeft Baertout Baertouts soen hoer broeder uutter Wike.

In 1409 wordt een pacht gekocht, ondermeer voor "Aluraet Bartouds van Assendelfs memori".

25.14 Mergriet van Freest

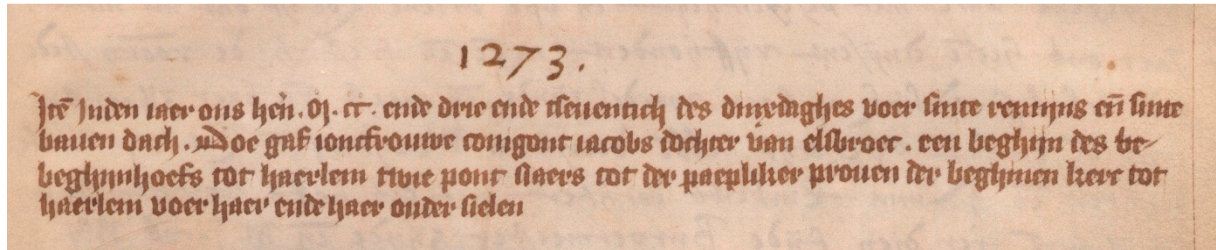
4 januari 1423 Int iaer ons heren m cccc ende xxiii starf Mergriet van Freest ende heeft beset tot haer memori een halven Aernemschen gulden die helft tot haer memori ende die ander helft half ter kerke ende dander helft tot wyn ghelt tot Paesschen ende dit selmen bueren uutten lande t'Akersloot ende is gheheten Notenwerf.

Haar naam wordt elders 'int boec' nog tweemaal vermeld. Zo in de later - vermoedelijk rond het jaar 1500 - opgemaakte lijst van hen die wijn schonken "Item op die paes dach van Brecht van Gheervliet ende Margriet van Freest.", en in de rentenlijsten is bovendien vermeld " Item .v. st siaers op Pieter Meynaert zoens huus ende erve int Schachen straet dat Mergriet van Freest besproken heeft. Ende dat sellen die meesterissen uut reiken."

26 Nog namen uit een ver verleden, ...

Enige namen van voor 1400 bleven onvermeld.

eind september **1273**

Item inden jaer ons heren m.cc. ende drie ende tseventich des dynxdaghes voer sinte Remijns ende sinte Baven dach doe gaf **ioncfrouwe Conigont Jacobs dochter van Elsbroec** een beghijn des begghynhoefs tot Haerlem twee pont siaers tot der paepliker proven der beghinen kerc tot Haerlem voer haer ende haer ouder sielen.

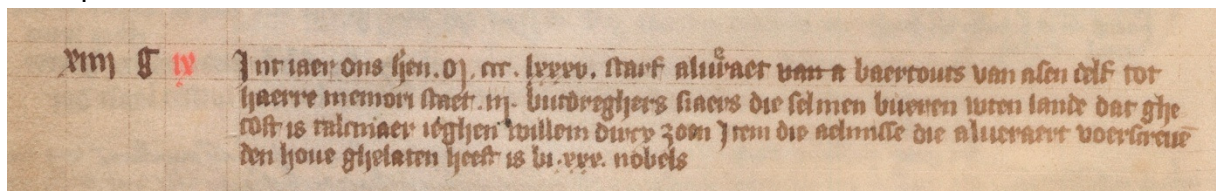
remigii bavonis 1 oktober; dus einde september

7 september 1381 Int iaer ons heren .m.ccc. ende lxxxi starf **Hase van Snellenberch begbyn** die beset heeft tot haer memori 26,5 stuvers des iaers payments den ghenen die ter memori comen, der kerc .x. stuvers, der costerissen 3,5 stuvers, der poertierster 2,5 stuvers ende .viii. d[uit]. Dese renten selmen bueren van een huse ende erve dat Claes Jan zoen plecht te wesen dat ghelegghen is twisschen (tussen) Ghise Hosen ende den Nuwer Steghe.

NB : blijkbaar was er in 1381 slechts één portierster, en dus (mogelijk) slechts één poort.

14 januari 1383 Int iaer ons heren m ccc ende lxxxii starf **Gheertruud Dirx dochter** haerre memoriën wart ghegheven x nobel dat heeft die kerke in daer is voer gheset ix burdreggers siaers tot haer memori ende dat salmen bueren uutten lande dat ghecoft is ieghen Willem Dirx zoen t'Alcmaer.

23 september 1385

Int iaer ons heren m ccc lxxxv starf **Alveraet van a Baerthouts van Asendelf** tot haerre memori staet .iii. burdregghers siaers die selmen bueren uutten lande dat ghecoft is t'Alcmaer ieghen Willem Dircx zoon. Item die aelmisse die Alveraet voerscreven den hove ghelaten heeft is bi .xxx. nobels.

18 april 1390 starf **Margriete Florijs Boudyns zoens** ende men sel haer memori doen ende Boudijn haers zoens ende Florys voerscreven met . ix. Buddregehrs siaers uuten lande dat t'Alcmaer ghecoft is ieghen Willem Dircx zoen.

8 september **1397** starf **Reynelt Comen Gheryts tot Oudewater** ende tot haer memori staet .x. g siaers op dat huus ende erve dat Gherit van Heemskerc plach te oeghen bi die Vischbregghe over die Spaern .v. gl op dat huus dat voer an die Spaern staet daer Dirc Jans zoen plach te wonen. Die ander .v. gl staen daer after op dat huus daer Claes Eylaerts die ketelmaker plach te wonen.

14 oktober 1399 ... starf Aechte Claes Aernts zoens dochter begbyn

22 november 1399 ... starf Griet Dirc Jans zoen

6 februari 1400 starf Hildegont Wolbrants uuten lande gecoft ieghen Clemeyns ende Beatrys opten hof.

27 Clemeyns ende Beatrys opten hof

want zo worden deze beide en meermaals samen vermeld....

Blijkbaar verkochten zij aan het begijnhof ooit een rente op een land, en dat wordt genoemd " uuten lande gecoft ieghen **Clemeyns ende Beatrys** opten hof".

Die verkoop moet dateren van 1400 of vroeger; de oudste vermelding ervan is : " 6 februari 1400 starf Hildegont Wolbrants uuten lande gecoft ieghen Clemeyns ende Beatrys opten hof", en meer bepaald " uuten lande bij Heyloer Dijc ende bi die Stermer gecoft yegen Clemeyns ende Beatris".

Maar er volgde er minstens nog één andere verkoop, en wel in 1436:

" **LXII** Int iaer ons heren .m.cccc. ende xxxvi (1436) wart ghecoft drie deel van een sticke lants gheleghen t'Alcmaer bi Heyloer Dijc ende plecht te gelden .iii. wilhelmus schilde siaers ende een quertier van enen wilhelmus schild ende is ghecoft ieghens Clemeyns ende Beatrys opten hof des dinsdaghes na onse vrouwendach te lichtmis (2 februari) ".

Maar laten we teruggaan naar - zeer vermoedelijk - 1410; dan blijkt dat Clemeyns ende Beatrijs nichten zijn van of Gheertruut of Ym:

" Item dat huus dat Gheertruut vander Vecht plach te bewonen dat sel Ym Dirx dochter hebben also langhe als si leeft ende Clemeyns ende Beatrijs haer niften also langhe alser enich van hem driën leeft, ende na haerre driër doot blyffet den hove dit heft Katryn Jacob Crumem dochter gecoft na ons hoefs recht".

NB : 19 december 1410 starf Gheertruut vander Vechte beghine

Katryn Jacob Crumem overleed in of voor 1441

Wiens nichten ? En hoeveel nichten ?

Uit een schenkingsakte anno 1422 blijkt dat ze wel degelijk nichten waren van Ymme Dircx dochter (zie 4.5.5), en niet van de 'voerscreven' Gheertruut, en ook dat Ymme nog een derde nicht had: Engheltruut Symons dochter.

Het getijdenboek meldt dat op 25 juli 1439 Engheltruut Simon Enghels dochter overleed; mogelijk dus dezelfde persoon.

En waarom " Clemeyns ende Beatrys opten hof" ?

De term "opten hof" komt vaker voor zoals in de armen opten hof' of in 'begijn opten hof', maar nergens samen met één of zoals hier met twee voornamen.

Zo goed als zeker woonden ze op het begijnhof, maar of ze ook begijn waren kunnen we slechts vermoeden.

Immers, tante Ymme stelt in haar beschikking dat zij in haar woning mogen blijven " also varre als si hem (*haar nichten*) regieren (*zich gedragen*) als goede gheestelike magheden schuldich sijn te doen." Als de nichtjes begijnen waren was het onnodig en overbodig deze voorwaarde mee op te nemen.

Laat ons de beschikking van Ymme Dircx dochter eens nalezen:

" Wi Lisebet Jans dochter ende Hildegont Florijs dochter meesterissen vanden beginhove tot Haerlem doen kond allen luden dat wi ghehoert hebben dat **Ymme Dircx dochter** hoer begheven (*nalaten als erfenis*) gheweest heeft van haer husinghe staende opten begijnhove voerscreven ende Ymme gheruimt (*leeg maken, ontruimen*) heeft mitter doot dat **Clemeynse Jans dochter** ende **Engheltruut Symons dochter** ende **Beiatrijs Jans dochter haer niften (*nichten*)**, alle drie voerscreven, die husinghe ghebruken ende besitten sellen mit alle horen toebehoren also langhe alser enich van hem driën leeft also varre als si hem regieren (*zich gedragen*) als goede gheestelike magheden schuldich sijn te doen. Ende als Katryn Heynric Busen dochter dat huus ruimt mitter doot daer sy nu ter tyt in woent sel comen andie husinghe voerscreven also dat si dat huus dat Katryn nu besit vercopen moghen tot horen notorst (*dringende behoefte; nootdorft*) , op eens menschen lyf (*leven, wat einde neemt bij overlijden van de koper*) of selve bewonen ende ter laetster doot weder ant grote huus te comen als voerscreven is ende weder an die husinghe voerscreven te comen.

Ende of Katryn so langhe leffe (*zou leven*) dats die kinder voerscreven noot hadden so moghen si een stede (*kamer*) int huus vercopen daer si nu ter tyt in wonen op eens menschen lyf ende wat si vercopen dat sel wesen bi goedduncken der meesterrissen.

Ende als lest Clemeyns ende Engheltruut ende Beatrijs alle drie oflivich (*aflijvig*) gheworden sijn so heeft dat Ymmen voerscreven hoer begheren gheweest dat die husinghe alle te samen voerscreven comen sellen anden hof voerscreven in dusdanigher manieren dat die meesterissen goede magheden daer in harberghen sullen die arm sijn of die gheen stede en hebben noch copen moghen ende die onsen heer god trouwelic dienen willen.

Ende so wie dese husinghe besitten sullen die sellense staende houden in rake ende in dake (*in raak en daak: in goede toestand, goed onderhoud*) buten des hoefs kost voersc[reven].

In kennesse ende in ghetughe der waerheit so hebben wi meesterissen voerscreven desen brief bezeghel mit ons ghemeens hoefs zeghel. Int jaer ons heren m.cccc. ende xxii (1422)

Vermoedelijk overleed Beatrijs op 10 maart 1446 starf **Beatris Jans dochter** tot haer memori staen 3,5 stuver uten lande tot Akersloet Jacob Meynsen Ven. Ende Clemens Jans dochter ende hoer moeder tot hoer memori staen vii stuvers uutten lande tot Spaerendam ghecoft ieghen Jacop van Assendelf.

Van zus Clemeyns vonden we geen verdere gegevens.

28 Alyt haer Hughen dochter

Zij was de dochter van Hughe Wouters soen die goutsmit - pastoor 1401 tot 1422 - (*zie 4.5.1*) en was begijn en meesteres van het hof. Haar moeder Mabelye overleed in 1368 toen haar vader zowat 34 jaar oud was; blijkbaar was Alyt hun enig kind. Zij werd dus geboren niet later dan 1368, en overleed 1443, en was dan minstens een 75 jaar oud. Ze was dan zowat 14 jaar oud toen haar vader priester werd gewijd, en 33 toen hij pastoor van het begijnhof werd.

In 1394 regelt haar vader een lijfrente voor haar op vier - meer bepaald op de helft van acht- 'marghen' land gelegen "inden ban van Ryswyc gheheten die Stien Putten".

In 1408 koopt het hof weideland bij Alkmaar, de opbrengst hiervan is voor vader en dochter samen. Na hun beider overlijden zal deze jaarrente voor de helft gaan " ter priester behoeft misse om te doen". En de andere helft wordt in vier gedeeld, en dit voor resp. de begijnhofkerk, de arme begijnen en andere armen wonend op het hof, de memorie of jaargertijde voor vader en dochter en moeder, en een laatse achtste om het huis te onderhouden "dat Machtelt daer ghelaten heeft".

Yden van Lokeren liet in 1439 haar lijfrente " tot Alyt haer Hughen dochter huus".

29 alst wanneer een nije biscop van Utrecht gecoren is

Hoe was de verhouding tussen de Haarlemse begijnen en hun bisschop van Utrecht?

Niet steeds positief, zoals blijkt uit een scherpe satirische tekst. De begijnen lieten niet met zich sollen.

De tekst werd met de nodige omzichtigheid geschreven. Er is geen enkele verwijzing te vinden naar een specifiek persoon of jaartal.

Een exacte datering is dus niet mogelijk. Maar de woordkeuze - i.h.b. "geuereicht" en "blyckelic" - en ook de zinsbouw laten vermoeden dat de tekst dateert van het einde van de 13e of begin 14e eeuw. Of wou men doen alsof het over vroeger ging?

"" Inden name des heren Amen.

Kenlic ende blyckelic sy den ghenen die dit sellen sien of hoeren lesen, **alst wanneer een nije biscop van Utrecht gecoren is** ende dat bisdoem mit groote solemniteit ende eerwaerdicheyt angenoemen heeft ende daer toe met triumph ende groote coste ingeleit is.

Soe begheert hi een corte tijt daer nae van alle synen ghemeen geestelike heren ende ondersaten t'sij van priesteren ende van cloesteren, alsoe wel van vrouwen als van mannen, van sijn jurisdixie uuyt sijn bisdoem een lieflic ende goedertierlic hantt reyckinge ende precarie ofte bede voir sijn intronisacij ende incoemste tot sijnre prelatuerscap.

Ende aengesien dat ons meesterissen van onse beghijnhoeve in voergeleden tijden op verscheijen jaeren van verscheijen biscopopen of van hoeren gedeputeerden commissariën menichwerf gemolesteert ende geuereicht sijn geweest om aldaer toe ijet te willen geven ofte scencken.

Mer sij hebben altijt hem wedergestaen ende vrij ghebleven sijn bij hulp ende bijstant vander burgermeesteren der stede van Haerlem.

Ende sij en hebben hem niet gegeven noch gesceijnct alsoe veel alst die waerde van een Hollantsche deut om dat die biscop gheen recht noch jurisdixie over ons beghinen heeft noch ije gehadt heeft.

Want wij falij beghijnen staen onder subiecxie ende bescermenisse vander burgermeesteren van Haerlem die ons tot allen tiden guedertierlicke behulpelic gheweest sijn ende vourghestaen hebben als over voechten van ons.

Waeromme soe en sij[n] wij den biscop niet sculdich ijet te gheven noch te scencken mer alleen voir hem te bidden. ""

blyckelic : *blijkbaar, duidelijk; vgl. blikken : zichtbaar worden, blijken*

falij : *doek van zwarte stof, die door vrouwen over het hoofd of over de schouders werd gedragen.*

geuereicht : *verontrecht; van 'urecht' of 'unrecht': onrecht NB: blijkbaar alleen in de 13e eeuw aangetroffen (Vlaanderen, Holland, Limburg)*

ondersate : *hij of zij die onder iemands gezag staat*

vourghestaen : *op de bres staan, op wacht staan, verdedigen; opkomen voor.*

over voechten: *voogden, overvoogden*

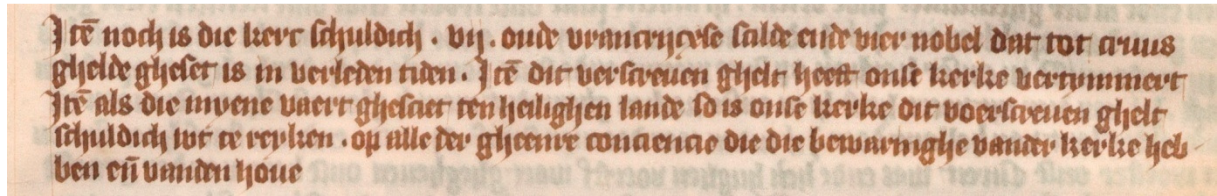
Datering : gezien gebruik van 'urecht' en ook van 'blyckelic' onzeker, maar mogelijk tot vermoedelijk einde 13e of begin 14e eeuw.

De tekst vermeldt wel dat het hof onder de bescherming valt van de stad Haarlem.

Het oudst bekende handvest dateert van 1357 enerzijds, maar die tekst vermeldt 'als zij waren in onser hoede van Sheeren wegen voor den brande' en dus van vóór 1347.

30 cruus ghelde, die vaert ten heilighen lande, Dirc de Roeper

Het begijnhof werd gesticht in 1262, en de negende en laatste kruistocht of kruisvaart eindigde in 1272. Als er nog een kruisvaart ondernomen zou worden moest de begijnkerk daar een geldelijke bijdrage toe uitkeren (foto 19) :

Item noch is die kerc schuldich .vii. oude vrancrycxse scilde ende vier nobel dat tot cruus ghelde gheset is in verleden tiden. Item dit verscreven ghelt heeft onse kerke vertymmert.

Item als die **niuene vaert ghesciet ten heilighen lande** so is onse kerke dit voerscreven ghelt schuldich uut te reyken . op alle der gheenre conciencie die die bewaringhe vander kerke hebben ende vanden hove.

niyene : nieuwe, opnieuw

cruus ghelde : crucegelt : het geld dat iemand zich verbindt te geven aan een ander, die voor hem een tocht doet naar het Heilige Land.

Is hier een verband met de commanderij van Sint Jan te Haarlem gesticht in 1310? De ridderorde van Sint Jan van Jeruzalem was opgericht tijdens de kruistochten.

En zo komen we bij heer Dirc die Roeper, die in 1375 bijdroeg tot een rente om een priester te lonen. Hij overleed in 1391: "Int jaer ons heren m.ccc.xci op sinte Servaes dach (13 mei 1391) starf haer **Dirc de Roeper heer van sinte Jans** die de kerke ende den hove wonderlike minne bewijst heeft."

Dirc had een broer genaamd Pieter die ook lid was van de ridderorde: "Item dat lant dat ghecoft is t'Alcmer over dye daer sel een pont siaers uut gaen totten outaer ende dat vierendeel anden anderen renten sel gaen tot haer Dircs memori voer screven ende tot haer Pieter sijns broeder heer van sinte Jan soect int lant dat yeghen Ysebrant Oebelen ghecoft is".

Op de (uitstekende) website van het Noord-Hollands Archief troffen we meer informatie aan:

Een belangrijke taak van deze orde was de zorg voor armen en zieken. Op 23 maart 1390 schonk Coenraad van Bruinsberg, Meester van de orde in Duitsland, vier huizen, afkomstig uit de nalatenschap van Dirk Roeper, aan de commanderij om te Haarlem een gasthuis te stichten. (*Zo vermeldt het Fundatieboek in 1533 de "aelmissen den ses arme vrouwen in sinte Jansgasthuys binnen Haerlem ...".*)

Er was blijkbaar Jacop, de derde broer: "Na Onser-Vrouwendach Annunciano. Schepenen in Haerlem oorkonden, dat Dirc Hughe Roepersz. voor zijn intrede in het St.-Jansconvent zijn bezittingen aan zijn broeders Jacop en Pieter heeft verkocht." 1376 (Maart 26)

Machtelt Hughe Roepers, meesterisse van het begijnhof, overleed op 9 oktober 1381, en liet het hof een conventshuis. Zij was blijkbaar de moeder van Dirc, Jacop en Pieter.

Was zij de weduwe van Hughe Roepers ? " Op maandag na St. Maarten in de zomer. Kerstant van Raporst oorkondt, dat hij aan Machteld Hughe Roepersweduwe en haar kinderen Dirc, Jacob en Pieter verkocht heeft een morgen land in de ban van Hodenpijl in Brederoder hoeve. 1371 (juli 7)".

Vermelden we nog Baetraet, begijn, dochter van Willaem Persoen. Zij schonk op 2 januari 1315 haar deel in het land bij de Poel dat zij geërfd heeft van haar broer Hughe aan heer Jacop, bisschop van Zuden, ten behoeve van het Heilige Land, op voorwaarde dat zij zolang ze leeft jaarlijks uit de opbrengst van genoemd land 3 1/3 pond krijgt uitbetaald.

Haar broer Hughe Bartradenz. stichtte een kapelanie in de kerk van Haarlem.

31 van horen bloede

Is het belang van bloedverwantschap en familiebanden niet van alle tijden?
En mogelijk wilde men bloedverwanten aanmoedigen of aansporen om een geestelijk leven te leiden.

Zo bestemt Baetraet vander Horst begijn (*overleden 15 november 1414*) in haar testament " Ende een nobel of alsoe veel als van node is tot een misse ter weeck een bequaem priester **van horen bloede** of een of een ander in onse kerc."

25 maart 1484 Int jaer ons heren mccccclxxiiii starf heer Symon vander Horst die in onse kerc fundiert heeft vier missen elkes wekes op onsen lieven vrouwen outaer als des manendages des donredages des vridages ende des saterdages. ... Ende die priester die dese iiii missen doen sel die wesen **van heer Symons bloede**. Ende die priester sel self die ii stucken lants verhueren ende die renten daer of inmanen ende ons vri gelts leveren ii rins gulden siaers tot bier te scencken voerscreven.

Grie Rycke Dircs Pieterszn wijf schenkt in 1491 veertig Rijns gulden aan het begijnhof "ende dit selmen uutreiken Aecht Aecht Alferts dochter ende Katrijn Garbrants dochter ende na hoer beider doot enige beginen **vanden bloede van Griet** voerscreven ende alser nijement **van horen bloede** is opten hof soe selment geven den armen beginen". (NB: dit wordt bevestigd in lxxxix).

In 1553 beschikt meester Jacob Pieterszoen vander Del het uitreiken van "aelmissen den **ses arme vrouwen in sinte Jansgasthuys binnen Haerlem** op zekere dagen ...". En "item in syn jaergetyden ii stuvers tot ii arme baginen **die van syn bloede zyn** of ander vande alder scamelste. ...".

32 Handschriften

Het oudste handschrift is te vinden in de eerste inschrijvingen per dag in het getijdenboek; een voorbeeld:

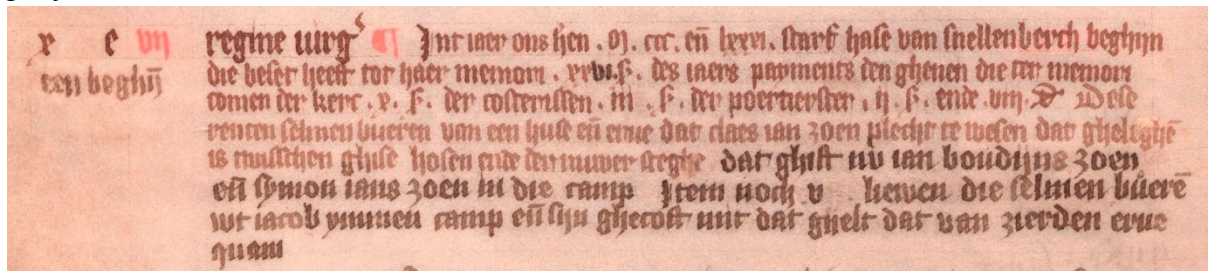

Foto 110 - 7 september 1381

Int iaer ons heren .m.ccc. ende lxxxi starf Hase van Snellenberch beghyn die beset heeft tot haer memori 26,5 stuvers des iaers payments den ghenen die ter memori comen, der kerc .x. stuvers, der costerissen 3,5 stuvers, der poertierster 2,5 stuvers ende .viii. d[uit]. Dese renten selmen bueren van een huse ende erve dat Claes Jan zoen plecht te wesen dat ghelegghen is twisschen (*tussen*) Ghise Hosen ende den Nuwer Steghe.

Sierletters komen niet voor, met één uitzondering: zie de beginletter 'i', die meteen als een spotprentje van de bisschop kan geïnterpreteerd worden:

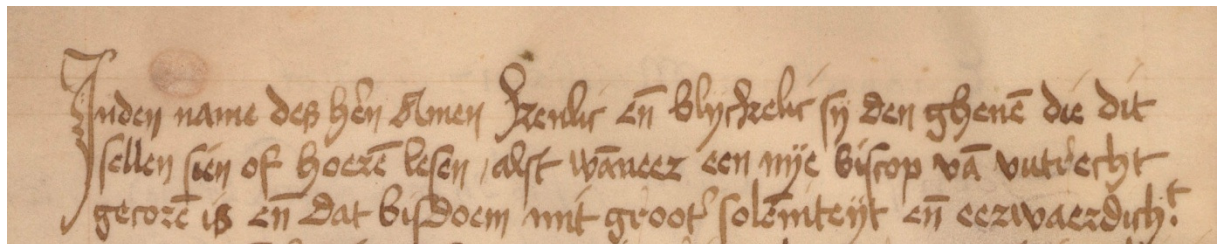
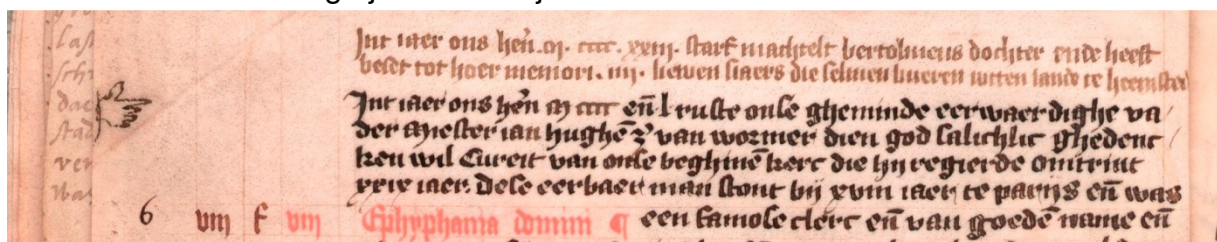

Foto 12 Inden name des heren Amen. Kenlic ende blyckelic sy den ghenen die dit sellen sien of hoeren lesen, alst wanneer een nije biscop van Utrecht gecoren is ende dat bisdoem mit groote solemniteit ende eerwaerdicheyt ...

En slechts één tekeningetje: zie de wijzende hand links:

Einde 16e eeuw komt een krulliger lettertype in zwang:

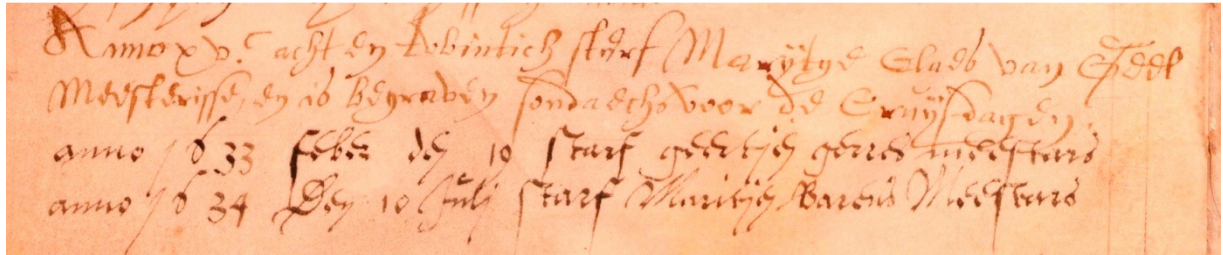

Foto 20 Anno xvc acht en twintich starf Marijtge Claes van Teel meesterisse en is begraven sondachs voor de Cruijsdagen.

Anno 1633 febr de 19 starf Geertje Gerre meesteris

Anno 1634 den 10 Juli starf Maritje Barends Meesteris

33 Een nawoord

De begijnen hebben hun samenleven vorm gegeven op materieel, godsdienstig en sociaal vlak: een zelfstandige samenlevingsvorm van zeer eigen aard.

De statuten of regels verbazen door hun klare eenvoud en doelgerichtheid.

Zelfstandigheid en zelfbestuur gingen hand in hand, en ze namen daartoe ook de verantwoordelijkheid en taken op. Begrippen als romantisme of feminisme waren gans onbekend.

De begijnen weerspiegelden de ongelijkheden van de samenleving. Ze waren rijk of arm, 'geleert' of 'niet geleert'.

Maar gelijk waren ze in hun wens om gehoorzaam, nederig en kuis te leven, dit volgens hun gedane gelofte. De wens ook om "een eerbaer beghine ende een devote maghet" te zijn.

Aandacht en zorg voor armen en zieken was gewoon, en onderverstaan.

Het getijdenboek en de testamenten getuigen van genegenheid, devotie en warme verbondenheid, maar evenzo van koele zakelijkheid in het dagelijks beheer.

Er waren "gheminde" zusters en pastoors. Er was dankbaarheid voor de "menigen trouwen dienst" van kapellanen, kosteren, portiersters. En evenzo voor wie een "sonderlinghe vriend" (nb: M/V) van het hof was. Men waardeerde wie voor "alle goetwillighe menschen in sinen leven een groet onderstant" was en ook wie "oetmoedelyc diende inde dienste gods".

Bijlage 1

Testament van Agniese Philipsd. Coggeman, wonende op het begijnhof, 11 maart 1591, authentiek afschrift.

NL-HlmNHA_2123_420, *Transcriptie : Jef Van den Bergh, Turnhout, november 2020,*

Inden naeme ons heeren amen.

Bij desen iegenwoirdigen instrumente zy eenen yegelick kennelick ende openbaer dat inden jaere nader geboorten des selffs ons heeren duysent vyfhondert één ende t'negentich ter vierden indictie des maendaechs den elfften dach der maent marty omtrent ten zeven uren ts'avonts, impererende den onoverwinlicken keyser Rodolphus by Gods genaden den tweeden vandier naeme int sesthen jaere zyns rycx. voor my openbaer Notaris by den provincialen raide van Hollandt tot d'exercitie van notarisschap geadmitteerd int bywesen vanden getuygen alhier ondergenoempt persoonlicken gecommen en gecompereert is **d'eerbare Agniese Coggeman Philips dochter** wonende opten grooten hoff binnen der stadt Haerlem my notaris ende de getuygen zeer wel bekent.

Wat sieckelyck wesend nochtans gaende ende staende hebbende byde gratie van God onsen heere almachtich volcommen gebruyck[end] haers verstants memorie, in spraeke soe claerlicke bleeke, ende men anders niet in conde bemercken, verclaerende met haeren vryen onbedwongen wille sonder by yemants raet oft inductie daer toe gebrocht oft misleyt te weesen.

Dat zy van haeren tytelicke goeden haer by God almachtich op deser werelt verleent naer haer gelief begeerde te disponeren, overdenkende de brosheyt des tytlicken levens op deser aerden als een schaduwe verganckelicke zynde, zeekerheyt des doots ende onsekerheyt des tyts ende ure vandien dye zy begeerde te voorcommen, heeft eerst ende voor al geredigeert selve voorgaend testamente maekingende ende dispositie dye sy voor desen dage verlieden oft gepasseert soudén mogen hebben voor [wye] ende in wat manieren dat gedaen zoude mogen wesen, houdende is selve voor gehiel niet ende crachtloos in allen schyne off die niet gepasseert en waeren.

Ende van nieuws disponerende, benoemd eerst ende voor al haere naecte siele als die uyten lichame zal scheiden de genade ende bermherticheyt van God onsen heere almachtich ende haere doode lichaem in kerckelicke begravinge, heeft omme zekere redenen ende consideratiën haer monerende tot haere eenigen ende universeel erfgenaem in alle de goederen t'sy roerende oft onroerende, schulden, actië, renditie, die zy testatrice ongedisponeert metter doot ruymen ende ter werelt achterlaten zal geene uuytgenomen genomineert ende geïnstitueert nominerende ende instituerende met volle recht by desen Mr. Henrick Philipszn Coggeman haeren broeder, ende by gebreeke van hem syne wettige descendentie op syne plaetse,

Oft indyen als [voorscreven] haren broeder ende zyne descendentie door eenige oorsaeken bevonde beide t'haren overlyden incapabel te wesen in de voors

erffennisse te mogen genieten ende aenvaerden, zoo institueerde zy in syne [] haere plaetse Andries vander Horst [Ermbertszn] haeren neve.

Mits dat den selve Andries gehouden zal zyn de voors. goeden ende erffenis so van haer testatrice wederomme int gehele ende sonder eenige verminderinge te laten voegen die voors. haeren broeder ende syne wettige descendentie zo wanneer de selve daer toe capabel wesen sullen maer [eerder twas] anders niet.

Gelyck als zy den selven haere neve belast ende bevolen heeft ende uuyt goider herten hem wel vertrouwt dat hy t'selve sal nacomen ende volbrengen besonder.

Ende testatrice niettemin oic haer selfs volcommen macht omme t'alle tyden desen haeren testamente ende uuyterste wille te mogen veranderen, verminderen, vermeederen ofte oick eenige legatiën meerder maecken oft bespreecken soot haer selfs goetduncken ende believeen zal te doen t'zy voor getuige by een cedulle met haer eygen hant geschreven oft alleenlick onderschreven wesende oft by anders blyckende kennis so t'welck zy wilde ende begeerde dat van gelycke cracht wesen zal alst zelve van weerde te worde in desen ende geschreven ende verhaelt waere. Nae t'welcke hier voors ges(creven) ende verhaelt staet.

Ende is verclaerd door ende by Agniese Coggeman Philips dochter testatrice (doende stipulatie in hande mijns notaris) haere uuytersten wille te versien, willende ende begeerend t'selve naer haer afflivicheyt vast ende onverbrekelicke in allen zyns poincten gevuecht ende onderhouden hebben, t'zy als testament, uuyterste wille, codicille, gifte uuyt zaeke des doots oft anders so als des mensches laetste ende uuyterste wille naer beschreve rechte oft goider costume van eenige lande oft steede alsder best bestaen ende van waerde blyven mach niettegenstaende t'gebreck van eenige rechtelike solemniteyten in desen bevonden.

Ende zy testatrice voors zoo veele alst noot is wel expresse derogeeren ende te niete deed by desen.

Ende versochte aen my openbaer notaris hier voir [gemaect] ende geleverd te worden een oft meer openbaere Instrumenten inder bester forme.

Aldus gedaen, verleden ende gepasseert opten daghe, jaere, maent, indicie als boven binnen der stadt Haerlem opt groote bagynhoff ten woonsthuysse van haer testatrice daer als getuygen van goede gelooven ende present ende tegenwoirdich waren d'eersamen personen mr Heynrick Spoorwater poorter binnen Haerlem ende Sionger Siericxzn Siersma van Amsterdam ter kennis so van desen met my notaris specialycke versocht ende gebeden, ende was [voorscreven] Agnies Coggeman [] Spoorwater [voorscreven] Sionger Sierickzn Siersma.

Quod ego Michael filius [Johannis] de Woerden notarius publicus per curiam Hollandiae admissus attestor [] de Woerden [Notarius subscriptus]

[] uuytten achtsten protocolle van My openbaer notaris [] ende bevonden desen daer mede accorderend [den xv in january] anno 1597 by my

Get. : de Woerden []

Bijlage 2

Lijst (tentatief en onvolledig) van de pastoors van het Begijnhof van Haarlem

zoals deze blijkt uit het Fundatieboek en uit "Het Archief van het Begijnhof te Haarlem" door C.J. Gonnet in "Bijdragen voor de Geschiedenis van het Bisdome van Haarlem - 10 deel", Haarlem, W. Küppers, 1882.

naam	korte toelichting
1272 Arnoldus van Sassenheijm	
1348 Jan Martijns zoen	Foto 21 - 1348: consent ende hengenis [toelating] te permuteren die voerscreven kerc om een capelrye gheleghen in sinte Jans cloester
1372 Walterus Ponsgen	1348-1372 overleden feria quinta post festum Simonis et Judae
1378 Florys Wiven soen	Ende hier of en sel men mement gheven ; Gonnet : begraven in Begijnhofkerk; hij was nederig, kuis, gul voor de armen en devoot
1401 Symon die Woester	opgevolgd door Hughe Wouters soen, 1378 benoemd (bron C.J. Gonnet)
1401 Symon die Woester	Gonnet : was 23 jaar pastoor
1421 Hughe Wouters soen die goutsmit	Lic. Th., overleed in 87e jaar (was 29 jaar pastoor - foto 20) , 1e mis 1382
1450 Jan Hughen zoen van Wormer, meester	was omtrent 29 jaar pastoor, lic. Th. Parijs, werd door Hughe Wouters gekozen als zijn opvolger
1484 Jacob Pieterszn Olijslager, meester	lic. Th., was 13 jaar pastoor, schonk "casse" en "bort", overleed 29-1-1484
1484 Bouwen Reyerszn	was 20 jaar pastoor, nam ontslag wegens ouderdom, opgevolgd door Jacob Olijslagers
1495 Jacob Hendrikszn van Velsen, meester	meester
1527 Jan Boudewynszoen	32 jaar pastoor (bron C.J.Gonnet)
1550 Jacob Meyster Henricxzn	Jacobus Henrici Meestrius
1551 Lourys Pieterzoen, meester	foto 43 - 11 maart 1551 sterf meester Lourys Pieterzoen onsen pastoor was
1554 Jacob Meyster Henricxzn	foto 140 - 31 december 1495 - Silvester papae - starf meester Jacob Meyster Henricxzn van Velsen pastoor van onse kerc der beginen in Haerlem.
1582 Jacob Claeszn Wije , meester	Lic. Th. , gevlucht juli 1578 wegens "groote vervolginge" en overleden te Keulen, dokter in de geneeskunde
1601 Jasper Pieterszn Stolwijck	opvolger van Jacob Claeszn Wij
1605 Willem Corneliszn Ban	bron C.J.Gonnet
1615 Gerijt Adriaenss De Witte	maakte testament op 16-01-1629 met als universeel erfgenaam Jan Albert Ban
1616 Willem Jacobszn van Assendelft	bron C.J.Gonnet
1630 Gerard Adr. De Witte	lic. Th., was 15 jaar pastoor
1630 Joan Albert Ban	doctor in de beide rechten, en overleden 1644 (bron C.J. Gonnet)
1662 Josephus Cousebant	bron C.J.Gonnet

Bijlage 3

Lijst van de Meesteressen van het Begijnhof van Haarlem

zoals deze blijkt uit het Fundatieboek

1	ioncfrouw Hildegont vander Does	vermeld foto 16 en 146 : rente , overleden 14 april 1387 foto 56
2	Gheertruut Baertouts dochter	overleden 1-08-1397 foto 101
3	Alijt Jans dochter	foto 64 overleden 8 mei 1406 / vermeld 1375 f 007)
4	Aechte Hughen dochter	bezat een "evangelii boec" zie foto 176
5	Lisebet Pieters dochter	
6	Mergriet van Benten	overleden 13-03-1401 f 44
7	Katrijn Baertouts dochter	foto 123 overleden op 27-10-1396
8	Aechte Louwen dochter	een begijn met deze naam is vermeld in 1348 foto 21, in 1442 memori
9	Gheertruut Boeydens dochter	zie foto 126 : overleden 5-11-1412
10	Alijt vander Scuer	foto 67 overleden 18 mei 1409 / vermeld in 1375 f 007
11	Kerstijn Jacobs	
12	Machtelt Hughe Roepers	overleden 9-10-1381 foto 119, liet conventshuis
13	Beatrijs van Alcmaer	
14	Kerstyn van Langhe Velt	foto 109 overleden 3-09-1420 / vermeld 1375 f 007
15	Ymme Dirc dochter	foto 263 f° 126 r : soort testament/regeling ; zus Ermegaert overleed 25-07-1407 f 97
16	Ave Alaerts dochter	meesteres in 1417; ook Alphorts genaamd foto 13, overleed in of voor 1421 foto 158
17	Alyt Florijs dochter	f 30 overleden 21-01-1429
18	Lisebet Jan Meeus soens dochter	schepenbrief foto 13 dd 1417 Ste Aechtendag , f 30 overleden 21-01-1433, vermeld foto 263 anno 1422)
19	Gheertruut Jacobs dochter	overleden 31-10-1433 foto 124
20	Alyt heer Hughe dochter	overleden maart 1433, foto 42
21	Hildegont Florijs dochter	vermeld foto 163 1443, foto 263 1422
22	Flory Jans dochter	
23	Haestgen Jans dochter	verkocht land in 1436 foto 173, stichtte een convent
24	Brecht Willems dochter	foto 124 overleden 31 oktober 1451
25	Lysbet Willems dochter van Scoten	overleden 25 april 1450, dochter v Willem foto 59
26	Guertrut Tymans dochter	overleden 18 of 19 april 1458, zie foto 57, , vermeld als dochter van Tyman foto 131
27	Katryn Jans dochter	overleden 1-11-1458 : Katryn Jan Ouwenzn dochter die miesterisse was vanden hove
28	Alewaer Symons dochter	
29	Claer vander Horst	mogelijk dochter van Baetraet vande Horst en zus van Jan, foto 128
30	Wouter Woutersdochter	overleden 8 februari 1468 foto 34
31	Aecht van Scoenhoven	overleden 10 februari 1456 foto 35
32	Cely Jordens dochter	overleden 28 februari 1470 foto 40
33	Katherijn Steffens dochter	zie foto 181 lxx - anno 1456, overleden 1473 foto 53
34	Magdaleen Claes dochter	zie 21 juli foto 96
35	Machtelt Alferts dochter	overleden mei 1475 foto 66
36	Machtelt Symons dochter	foto 122 overleden 1452 - onzeker
37	Katherijn van Dam Heynrics dochter	onzeker : foto 49 : 27 maart 1451 ... starf Katrijn meester Henrics dochter ...
38	Ave Claes dochter	
39	Geertruut Jans dochter	foto 39 25 februari 1453 starf Guertruut Jans dochter
40	Rikelant Stevens dochter	vermeld : foto 136 A° 1483

41 Griet Claes dochter	vermeld : foto 136 A° 1483, en foto 180 1482
42 Cornelis Andries dochter	overleden 31 mei 1483 foto 70
43 Claes Claes dochter	foto 191 Int iaer 1487 heeft Claes Claes dochter begijn den hof gegeven een stucke lants
44 Margriet van Assendelf Bartouts dochter	cxxi anno 1498 overleden op 23 september foto 114
45 Ymme Claes dochter	foto 91 10 juli 1499 starf Ym Claes dochter ... Aecht hoer suster
46 Vrou Jacops dochter	zie cvi – anno 1509 - overleden 21 mei 1509 F 68, vermeld 1504 foto 56, zus van Diliaen
47 Lubbrich Barthouts dochter	zie foto 99 ingebonden : sterf Lubbrecht Barthouts 1509 zie ook foto 232]
48 Jacop Jans dochter	zie cxv – anno 1517, overleden 14 maart 1510 foto 44
49 Hillegont Ghereijs dochter	foto 1199 10 oktober 1510 starf Hillegont Gereijts dochter
50 Aecht Claes die Vriesch dochter	foto 203 cxii 1511 sterf Aecht Claes die Vriesen
51 Gheertruijt Jan Meyenszn dochter	foto 198 cviii 1515 starff Gheertruyt Jan Meijnzn dochter begijn ende meesterisse op sinte Marcus ewangeliste dach (25 april) .
52 Katherijn Garbrants dochter	zie cxix anno 1518, overleden 10-02-1521 f 35, zie ook foto 206 dd 1518
53 Margriet Henrijs dochter	zie foto 222, vermeld op 6 april 1516 , foto 120 overl. 15-10-1525,
54 Gheertruyt Symon Lepelaers dochter	zie foto 222, vermeld op 6 april 1516 , foto 120 overl. 15-10-1525, vermeld 1504 foto 56
55 Katherijn Jans dochter	foto 108 31 augustus 1531 sterf Katherijn Jans dochter van Uutgheest ... bij tgetal cxxxix
56 Alijt Henrics dochter	foto 30 21 januari 1529 starff Alyt Henrics dochter meesterisse.
57 Ymme Ysbrants Olijslagers dochter	foto 64 6 mei 1530 - xiii g ii Joh[ann]is ante portam latinam sterff Ijmme Ijsbrants dochter, vermeld 1516 foto 222
58 Syburch Symons dochter vander Laen	foto 113 vermeld als dochter van Symon vander Laen en zus van Katrijn
59 Margriet Pieter Wissen dochter	foto 86 vermelding anno 1557 en (onzeker) ook foto 214 anno 1518
60 Margriet Pieter Harmans zoens dochter	foto 227 vermeld haar memori in 1534
61 Alydt Aelbrechts dochter van Assendelf	vermeld in cxxvii ; foto 131 26-11-1545, foto 131 26 november 1545 starf Alydt Aelbrechts dochter van Assendelf meesterisse
62 Margriet Pieters dochter	onzeker foto 195 ci 1507 heeft Margriet Pieters dochter begijn des hoofs ghegheven
63 Clara Pieters dochter	onzeker, foto 208 cxx 1553 starf Claer Pieters dochter vander Del
64 Verdel Tyte Harmis dochter	
65 Cornelis Jacobs dochter van Grieken	vermeld foto 29 A° 1554 en anno 1560, zus van Katryn en Anna
66 Margriet Ewouts dochter	foto 37 18 februari 1552 ... starf Griet Ewouts dochter ... soect by ghetal cxlxi, foto 232 vermeld anno 1558
67 Cathrijn Wouters dochter	vermeld in 1569 foto 22 en anno 1558 foto 232
68 Anna Emberts dochter	foto 115 26 september 1573 op S. Franciscus dach (NB : valt op 4 oktober, zoals ook vermeldt is in dit getijdenboek) starf Anna Emberts dochter meesterisse
69 Elizabet Dierrijcx dochter	
70 Hillegont Dierrijcx dochter	starff Anno xvc lxxxv den laetsten meije [31 mei 1585]
71 Machteltgen Dierrijcx dochter van Rollen	starff Anno xvc lxxxvii den xvi Junij [16 juni 1587]
72 Annetgen van Sparwouw	overleden 14 maart 1598 : de Eersame Annetgen van Sparwouw welk onssen hoff lange jaeren godtlik ende vredtsamelik geregeert heeft

73	Ghertruijt van Rollant Dircs dochter	starf Anno xviC ende één den xxix may
74	Cornelis Jans [Nannincks] dochter	overleden 29 mei 1601
75	Neelegen Claes dochter van Scooten.	
76	Hilligont Jacobs dochter	starf den lesten dach van Julius [31 juli 1620]
77	Agniesien Claes dochter	Anno xviC en achtentwintich [1628] starf Agniesien Claes dochter ... en is begraven op heijlich Cruys Verheffing avont.
78	Marijtge Claes van [Teel]	starf Anno xviC acht en twintich ... en is begraven sondachs voor de Cruijsdagen
79	Geertje Gerre meesteris	starf Anno 1633 febr de 19e (Gonnet nr 64: ze maakte haar testament in 1630 ; zie ook 137 1625 opdracht huis op Begijnhof)
80	Maritje Barens	starf Anno 1634 den 10 Juli

Bijlage 4

foto nr.	folio nr. R°V°	omschrijving
1	-	kaft voorzijde
2	-	binnenzijde kaft voor
3	-	blanco - met stempel " Gemeente Archief Haarlem "
4	-	blanco
5	-	blanco
6	-	blanco
7	F° 1 R° i	Exempel van ene sake voergheleden / 1375 - renten om priester mede te lonen
8	F° 1 V°	blanco met liniëring
9	F° 2 R° ii	blanco - folio ii
10	F° 2 V°	blanco, met loodliniëring
11	F° 3 R° iii	Evangelium Matthei cap.17 - 4 okt.1628 Gerrit de Witte pastoor - folio iii
12	F° 3 V°	Alst wanneer een nije biscop van Utrecht (van 1538 of later)
13	F° 4 R°	Schepenbrief Haarlem sinte Aechtendach 1417
14	F° 4 V°	blanco - verso schepenbrief
15	F° 5 R° iiiii	Dit sijn die renten die der beghinen kerc toe behoeren. (NB: in inkt folio iiiii)
16	F° 5 V°	renten beghinen kerc: vervolg
17	F° 6 R° v	renten beghinen kerc: vervolg - folio v
18	F° 6 V°	blanco met liniëring
19	F° 7 R° vi	Item onse kerke is schuldich (NB: in inkt folio vi)
20	F° 7 V°	7 maart 1421 "starf ... Hughe Wouters soen die goutsmit" / overleden meesteressen 1598-1634
21	F° 8 R° vii	1273 Alyt van Henegouwen / 1273 / 1348 / lijst meesteressen - folio vii
22	F° 8 V°	Anno 1529 25 okt : het overval des stede van Haerlem van die van Alcmaer; casenbrootspeel [1492]
23	F° 9 R° viii	GETIJDEN- januari 1 tot 4 - folio viii
24	F° 9 V°	GETIJDEN- januari 5 tot 8
25	F° 10 R° ix	GETIJDEN- januari 9 tot 12 - folio ix
26	F° 10 V°	GETIJDEN- januari 13 tot 16
27	F° 11 R°	briefje jarichtyt Van Grieken - recto (dd 1554, zie F° 12 R°)
28	F° 11 V°	briefje jarichtyt Van Grieken - verso blanco
29	F° 12 R° x	GETIJDEN- januari 17 - 20 folio x (§2 re Van Grieken, zie F° 11 V°)

30	F° 12 V°	GETIJDEN- januari 21 - 24
31	F° 13 R°+14 R°	GETIJDEN- januari 25 - 28, + los briefje "Item Alyt Volcaerts dr. ..." folio xi
32	F° 14 V°	GETIJDEN- januari 29 - 31
33	F° 15 R° xii	GETIJDEN- februari 1 - 4 folio xii
34	F° 15 V°	GETIJDEN- februari 5 - 8
35	F° 16 R° xiii	GETIJDEN- februari 9 - 12 folio xiii
36	F° 16 V°	GETIJDEN- februari 13 - 16
37	F° 17 R° xiiii	GETIJDEN- februari 17 - 20 folio xiiii
38	F° 17 V°	GETIJDEN- februari 21 - 23
39	F° 18 R° xv	GETIJDEN- februari 24 - 26 folio xv
40	F° 18 V°	GETIJDEN- februari 27 - 28 (NB : 29 februari niet vermeld)
41	F° 19 R° xvi	GETIJDEN- maart 1 - 4 folio xvi
42	F° 19 V°	GETIJDEN- maart 5 - 8
43	F° 20 R° xvii	GETIJDEN- maart 9 - 12 folio xvii
44	F° 20 V°	GETIJDEN- maart 13 - 16
45	F° 21 R° xviii	GETIJDEN- maart 17 - 20 folio xviii 17 maart feestdag Gertrudis virginis
46	F° 21 V°	GETIJDEN- maart 21 - 24
47	F° 22 R° xix	losse brief recto folio xix
48	F° 22 V°	los briefje recto
49	F° 23 R° xx	GETIJDEN- maart 25 - 28 , folio xx, 25/4: Annunciatio Beatae Mariae Virginis
50	F° 23 V°	GETIJDEN- maart 29 - 31
51	F° 24 R° xxi	GETIJDEN- april 1 - 4 folio xxi
52	F° 24 V°	GETIJDEN- april 5 - 8
53	F° 25 R° xxii	losse brief recto Alyt Steffens dochter - folio xxii
54	F° 25 V°	losse brief verso - blanco
55	F° 26 R° xxiii	GETIJDEN- april 9 - 12 folio xxiii
56	F° 26 V°	GETIJDEN- april 13 - 16
57	F° 27 R° xxiiii	GETIJDEN- april 17 - 20 folio xxiiii
58	F° 27 V°	GETIJDEN- april 21 - 24
59	F° 28 R° xxv	GETIJDEN- april 25 - 28 folio xxv
60	F° 28 V°	GETIJDEN- april 29 en 30
61	F° 30 R°	1530 memorie : alleen met gerede penninghen / 7 maart 1421 starf H. Wouterszn die goutsmit cureyt folio xxvi (NB folio nummer 29 : niet gebruikt)
62	F° 30 V°	1556 starf Jannitgen Stevens dochter
63	F° 31 R° xxvii	GETIJDEN- mei 1 - 4 folio xxvii 3 mei: Inventio sanctae Crucis
64	F° 31 V°	GETIJDEN- mei 5 - 8
65	F° 32 R° xxviii	GETIJDEN- mei 9 - 12 folio xxviii
66	F° 32 V°	GETIJDEN- mei 13 - 16
67	F° 33 R° xxix	GETIJDEN- mei 17 - 20 folio xxix
68	F° 33 V°	GETIJDEN- mei 21 - 24
69	F° 34 R° xxx	GETIJDEN- mei 25 - 28 folio xxx
70	F° 34 V°	GETIJDEN- mei 29 -31
71	F° 35 R° xxxi	GETIJDEN- juni 1 - 4 folio xxxi
72	F° 35 V°	GETIJDEN- juni 5 - 8
73	F° 36 R° xxxii	GETIJDEN- juni 9 - 12 folio xxxii
74	F° 36 V°	GETIJDEN- juni 13 - 16
75	-	overbodige scan
76	-	overbodige scan
77	-	los briefje (alst Haes Jacobs dochter iarichtyt is ...) recto
78	-	overbodige scan idem foto nr. 76
79	-	overbodige scan idem foto nr. 77

80	-	los briefje (alst Haes Jacobs dochter iarichtyt is ...) verso
81	-	<i>overbodige scan</i>
82	-	<i>overbodige scan idem foto nr. 80</i>
83	F° 37 R° xxxiii	GETIJDEN- juni 17 - 20 folio xxxiii
84	F° 37 V°	GETIJDEN- juni 21 - 24
85	F° 38 R°	GETIJDEN- juni 25 - 28
86	F° 38 V°	GETIJDEN- juni 29 - 30 29 juni: Petrus en Paulus apostelen
87	F° 39 R°	ingebonden blad recto (memorie Katrijn Woutersdr. en Guert Willemsdr.)
88	F° 39 V°	ingebonden blad verso - blanco (NB: einde katern)
89	F° 40 R°	GETIJDEN- juli 1 - 4
90	F° 40 V°	GETIJDEN- juli 5 - 8
91	F° 41 R°	GETIJDEN- juli 9 - 12
92	F° 41 V°	GETIJDEN- juli 13 - 16
93	F° 42 R°	losse brief verso - blanco
94	F° 42 V°	losse brief recto ... Grierijcke Dircs Pieterszn wijf ...
95	F° 43 R°	GETIJDEN- juli 17 - 20
96	F° 43 V°	GETIJDEN- juli 21 - 24 22 juli: Maria Magdalena
97	F° 44 R°	GETIJDEN- juli 25 - 28
98	F° 44 V°	GETIJDEN- juli 29 - 31
99	F° 45 R°	ingebonden blad : sterf Lubbrecht Barthouts dochter 1509
100	F° 45 V°	sterf Lubbrecht Barthouts 1509 verso
101	F° 46 R°	GETIJDEN- augustus 1 - 4
102	F° 46 V°	GETIJDEN- augustus 5 - 8
103	F° 47 R°	GETIJDEN- augustus 9 - 12
104	F° 47 V°	GETIJDEN- augustus 13 - 16
105	F° 48 R°	GETIJDEN- augustus 17 - 20
106	F° 48 V°	GETIJDEN- augustus 21 - 24
107	F° 49 R°	GETIJDEN- augustus 25 - 28
108	F° 49 V°	GETIJDEN- augustus 29 - 31
109	F° 50 R°	GETIJDEN- september 1 - 4
110	F° 50 V°	GETIJDEN- september 5 - 8
111	F° 51 R°	GETIJDEN- september 9 - 12
112	F° 51 V°	GETIJDEN- september 13 - 16
113	F° 52 R°	GETIJDEN- september 17 - 20
114	F° 52 V°	GETIJDEN- september 21 - 24
115	F° 53 R°	GETIJDEN- september 25 - 28
116	F° 53 V°	GETIJDEN- september 29 - 30
117	F° 54 R°	GETIJDEN- octobris 1 - 4
118	F° 54 V°	GETIJDEN- octobris 5 - 8
119	F° 55 R°	GETIJDEN- octobris 9 - 12
120	F° 55 V°	GETIJDEN- octobris 13 - 16
121	F° 56 R°	GETIJDEN- octobris 17 - 20
122	F° 56 V°	GETIJDEN- octobris 21 - 24
123	F° 57 R°	GETIJDEN- octobris 25 - 27
124	F° 57 V°	GETIJDEN- octobris 28 - 31
125	F° 58 R°	GETIJDEN- novembris 1 - 4
126	F° 58 V°	GETIJDEN- novembris 5 - 8
127	F° 59 R°	GETIJDEN- novembris 9 - 12
128	F° 59 V°	GETIJDEN- novembris 13- 16
129	F° 60 R°	GETIJDEN- novembris 17 - 20
130	F° 60 V°	GETIJDEN- novembris 21 - 24

131	F° 61 R°	GETIJDEN- novembris 25 - 28
132	F° 61 V°	GETIJDEN- novembris 29 en 30
133	F° 62 R°	GETIJDEN- decembris 1 - 4
134	F° 62 V°	GETIJDEN- decembris 5 - 8
135	F° 63 R°	GETIJDEN- decembris 9 - 12
136	F° 63 V°	GETIJDEN- decembris 13- 16
137	F° 64 R°	GETIJDEN- decembris 17 - 20
138	F° 64 V°	GETIJDEN- decembris 21 - 24
139	F° 65 R°	GETIJDEN- decembris 25 - 27
140	F° 65 V°	GETIJDEN- decembris 28 - 31
141	F° 66 R°	renten die den ghemenen armen op de hof beghijnhof te Haerlem toe behoren 1
142	F° 66 V°	renten die den ghemenen armen op de hof beghijnhof te Haerlem toe behoren 2
143	F° 67 R°	renten die den beghijn hove van Haerlem toe behoeren 1
144	F° 67 V°	renten die den beghijn hove van Haerlem toe behoeren 2
145	F° 68 R°	renten die den beghijn hove van Haerlem toe behoeren 3
146	F° 68 V°	renten die den beghijn hove van Haerlem toe behoeren 4
147	F° 69 R°	renten die den beghijn hove van Haerlem toe behoeren 5
148	F° 69 V°	renten die den beghijn hove van Haerlem toe behoeren 6 (xxxii)
149	F° 70 R°	renten die den beghijn hove van Haerlem toe behoeren 7
150	F° 70 V°	renten die den beghijn hove van Haerlem toe behoeren 8
151	F° 71 R°	renten die den beghijn hove van Haerlem toe behoeren 9
152	F° 71 V°	renten die den beghijn hove van Haerlem toe behoeren 10 - van Alyt vander Scuer gecomen
153	F° 72 R°	renten die den beghijn hove van Haerlem toe behoeren 11 (viii tot xi)
154	F° 72 V°	renten die den beghijn hove van Haerlem toe behoeren 12 (xii , xiii)
155	F° 73 R°	renten die den beghijn hove van Haerlem toe behoeren 13 (xiiii tot xvi)
156	F° 73 V°	renten die den beghijn hove van Haerlem toe behoeren 14 (xvii tot xx)
157	F° 74 R°	renten die den beghijn hove van Haerlem toe behoeren 15 (xxi tot xxiii)
158	F° 74 V°	renten die den beghijn hove van Haerlem toe behoeren 16 (xxiiii tot xxvi)
159	F° 75 R°	renten die den beghijn hove van Haerlem toe behoeren 17 (xxvii , xxviii)
160	F° 75 V°	renten die den beghijn hove van Haerlem toe behoeren 18 (xxix tot xxxi)
161	F° 76 R°	renten die den armen beghinen toe behoeren 1 (geen nummer)
162	F° 76 V°	renten die den armen beghinen toe behoeren 2 (geen nummer)
163	F° 77 R°	renten die den armen beghinen toe behoeren 3 (xxxiii , xxxiiii NB voor xxxii zie f° 118 r° onderaan)
164	F° 77 V°	renten die den armen beghinen toe behoeren 4 (xxv tot xxxviii)
165	F° 78 R°	renten die den armen beghinen toe behoeren 5 (i tot iii)
166	F° 78 V°	renten die den armen beghinen toe behoeren 6 (iii tot vi , NB: nrs i tot iii zie f° 114 r° en v°)
167	F° 79 R°	renten die den armen beghinen toe behoeren 7 (xxxix)
168	F° 79 V°	renten die den armen beghinen toe behoeren 8 (xl , xli)
169	F° 80 R°	renten die den armen beghinen toe behoeren 9 (xlii , xliii)
170	F° 80 V°	renten die den armen beghinen toe behoeren 10 (xliiii tot xlvii)
171	F° 81 R°	ingebonden briefje "als Alyt Andries maecht sterft so sel ... verso (blanco)
172	F° 81 V°	ingebonden briefje "als Alyt Andries maecht sterft so sel ... recto
173	F° 82 R°	dit is der beghinen lant van Haerlem dat den hove toe behoert 1 (xlviii tot liiii)
174	F° 82 V°	dit is der beghinen lant van Haerlem dat den hove toe behoert 2 (lv tot lviii)
175	F° 83 R°	dit is der beghinen lant van Haerlem dat den hove toe behoert 3 (lix tot lxi)
176	F° 83 V°	dit is der beghinen lant van Haerlem dat den hove toe behoert 4 (lxii) / boeken
177	F° 84 R°	los blad recto dat den hove toe behoert - van Aechte Willems dochter 5
178	F° 84 V°	los blad verso den hove toe behoert- testament Kerstijn vd Langhe Velt 6

179	F° 85 R°	dit is der beghinen lant van Haerlem dat den hove toe behoert 7 (lxiii tot lxvi)
180	F° 85 V°	dit is der beghinen lant van Haerlem dat den hove toe behoert 8 (lxvii tot lxix)
181	F° 86 R°	dit is der beghinen lant van Haerlem dat den hove toe behoert 9 (lxx tot lxxii)
182	F° 86 V°	dit is der beghinen lant van Haerlem dat den hove toe behoert 10 (lxxii)
183	F° 87 R°	dit is der beghinen lant van Haerlem dat den hove toe behoert 11 (lxxiii)
184	F° 86 V° dubbel	ZELFDE als 182
185	F° 87 R° dubbel	ZELFDE als 183
186	F° 87 V°	dit is der beghinen lant van Haerlem dat den hove toe behoert 12 (lxxiiii tot lxxv)
187	F° 88 R°	dit is der beghinen lant van Haerlem dat den hove toe behoert 13 (lxxvi tot lxxviii)
188	F° 88 V°	dit is der beghinen lant van Haerlem dat den hove toe behoert 14 (lxxx)
189	F° 89 R°	dit is der beghinen lant van Haerlem dat den hove toe behoert 15 (lxxxi NB geen lxxxii)
190	F° 89 V°	dit is der beghinen lant van Haerlem dat den hove toe behoert 16 (lxxxiii tot lxxxv)
191	F° 90 R°	dit is der beghinen lant van Haerlem dat den hove toe behoert 17 (lxxxii)
192	F° 90 V°	dit is der beghinen lant van Haerlem dat den hove toe behoert 18 (lxxxiii tot lxxxix NB geen xc)
193	F° 91 R°	dit is der beghinen lant van Haerlem dat den hove toe behoert 19 (xcii tot xcvi)
194	F° 91 V°	dit is der beghinen lant van Haerlem dat den hove toe behoert 20 (xcvi tot xcix)
195	F° 92 R°	dit is der beghinen lant van Haerlem dat den hove toe behoert 21 (ci)
196	F° 92 V°	dit is der beghinen lant van Haerlem dat den hove toe behoert 22 (cii tot ciii)
197	F° 93 R°	dit is der beghinen lant van Haerlem dat den hove toe behoert 23 (cv tot ccii)
198	F° 93 V°	dit is der beghinen lant van Haerlem dat den hove toe behoert 24 (cviii tot cx)
199	F° 94 R°	dit is der beghinen lant van Haerlem dat den hove toe behoert 25 (cxi)
200	F° 94 V°	blanco
201	F° 95 R°	briefje vat bier recto
202	F° 95 V°	briefje vat bier verso
203	F° 96 R°	dit is der beghinen lant van Haerlem dat den hove toe behoert 26 (cxii)
204	F° 96 V°	dit is der beghinen lant van Haerlem dat den hove toe behoert 27 (cxiii tot cxv)
205	F° 97 R°	dit is der beghinen lant van Haerlem dat den hove toe behoert 28 (cxvi tot cxviii)
206	F° 97 V°	dit is der beghinen lant van Haerlem dat den hove toe behoert 29 (cxix tot cxx)
207	F° 98 R°	starf Lubburch Bartouts, en generaël kapittel vande minrebroeders in Haerlem
208	F° 98 V°	dit is der beghinen lant van Haerlem dat den hove toe behoert 31 (cxx tweede)
209	F° 99 R°	dit is der beghinen lant van Haerlem dat den hove toe behoert 32 (cxx derde)
210	F° 99 V°	dit is der beghinen lant van Haerlem dat den hove toe behoert 33 (geen nummer)
211	F° 100 R°	dit is der beghinen lant van Haerlem dat den hove toe behoert 34 (cxxi)
212	F° 100 V°	dit is der beghinen lant van Haerlem dat den hove toe behoert 35 (cxxii tot cxxiii)
213	F° 101 R°	dit is der beghinen lant van Haerlem dat den hove toe behoert 36 (cxxiii)
214	F° 101 V°	dit is der beghinen lant van Haerlem dat den hove toe behoert 37 (cxxv) - silveren cruijs
215	F° 102 R°	dit is der beghinen lant van Haerlem dat den hove toe behoert 38 (cxxvi tot cxxvii)
216	F° 102 V°	dit is der beghinen lant van Haerlem dat den hove toe behoert 39 (cxxviii tot cxxix)
217	F° 103 R°	Dyt syn die ghene daermen dat hoppen bier over sceijnt in die vasten - recto
218	F° 103 V°	blanco-Dyt syn die ghene daermen dat hoppen bier over sceijnt in die vasten verso
219	F° 104 R°	Item dyt syn die gheen daermen wijn over schenken
220	F° 104 V°	Item hier staen die gheen in daer men memori wijn over schenken in onse kerck
221	F° 105 R°	dit is der beghinen lant van Haerlem dat den hove toe behoert 40 (cxxx)
222	F° 105 V°	dit is der beghinen lant van Haerlem dat den hove toe behoert 41 (cxxxi)
223	F° 106 R°	dit is der beghinen lant van Haerlem dat den hove toe behoert 42 (cxxxii cxxxiii)
224	F° 106 V°	dit is der beghinen lant van Haerlem dat den hove toe behoert 43 (cxxxiii cxxxv)
225	F° 107 R°	dit is der beghinen lant van Haerlem dat den hove toe behoert 44 (cxxxvi tot cxxxviii)

226	F° 107 V°	dit is der beghinen lant van Haerlem dat den hove toe behoert 45 (cxxxix)
227	F° 108 R°	dit is der beghinen lant van Haerlem dat den hove toe behoert 46 (cxl , cxli)
228	F° 108 V°	dit is der beghinen lant van Haerlem dat den hove toe behoert 47 (cxlii , cxl iii)
229	F° 109 R°	dit is der beghinen lant van Haerlem dat den hove toe behoert 48 (cxliiii , cxlv)
230	F° 109 V°	dit is der beghinen lant van Haerlem dat den hove toe behoert 49 (cxlvi)
231	F° 110 R°	blanco
232	F° 110 V°	1509 starf Lubburch Bartouts, en generael kapittel vande minrebroeders in Haerlem
233	F° 111 R°	blanco
234	F° 111 V°	blanco
235	F° 112 R°	blanco
236	F° 112 V°	blanco
237	F° 113 R°	blanco
238	F° 113 V°	blanco
239	F° 114 R°	Delser broeck - Heemskerk
240	F° 114 V°	Limmen
241	F° 115 R°	Castercom - Heylo
242	F° 115 V°	Uutgheest
243	F° 116 R°	Uutgheest - 2
244	F° 116 V°	Akersloet
245	F° 117 R°	Akersloet - 2
246	F° 117 V°	Akersloot - Bergen
247	F° 118 R°	Alckmaer - Assendelf
248	F° 118 V°	Baligen horn in die waert - Spaerwoudt - Nuwerkerck
249	F° 119 R°	In Breroders ban - Op Vlielant tot Schoten
250	F° 119 V°	Tot Haerlemerlye inde Waert - Catwijck - Haechs camp - Rieswick
251	F° 120 R°	Tot Sparendam - Buten die houtpoort
252	F° 120 V°	Inden Mersch
253	F° 121 R°	blanco
254	F° 121 V°	blanco
255	F° 122 R°	blanco
256	F° 122 V°	blanco
257	F° 123 R°	blanco
258	F° 123 V°	blanco
259	F° 124 R°	beschikkingen van begijnen over hun woning 1e
260	F° 124 V°	beschikkingen van begijnen over hun woning 2e
261	F° 125 R°	beschikkingen van begijnen over hun woning 3e
262	F° 125 V°	beschikkingen van begijnen over hun woning 4e: ontvangsten ea
263	F° 126 R°	beschikkingen van begijnen over hun woning 5e: Ymme Dircx dochter
264	F° 126 V°	beschikkingen van begijnen over hun woning 6e
265	F° 127 R°	1410 : onse susteren die ontfanghen waren alzuc ghelt
266	F° 127 V°	dit syn die gheen die tot wijn besproken hebben
267	F° 128 R°	blanco
268	F° 128 V°	blanco
269	-	blanco
270	-	blanco
271	-	binnenzijde kaft achter
272	-	kaft achterzijde

Bibliografie

- 1) C.J. Gonnet "Het Archief van het Begijnhof te Haarlem" in "Bijdragen voor de Geschiedenis van het Bisdome van Haarlem - 10 deel", Haarlem, W. Küppers, 1882.
- 2) Enquete ende informatie upt stuck van der reductie ende reformatie van den schiltaelen, voertijts getaxeert ende gestelt geweest over de landen van Hollant ende Vrieslant : gedaen in in de jaere mccccxiiii. Uitgegeven van wege de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde). Leiden 1876
- 3) DR G. H. Kurtz, archivaris van de Gemeente Haarlem, Beknopte geschiedenis van Haarlem, 2e druk, 1942. (zie ook J)

Internetbronnen

- A) <https://noord-hollandsarchief.nl/bronnen/archieven?mivast=236&mizig=210&miadt=236&miaet=1&micode=2123&minr=3246792&miview=inv2>. Referentie: 2123/419.
- B) Het Fundatieboek van het Begijnhof van Haarlem. Transcriptie. Zie nr. 6.44 op: http://www.vriendenbegijnhof.be/?page_id=269
- C) REGULEN ende Handvesten Vanden Grooten Faly Beggynhoff tot Haerlem. Transcriptie. Zie nr. 6.44 op: http://www.vriendenbegijnhof.be/?page_id=269
- D) Overlijden van Johannes de Vaken, pastoor van het begijnhof in Lier. 1 september 1400 Van den Bergh J. – http://www.vriendenbegijnhof.be/?page_id=269
- E) <http://gtb.inl.nl/search/?owner=MNW> - Historische Woordenboeken van het Instituut voor de Nederlandse taal.
- F) <http://janskerk-haarlem700.nl/index.html>
- G) Inventaris van het archief van het Begijnhof van Lier, Jef Van den Bergh, maart 2018, http://www.vriendenbegijnhof.be/?page_id=269 onder nummer 6.38.
- H) Monasticon. Vrije Universiteit Amsterdam.
<https://www2.fgw.vu.nl/oz/monasticon/detail.php?ID=081>
- I) F.W.J. Koorn, Begijnhoven in Holland en Zeeland gedurende de middeleeuwen
https://www.researchgate.net/publication/284782307_FWJ_Koorn_Begijnhoven_in_Holland_en_Zeeland_gedurende_de_middeleeuwen
- J) Dr. G.H. Kurtz, Beknopte Geschiedenis van Haarlem, 1942,
<https://docplayer.nl/3750676-Beknopte-geschiedenis-van-haarlem.html>
- K) Prof.Dr. E. Strubbe en Dr. L. Voet, De Chronologie van de Middeleeuwen en de moderne tijden in de Nederlanden, Koninklijke Commissie voor Geschiedenis, 1960.

- o O o -